

SIIRTOLAISUUS MIGRATION

TOIM. KIRSI SAINIO &
ISMO SÖDERLING

15.8.2014

**Siirtolaisuusinstituutin
40-vuotisjuhlaseminaari**

JUHLANUMERO 2-3/2014

Siirtolaisuus – Migration Juhlanumero 2–3/2014

41. vuosikerta / 41th year
ISSN 0355-3779 (painettu)
ISSN 1799-6406 (verkkajulkaisu)

Julkaisija / Publisher

Siirtolaisuusinstituutti
Migrationsinstitutet
The Institute of Migration
Eerikinkatu 34, 20100 Turku, Finland
Puh. / tel. (0)2-2840 440
Fax (0)2-2333 460
email: kirsai@utu.fi
<http://www.siirtolaisuusinstituutti.fi>
<http://www.migrationinstitute.fi>
info@siirtolaisuusinstituutti.fi

Päätoimittaja / Editor-in-Chief

Ismo Söderling

Toimitussihteeri / Editorial Assistant

Kirsi Sainio

Toimittajat / Editors

Ismo Söderling, Kirsi Sainio

Toimituskunta / Editorial Board

Siirtolaisuusinstituutin hallitus
Administrative Board of the Institute of
Migration

Taitto / Layout

Kirsi Sainio

Tilaushinta 2014 / Subscriptions 2014

4 numeroa / nummer / issues
20 €/vuosi/år/year

VAMMALAN KIRJAPAINO OY

Yksittäisten kirjoittajien mielipiteet ovat
heidän omiaan.

Kansi: Kuvat juhlaseminaarista Åbo
Akademin Arkenilta 15.8.2014. Tervehdyk-
siä olivat vastaanottamassa vas. Aleksis
Randell, Keijo Virtanen ja Ismo Söderling.
Pikkukuvassa puhumassa Krista Kiuru ja
alakuvassa juhlayleisöä.

Sisältö • Contents

Kirsi Sainio

Siirtolaisuusinstituutti 40 vuotta

Krista Kiuru

Valtiovallan tervehdys

Keijo Virtanen

Siirtolaisuustutkimuksen muuttuvat
painotukset

Najma Yusuf

Nykyajan nuorisonäkökulma siirtolaisuuteen

Jarmo Lainio

Ruotsinsuomalaisuus tänään

Alexis Randell

Turku monikulttuurisena kaupunkina

Krister Björklund

Miksi Närpiön kotouttamismalli toimii

Inga Jasinskaja-Lahti

Ryhmien väliset suhteet Suomessa
suomalaisten ja venäjänkielisten näkökulmasta

Benito Casagrande

Italialaisuus monikulttuurisessa Turussa

Olavi Koivukangas

Instituutin synty ja merkitys

Alexis Huhta

Finnish Americans and the Question of Race in
the United States, 1900–1945

Altti Majava

Siirtolaisuusinstituutin esihistoriaa

Risto Laakkonen

Siirtolaisuusinstituutti elämäni matkalla
rastina ja oppaana

Jouko Hulkko

Ukki, peräpohjalaiset, sisko

Olli Kultalahti

Yrjö Paloheimon tapaaminen, Santa Fe,
New Mexico, 1984

Markku Mattila

Lähes bondi beachin poika

Tuomas Martikainen

Ylirajaista perhe-elämää

Ismo Söderling

Souturetkellä Turun saaristossa

Aaro Harjunpää

Onnea 40-vuotiaalle!

Krister Björklund

Monenmoisia ulkosuomalaisia

Maisa Kalhama

Näissä toimittiin

Taimi Sainio

Kuvakertomus: Jos vain tietäisitte...

Siirtolaisuusinstituutti 40 vuotta

Kirsi Sainio

Siirtolaisuusinstituutti juhli 40-vuotista toimintaansa Turussa 15. elokuuta. Sen kunniaksi järjestettiin päivällä juhlaseminaari: ”Suomalaiset maailmalla – Maailma Suomessa” Åbo Akademin Arkenilla. Seminaari oli jaettu kahteen osaan, joista ensimmäinen käsitteli siirtolaisuuden yleiskysymyksiä ja jälkimmäinen keskittyi maahanmuuttoon. Esitelmät olivat erittäin mielenkiintoisia ja aihealueita lähestyttiin monitahoisesti eri näkökulmista. Tässä juhlanumerossa julkaistaan lyhennelmät kaikista seminaarin puheenvuoroista.

Kokonaisuudessaan onnistunut seminaariosuus päättyi Benito Casagranden vauhdikkaaseen ja mukaansatempaavaan esitykseen, joka sai koko juhlaväen hyvälle tuulelle. Niissä tunnelmissa oli mukava siirtyä kaupungintalolle jatkamaan juhlintaa. Kaupunginjohtaja, instituutin hallituksen puheenjohtaja Aleksí Randell toivotti vieraat tervetulleiksi kaupunginvaltuuston juhlavassa valtuustosalissa. Sen jälkeen puheenvuoron sai Siirtolaisuusins-

tituutin entinen johtaja (v. 1974–2009), professori H.C. Olavi Koivukangas, joka kertoi instituutin synnystä ja merkityksestä. FM Riku Kauhanen on koonnut ”Siirtolaisuusinstituutin Historiikin”, joka ilmestyy myöhemmin syksyllä. Kauhanen esitteli historiikin teon eri vaiheita ja rakennetta.

Tilaisuuden loppuksi johtaja Ismo Söderling jakoi vuoden 2014 John Morton -palkinnot. John Morton -tunnustuspalkinto myönnetään merkittävästä suomalaisen siirtolaisuuteen liittyvästä teosta. Palkinto jaettiin neljälle tunnetulle professorille Reino Kerolle, Olavi Koivukankaalle, Auvo Kostiaiselle ja Keijo Virtaselle. Heidän työnsä tuloksena Turun akateemiseen yhteisöön on muodostunut kaukosiirtolaisuustutkimuksen koulukunta. Palkitut lahjoittivat yhteispalkintonsa (2 000 €) eteenpäin väitöskirjaansa valmistelevalle nuorelle tutkijalupaukselle, FM Aleksí Huhdalle, joka oli tunnustuksesta erittäin kiitollinen ja ilahtunut.

FM Aleksí Huhta.

Kirjoittaja on Siirtolaisuusinstituutin hallintopäällikkö.

Professorit (vas.) Reino Kero, Olavi Koivukangas, Auvo Kostiaisen ja Keijo Virtanen.

Palkintojen jaon jälkeen siirryimme alakertaan, jonne oli katettuna herkullinen Turun kaupungin tarjoama Buffet.

Portaita alas astellessamme aloitti siirtolaisuusmusiikkia esittävä trio ”Hisikin pimpulat” kovasti kehuja saaneen esityksensä (kuvassa vas. Mikko Hellström, Sini Palokangas ja Akusti Turtonen).

Alakerrassa oli nähtävänä myös johtaja Ismo Söderlingin kokoama pienoinnäyttely suomikoululaisten piirustuksista. Suomikouluja on kaikkiaan 140 eri puolilla maailmaa, niistä 90:stä lähetettiin piirustuksia instituuttiin. Piirustuksista toimitetaan myöhemmin kuvakirja ja näyttely Siirtolaisuusinstituuttiin. Kuvien valinnassa on mukana amerikansuomalainen taiteilija Rea Nurmi.

Tilaisuus oli kaikkineen oikein lämminhenkinen ja ihmiset olivat iloisia, kun pääsivät pitkän tauon jälkeen taas tapaamaan toisiaan.

Lähtipä osa vielä jatkoillekin, joilla instituutin hallituksen pitkäaikainen jäsen Fredrik Forsberg piti tunnelmaa yllä laulamalla arkkiveisuja etupäässä Alavetelin ja Maalahden murteilla (kuva alla).

Lämpimät kiitokset kaikille juhlaan osallistuneille!

Juhlaseminaari Åbo Akademin Arkenilla 15.8.2014

”SUOMALAISET MAAILMALLA – MAAILMA SUOMESSA”

11.00–11.45 *Tervehdysten vastaanotto*

Siirtolaisuuden yleiskysymykset

12.00- Tervetuloa, *Professori Keijo Virtanen*

12.10–12.30 *Valtiovallan tervehdys, Opetusministeri Krista Kiuru*

12.30–12.50 *Siirtolaisuustutkimuksen muuttuvat painotukset,
Professori Keijo Virtanen*

12.50–13.10 *Nykyajan nuorisonäkökulma siirtolaisuuteen,
Opiskelija Najma Yusuf*

13.10–13.30 *Ruotsinsuomalaisuus tänään, Professori Jarmo Lainio*

13.30–14.00 *Kahvi*

Maahanmuutto

14.00–14.20 *Turku monikulttuurisena kaupunkina,
Kaupunginjohtaja Aleksis Randell*

14.20–14.50 *Miksi Närpiön kotouttamismalli toimii,
Vanhempi tutkija Krister Björklund*

14.50–15.20 *Ryhmien väliset suhteet Suomessa suomalaisten ja
venäjänkielisten näkökulmasta,
Professori Inga Jasinskaja-Lahti*

15.20–15.50 *Italialaisuus monikulttuurisessa Turussa,
Arkkitehti Benito Casagrande*

15.50–16.00 *Päätössanat, Johtaja Ismo Söderling*

Seminaariesitelmät

Siirtolaisuusinstituutin johto (vas.) hallituksen pj. Aleksi Randell, valtuuston pj. Keijo Virtanen ja johtaja Ismo Söderling vastaanottamassa tervetuloa Åbo Akademin Arkenilla. Tervetuloa tuomassa emeritusprofessori Olli Kultalahti.

Valtiovallan tervehdys

Krista Kiuru

Olemme kokoontuneet Siirtolaisuusinstituutin 40-vuotisjuhlaseminaariin ”Suomalaiset maailmalla – maailma Suomessa”. Moni asia maailmassa on muuttunut siitä kuin Siirtolaisuusinstituutti aloitti toimintansa. Globalisaation myötä liikkuvuus on lisääntynyt ja se on vaikuttanut väestörakenteisiin sekä yhteiskunnan moninaisuuteen. Suomi on 2000-luvulla muuttunut lyhyessä ajassa maahanmuuttomaaksi. Suomeen ulkomailta suuntautuva muutto on viime vuosina sekä monipuolistunut että ollut huomattavassa kasvussa. Vuoden 2013 lopussa vieraskielisten määrä oli n. 290 000 (tarkka luku 289 068), mikä oli n. 5,3 prosenttia Suomen väestöstä.

Pääministeri Kataisen hallitusohjelmassa todetaan että ”Maahanmuuttajat ovat pysyvä ja terveellinen osa suomalaista yhteiskuntaa. Hallitus pitää maahanmuuttajien kotoutumista ja syrjinnän torjuntaa keskeisenä toimintana tällä hallituskaudella. Hallituksen tavoitteena on maahanmuuttopolitiikan linja, joka tukee suvaitsevan, turvallisen ja moniarvoisen Suomen rakentamista sekä lisää Suomen kansainvälistä kilpailukykyä”. Pääministeri Stubbin hallitusohjelman tavoitteena on avoin, oikeudenmukainen ja rohkea Suomi. Ohjelma perustuu pääministeri Kataisen hallituksen ohjelmaan, rakennepoliittiseen ohjelmaan sekä sen toimeenpanoa ja julkisen talouden sopeuttamista koskeviin linjauksiin. Kataisen hallituksen ohjelma vaalikaudelle 2011–2015 ja sen tavoitteet ovat edelleen voimassa.

Valtioneuvosto teki 13.6.2013 **periaatepäätöksen Maahanmuuton tulevaisuus 2020 – strategia-asta**. Strategian tavoitteena on viitoittaa tietä aktiivisemmalle ja ennakoivammalle maahanmuuttopolitiikalle, jolla tuetaan kestävästä talouskasvusta,

työllisyyttä ja kilpailukykyyn vahvistamista. Strategian suuntaviivat ovat: 1. *Suomi on turvallisesti avoin* 2. *Jokainen löytää paikkansa* 3. *Moninaisuus on arkea*. Suuntaviivojen avulla strategia pyrkii nostamaan maahanmuuttokysymykset asemaan, joka niille kuuluu yhteiskuntapolitiikassamme. Strategia arvioidaan Suomeen kohdistuvaa muuttoliikettä sekä liikkuvuuden merkitystä yhteiskunnalle, jossa eläköityvien ikäluokkien määrä kasvaa merkittävästi. Strategia tarkastellaan maahanmuuttoon, liikkuvuuteen ja kotoutumiseen liittyviä kysymyksiä sekä linjataan Suomen maahanmuuttopolitiikan kehityssuunnat ja tavoitteet.

Liikkuvuus on Suomelle mahdollisuus. Myös **Suomeen tulevien ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä ja osuus kaikista opiskelijoista** on kasvanut voimakkaasti 2000-luvulla, ja kasvua odotetaan tapahtuvan tulevaisuudessakin. Kansainväliset tutkinto-opiskelijat ovat valmistuttuaan tärkeä voimavara suomalaisille työmarkkinoille. Keskeinen edellytys työmarkkinoille sijoittumiseksi on riittävän tasoinen kotimaisten kielten taito. Strategia linjataan, että ”*Ulkomaalaisten opiskelijoiden edellytyksiä jäädä Suomeen tutkinnon suorittamisen jälkeen on parannettava erityisesti opintojen aikana tapahtuvan eritasoisen kotimaisten kielten opetuksen, valmistamisen jälkeen myönnettävän oleskeluluvan keston pidentämisen ja harjoittelumahdollisuuksien avulla.*”

Korkeakoulujen kansainvälistyminen ja kansainvälinen yhteistyö ovat keskeisiä menestyksen edellytyksiä, mutta samalla myös edellytyksiä laadun parantamisen ja innovaatiopohjan vahvistumiselle. Korkeakoulutuksen kansainvälistymisen painopisteiden määrittelyä varten valmistui vuonna 2009 opetus- ja kulttuuriministeriön, yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja sidosryhmien yhteistyönä **Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia**. Strategian tavoitteena on luoda Suomeen kansainvä-

lisesti vahva ja vetovoimainen korkeakoulu- ja tutkimusyhteisö, joka edistää yhteiskunnan kykyä toimia avoimessa kansainvälisessä ympäristössä, tukee monikulttuurisen yhteiskunnan tasapainoista kehitystä ja kantaa vastuuta globaalien ongelmien ratkaisemisesta.

Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia linjaa korkeakoulujen kansainvälistymisen suunnan vuosille 2009–2015. Se nostaa kansainvälistymiselle viisi päätavoitetta:

1. Aidosti kansainvälinen korkeakouluuyhteisö
2. Korkeakoulujen laadun ja vetovoiman lisääminen
3. Osaamisen viennin edistäminen
4. Monikulttuurisen yhteiskunnan tukeminen
5. Globaalin vastuun edistäminen

Myös ammatillisen koulutuksen liikkuvuuteen on kiinnitetty huomiota. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (2011–2016) mukaan tavoitteena on lisätä ammatillisen koulutuksen opettajien kansainvälisiä työelämäjaksoja ja muuta liikkuvuutta 20 % vuoteen 2016 mennessä.

Miten pitkäkestoista liikkuvuutta koskevat tilastot ovat kehittyneet vuosien varrella?

Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä ja osuus opiskelijoista on kasvanut voimakkaasti 2000-luvulla. Ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa opiskeli vuonna 2001 yhteensä hieman alle 6 900 ulkomaalaista tutkinto-opiskelijaa. Vuonna 2010 heitä oli yhteensä noin 15 700. Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategiassa vuodelle 2015 asetettu tavoite siitä, että vuoteen 2015 mennessä ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä korkeakouluissa olisi 20 000. Luku saavutettiin jo vuonna 2013.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (2011–2016) mukaan tavoitteena on ollut lisätä ammatillisen koulutuksen pitkäkestoista opiskelijaliikkuvuutta 30 %. Vuonna 2013 ammatillisesta koulutuksesta lähti (lyhyt- tai pitkäkestoiselle) ulkomaanjaksolle yhteensä n. 6 300 opiskelijaa ja vuonna 2006 vastaavasti n. 4 400. Vuonna 2013 Suomeen saapui yhteensä n. 2 500 opiskelijaa ja vuonna 2006 noin 2 000 opiskelijaa.

Suuntaa-antavaa tietoa ulkomailla olevista suomalaisopiskelijoista saa KELA:n opintoetuustilastoista, joiden mukaan lukuvuonna 2012/2013 yli

6 000 opiskelijaa sai opintotukea ulkomailla tapahtuvaan tutkinto-opiskeluun. Yhteensä 6 256 henkilöä opiskeli ulkomailla, heistä 5 874 opiskeli korkeakouluissa, 263 ammatillisissa oppilaitoksissa, 76 lukioissa ja 43 muissa oppilaitoksissa. Suosituimmat kohdemaat Euroopassa ovat Iso-Britannia, Pohjois- ja EU:n ulkopuolella Yhdysvallat.

Maahanmuuton kasvun myötä on syntynyt muutostarpeita myös julkisten palvelujen toiminnassa. Syksyllä 2012 valmistui kotouttamislain edistämiseksi mukaisesti **valtion ensimmäinen kotouttamisohjelma vuosille 2012–2015**. Kotouttamisen edistäminen on poikkihallinnollista ja ulottuu eri viranomaisten vastuualueelle. Palveluiden saatavuus, henkilöstön osaaminen ja maahanmuuttajien palvelutarpeiden tunnistaminen ovat avainasemassa kotoutumisprosessin sujuvassa etenemisessä. Maahanmuuttajien määrän lisääntyessä ja tulijoiden taustojen monimuotoistuesssa erityistarpeet tulee ottaa paremmin huomioon niin palveluiden sisältöä kuin henkilöstön osaamista kehittämällä. Myös erityisten kotouttamistoimenpiteiden merkitys kasvaa.

Valtion kotouttamisohjelmalla tehostetaan kotouttamistoimenpiteiden valtakunnallisen tason suunnittelua, toimeenpanoa ja seurantaa. Kotouttamispolitiikka on sisällöltään vahvasti monialaista ja edellyttää tiivistä yhteistyötä eri hallinnonalojen välillä. Valtion kotouttamisohjelma on kattava ja konkreettinen toimenpideohjelma, jossa maahanmuuttajaväestön tarpeet otetaan läpäisyperiaatteella huomioon kaikilla politiikan aloilla, etenkin työllisyys-, koulutus-, asumis- sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Ohjelman yleisenä tavoitteena on maahanmuuttajien osallisuuden tukeminen yhteiskunnan kaikilla sektoreilla. Samalla vahvistetaan perustaa eri väestöryhmien väliselle toimivalle vuorovaikutukselle sekä hyvälle etniselle suhteille. Niin ikään onnistunut kotouttamispolitiikka edellyttää kaikkien hallinnonalojen sitoutumista yhdenvertaisuuteen, syrjimättömyyteen ja rasismin ehkäisyyn sekä myönteisen asenneilmapiirin edistämiseen.

Ohjelman erityisiä painopisteitä ovat maahanmuuttajien työllistymisen edistäminen sekä maahanmuuttajalasten ja -nuorten sekä perheiden ja naisten tuki. Työllistymistä edistetään etenkin työhallinnon palveluita ja kotoutumiskoulutusta, erityisesti suomen ja ruotsin kielen opetusta kehit-

tämällä, mutta myös tukemalla työelämän monimuotoistumista ja laatua yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Maahanmuuttajan asettuminen kuntalaiseksi on kotoutumisen tärkeä perusta. Maahanmuuttajaperheitä tuetaan varhaiskasvatusta, koulutusta sekä sosiaali- ja terveystalvueluita kehittämällä. Maahanmuuttajalasten ja -nuorten osalta oleellista on riittävien kieli- ja muiden opiskelunvalmiuksien sekä koulutuspolkujen sujuvuuden varmistaminen. Niin ikään asunto-, liikunta- ja kulttuuripolitiikalla edistetään arjen kotoutumista. Lisäksi kotoutumispolitiikassa painotetaan kansainvälistä suojelua saavien sujuvaa ja hallittua ohjautumista kuntiin sekä valtion ja kuntien hyvää yhteistyötä. Myös kansalaisyhteiskunnan ja järjestöjen kytkeminen mukaan kotouttamistyöhön on ohjelman tärkeä lähtökohta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla on keskeinen asema kotoutumisen kehittämisessä. Ministeriö vastaa maahanmuuttajien perusopetuksesta, ammatillisesta koulutuksesta, korkeakoulutuksesta ja vapaasta sivistystyöstä. Myös tiedepolitiikalla voidaan tukea maahanmuuttoa. Ministeriö huolehtii maahanmuuttajien kulttuurin tukemisesta ja kulttuuripalvelujen saavutettavuudesta myös maahanmuuttajien näkökulmasta, maahanmuuttajia koskevista liikunta-asioista sekä maahanmuuttajanuoria koskevasta nuorisotyöstä.

Koulutusjärjestelmään on luotu maahanmuuttajataustaisille suunnattuja valmistavia ja valmentavia koulutuksia perusopetukseen, ammatilliseen perusopetukseen ja lukiokoulutukseen. Myös ammattikorkeakouluissa on ammattikorkeakouluopintoihin valmentavaa koulutusta. Tuorein näistä valmistavista koulutuksista on maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen

valmistava koulutus, joka käynnistyy nyt syysyllä 2014. Uudistuksen avulla parannetaan maahanmuuttajien edellytyksiä lukio-opintoihin, sillä maahanmuuttajanuoria on siirtynyt lukiokoulutukseen vähän suhteessa kantaväestöön. Tämä heijastuu siten myös alhaisiin maahanmuuttajien määrisiin korkeakouluissa.

Valtion kotouttamisohjelman mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmä selvittää parhaillaan, miten oppivelvollisuusiän ylittäneiden maahanmuuttajien mahdollisuuksia voidaan parantaa peruskoulun oppimäärän suorittamiseksi. Tällä hetkellä järjestelmä on hyvin hajanainen. Työryhmän tavoitteena on varmistaa pysyvät järjestämis- ja rahoituskeinot vuoteen 2015 mennessä. Työryhmä valmistelee esitykset: perusopetuksen saatavuuden varmistamiseksi ja koulutuksen rahoituksen kehittämiseksi sekä opiskeluaajan toimeentuloedellytysten turvaamiseksi. Pohdinnassa on myös, miten opetuksen sisältöjä ja opetusjärjestelyjä tulisi kehittää. Tärkeä kokonaisuus selvitystyössä on lisäksi opettajien osaaminen ja kelpoisten opettajien saatavuus. Työryhmän työ päättyy syyskuun lopussa 2014.

Suomalainen yhteiskunta tarvitsee kansainvälistä osaamista ja kansainvälisiä osaajia, ei vaan kotikansainvälistymisen kehittämiseksi, mutta myös Suomen kilpailukyvyyn edistämiseksi. Kansainvälisen toiminnan kautta suomalaiset voivat omalla panoksellaan kantavat globaalia vastuuta myös Suomen rajojen ulkopuolellakin. On kuitenkin toivottavaa, että suomalaiset osaajat maailmalla tuntevat Suomen edelleen omaksi maakseen ja haluavat josain vaiheessa myös palata Suomeen.

Siirtolaisuustutkimuksen muuttuvat painotukset

Keijo Virtanen

Seuraavassa esitän pääpiirteisen katsauksen ot-sikkoaiheeni historiaan, nykyhetkeen ja tulevai-suuteen. Tarkoitin tässä siirtolaisuustutkimusel-la yleensä erilaisten muuttoliikkeiden tutkimusta – siis maasta-, maassa- ja maahanmuuttoja. Kerro-taan, että nyt juhliava 40-vuotias Siirtolaisuus-instituuttiakin synnytettyä vaihtoehtoisena ni-miehdotuksena oli Muuttoliikeinstituutti.

Suomalaiset ovat muuttaneet aina. 1800-lu-vun puolivälistä lähtien muutettiin sadoin tuhan-sin kaus valtamerten taakse. Sen sijaan 1960- ja 1970-luvuilla muutettiin lähelle, nytkin sadoin tu-hansin Ruotsiin ja tietysti myös oman kotimaan si-sällä. 1970- ja 1980-luvun taitteesta lähtien olemme eläneet sikäli historiallisia aikoja, että nykypäivään asti vuosittainen maahanmuutto on ollut lukumää-räisesti suurempaa kuin maastamuutto Suomesta.

Uraauurtava kaukosiirtolaisuuden tutkimus

Ei olekaan ihme, että tutkijat ovat olleet muuttolii-keilmiöistä kiinnostuneita ainakin 1800-luvun lopul-ta lähtien. Kun siirtolaisuus Suomesta Yhdysvaltoi-hin oli voimakkaimmillaan 1900-luvun alussa, siitä kirjoittivat yhtä hyvin suomalaiset (kuten O.K. Kil-pi) kuin Suomesta Yhdysvaltoihin lähteneet (kuten Salomon Ilmonen). Akateemisessa yhteisössä John I. Kolehmainen (Heidelberg College, Tiffin, Ohio) oli amerikansuomalaisten vaiheiden tutkijana keskei-nen pioneeri. Hänen siirtolaistemme vaiheita käsit-televä väitöskirjansa valmistui jo 1930-luvun lopulla.

Kolehmainen toimi Suomessa Fulbright-profes-sorina sekä 1950- ja 1960-luvuilla (Helsingissä ja Tu-

russsa). Turun yliopiston yleisen historian professo-rin Vilho Niitemaan tutustuminen professori Koleh-maiseen oli pontimena turkulaisen muuttoliiketut-kimuksen käynnistymiselle 1960-luvun alussa. Tut-kimusmielenkiinto kohdistui nimenomaan kauko-maihin, erityisesti Pohjois-Amerikkaan.

Kun samaan aikaan siirtolaisuustutkimuksesta innostui nuori, yleisen historian pro gradu -tutkiel-maansa laativa Reino Kero, oli valmiina asetelma, joka näkyy nykyisin – uskallan väittää – yhtenä tär-keimmistä suomalaisen historian tutkimuksen kan-sainvälisen maineen ja tunnettavuuden tekijöistä. Työ on tuottanut Turussa kymmenkunta väitöskir-jaa ja noin 70 alkuperäisaineistoon perustuvaa pro gradu -tutkielmaa – puhumattakaan kymmenistä monografioista ja sadoista artikkeleista. Julkaisui-toiminta jatkuu edelleen vilkkaana.

Tutkimusaineisto oli hajallaan ympäri Yhdysval-toja, Kanadaa sekä myös Suomea. Kaukosiirtolai-suuden tutkimus mittavine aineistonkeruuoperaa-tioineen osattiin Turussa 1960-luvun lopulla kytkeä silloiseen uutuuteen, projektimuotoiseen työsken-telyyn. Tämä edellytti voimavaroja, joihin Suomen Akatemia osallistui ennakkoluulottomasti. 1960-lu-vun puolivälissä Varsinais-Suomesta ja Satakunnas-ta kerättiin tuhansittain siirtolaisten valtamerten takaa lähettämiä kirjeitä. Samoihin aikoihin aloi-tettiin siirtolaisten muistitiedon tallentaminen se-kä ääninauhoille että haastattelulomakkeille. Vas-taavasti suuret määrät alkuperäisaineistoa kertyi Yhdysvalloista ja Kanadasta sekä haastatteluma-teriaalina että asiakirjalahjoituksinakin. Mittava ar-kistomateriaalin mikrofilmausprojekti toteutettiin Keijo Virtasen johdolla eri puolilla Yhdysvaltoja ja Kanadaa vuosina 1970–1976.

Turkulaisen siirtolaisuustutkimuksen maantie-teellinen kohdealue laajeni Australiaan ja Uuteen

Kirjoittaja on Siirtolaisuusinstituutin valtuuston puheen-johtaja ja professori.

Seelantiin jo vuosina 1969–1972. Tuolloin nuori maisteri Olavi Koivukangas opiskeli Canberrassa ja valmistui siellä tohtoriksi. Vähän myöhemmin tutkimusmielenkiinto suuntautui myös muihin suomalaisten asuttamiin kaukaisiin alueisiin kuten Etelä-Afrikkaan, latinalaiseen Amerikkaan ja Siperiaan.

Siirtolaisuuden tutkimus keskittyi 1970-luvun alkuvuosiin asti lähtöalueen, siis Suomen, erityiskysymyksiin. Niissä on riittänyt tutkittavaa näihin aikoihin asti. Tosin alusta alkaen Turussa ymmärrettiin siirtolaisuustutkimuksen kansainvälinen ja monitieteinen luonne. Otettiin huomioon, että suomalaiset olivat vain pieni osa sitä yli miljoonan eurooppalaisen siirtolaisen joukkoa, joka runsas vuosisata sitten vuosittain lähti valtamerten taakse leveämmän leivän perään.

Tutkijoiden kansainväliset yhteydet saivat jo 1970-luvun alkuvuosista lähtien aikaan sen, että siirtolaisten sopeutumiseen ja laajasti etnisyyteen liittyvät ajankohtaiset tutkimusteemat alkoivat kiinnostaa myös turkulaisia tutkijoita. Erityisesti niihin paneutuivat kuitenkin valtameren toisella puolella toimivat tutkijat, jotka juuri silloin innostuivat suomalaisista juuristaan. Muistamme, että juurten etsiminen nousi läpikäyväksi yhteiskunnan ja populaarikulttuurin trendiksi etenkin Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Minnesotan yliopiston Immigration History Research Center aloitti toimintansa vuonna 1966, Michiganin yliopiston Bentley Historical Library alkoi kerätä osavaltion suomalaisia koskevaa aineistoa 1970-luvun alussa, ja Multicultural History Society of Ontario (Toronto) otti perustamisestaan (1976) alkaen kanadansuomalaiset tutkimusohjelmaansa. Suomi College (nykyinen Finlandia University) oli Hancockissa pitänyt suomalaisperinnettä yllä myös aineiston tallentamismielessä jo perustamisestaan (1896) alkaen.

Maahanmuuton nousu

Tarkastelukulmien laajeneminen ja monet muut ajankohtaiset prosessit saivat aikaan sen, että kaukosiirtolaisuuteen liittyneet historiantutkimuksen painotukset alkoivat kaivata rinnalleen uusia lähestymistapoja. Tärkeää oli muun muassa se, että suomalaisten muutto Ruotsiin oli huipussaan juuri 1970-luvun alussa.

Siirtolaisuusinstituutin perustaminen vuonna 1974 osui tähän murrosvaiheeseen. Instituutin tehtäväksi määriteltiin alkuun erityyppisten muuttoliikkeiden ja niitä koskevien tutkimusten dokumentointi ja yleinen edistäminen. Samoin toimiminen alan kansallisena ja kansainvälisenä yhteistyöelimenä koettiin tärkeänä. Vähitellen instituutti muuttui myös tutkimusta tekeväksi laitokseksi.

Perustajat eivät tuolloin varmaan ymmärtäneet linjauksensa kaukokatseisuutta. Muuttoliikkeen luonne koki dramaattisen murroksen Suomessa vain muutama vuosi Siirtolaisuusinstituutin perustamisen jälkeen. Maastamuuton rinnalle nousi maahanmuutto siinä määrin, että maahanmuuton volyymi on jo runsaan 35 vuoden ajan ollut joka vuosi maastamuuttoa korkeammalla tasolla. Vuonna 1980 Suomessa asui noin 12 000 ulkomaan kansalaista, vuonna 2013 heitä oli jo yli 200 000.

Siirtolaisuusinstituutin tutkimuslinja onkin saanut kimmokkeitaan tästä muutoksesta, joka nivoutuu globaaleihin murrosprosesseihin ja niiden heijastumiseen Suomeen. Maamme on muuttunut siirtolaisia luovuttavasta maasta siirtolaisia, pakolaisia ja muita maahanmuuttajia vastaanottavaksi maaksi. Kansainvälisessä vertailussa ei Suomea vielä voida pitää erityisen monikulttuurisena yhteiskuntana, mutta siihen suuntaan ollaan nopeasti menossa. Ulkomaalaisväestön osuus on määrittelytavasta riippuen jo 4–5 prosenttia väestöstämme. 1980-luvun alussa luku oli vain 0.2–0.3 prosenttia.

Tämä lähihistoria näkyy Siirtolaisuusinstituutin tutkimus- ja muun toiminnan kehitysvaiheissa. Instituutin johtaja Ismo Söderling jäsentää asian seuraavasti ja katsoo, että kuvaus pätee suomalaiseen muuttoliiketutkimukseen yleensäkin. Hänen mukaansa 1970-luvulla jatkettiin Turussa jo edellisellä vuosikymmenellä käynnistynyttä intensiivistä kaukosiirtolaisuuden tutkimusta. 1980-luvulla ja osin jo ennenkin Ruotsin-siirtolaisuus, maan sisäiset muuttoliikkeet sekä paluumuutot nousivat keskiöön. Maahanmuuton Suomeen yhä vahvistuessa 1990-luvulla tutkimuksen painopiste muuttui vastaavasti, ja siihen kytkeytyi myös inkeriläisyys. Maahanmuuttoon liittyi monipuolinen asenneselvitysten kirjo etnobarometreineen. Tämä painotus jatkuu yhä, ja siihen on 2000-luvulla kytkeytynyt kotoittamiskysymysten analysointi.

Tuomas Martikaisen, Pasi Saukkosen ja Minna Säävälän toimittama teos *Muuttajat, Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta* (Gau-deamus 2013) on hyödyllinen tutkimusopas muuttoliikkeiden vaikutukseen ja ymmärtämiseen juuri tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa. Siinä pureudutaan maahanmuuttajien jokapäiväiseen arkeen Suomessa (perheisiin, asumiseen ja hyvinvointiin), keskeisiin kotouttamistoimiin (koulutukseen, kielen oppimiseen, oman kielen säilyttämiseen ja työelämään) sekä maahanmuuton vaikutuksiin ja seurauksiin (suhtautumiseen yhteiskunnan etniseen ja kulttuuriseen monimuotoistumiseen, maahanmuuttajien politiikkaan osallistumiseen ja yleensä suomalaisen kansalaisyhteiskunnan muuttumiseen vaikkapa uudenlaisen yhdistystoiminnan ja nopeasti muuttuvien medioiden ja mediateknologioiden myötä).

Kansainvälinen yhteistyö elinehtona

Vaikka maahanmuuton ja siihen kytkeytyen maassamuuton tutkimus on ymmärrettävästi tämän päivän keskiössä, on syytä muistaa, että myös Suomesta ulkomaille – kauas ja lähelle – muuttaneiden ja heidän jälkeläistensä elämässä ja kokemuksissa riittää jatkuvasti uutta tutkittavaa.

Tuoreimpana ilmentymänä pitkäjänteisen tutkimusperinteen ja vuosikymmeniä jatkuneen kansainvälisen yhteistyön uusiutumiskyvystä on Auvo Kostiaisen toimittama laaja teos *Finns in the United States. A History of Settlement, Dissent, and Integration* (Michigan State University Press 2014). Siinä kuusi Turussa toimivaa ja kuusi suomalaista sukujuurta olevaa amerikkalaistutkijaa päivittävät suomalaisten siirtolaisten ja heidän jälkeläistensä elämää tähän päivään asti.

Tuoreimman väestönlaskennan mukaan Yhdysvalloissa asuu noin 700 000 kansalaista, jotka itse arvioivat olevansa sukujuuriltaan suomalaisia. Sekä suomalaisuutta että suomalaisia koskevaa tutkimusintressiä ylläpitävät vuodesta 1974 lähtien Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Suomessa noin viiden vuoden välein järjestetyt FinnForum -tutkijatapaamiset sekä suositut vuosittaiset FinnFest -juhlat ja Kanadan suomalaisten suurjuhlat.

Kaikesta aktiivisuudesta huolimatta amerikkalaiset tutkijat esittävät *Finns in the United States* – kirjassa huolensa amerikansuomalaisen tutkijayhteisön uusiutumisen puolesta. He pohtivat myös amerikansuomalaisen yhteisön näivettymistä. Nykyiset valtameren taakse muuttajat ovat koulutettuja, solmivat avioliittoja muihin kansallisuuksiin kuuluviensa kanssa, eivät ole erityisen kiinnostuneita amerikansuomalaisten perinteestä ja näin muuttuvat nopeasti amerikkalaisiksi. Juuret-ideologijaakaan ei ole 1970-luvun tapaan pinnalla. Näin on siitä huolimatta, että Yhdysvaltoihin tulee muuttajia yhtä paljon kuin runsaat 100 vuotta sitten – tosin nyt he tulevat latalaisesta Amerikasta ja Aasiasta. Tulijoissa on suurin joukoin myös laittomia maahanmuuttajia.

Tuleeko suomalaisuus etenkin Yhdysvalloissa hiipumaan, jää nähtäväksi. Uusien tutkijapolvien kasvattaminen sekä Suomessa että siirtolaisuuden kohdemaissa on joka tapauksessa tärkeää. Muistutettakoon tässäkin yhteydessä, että suomalaisuuden häviämistä Yhdysvalloissa on ennustettu monta kertaa menneinäkin vuosikymmeninä. Niin ei ole vielä tapahtunut.

Niin tai näin – turkulaisen muuttoliiketutkimuksen kivijalkana sekä yliopistoissa että Siirtolaisuusinstituutissa ovat olleet läheiset tutkijakontaktit kollegoihin ympäri maailmaa. Tämän tulee olla ohjenuorana myös jatkossa – on sitten kyseessä maasta-, maahan- tai maassamuuton tutkiminen. Vastaavasti tutkimuslaitosten yhteistyön tulee olla jatkuvaa, sillä ne edistävät omalta osaltaan korkeatasoisten muuttoliiketutkimusten leviämistä maailmalle.

Uusia tutkimuskysymyksiä nousee jatkuvasti

Vuonna 2014 muuttoliiketutkimus kukoistaa vireänä. Työtä riittää – kuuluuhan muuttaminen ja asettuminen uusille asuinsijoille luonnonlain vääjäämättömyydellä ihmisten ja heidän yhteisöjensä elämäntilanteeseen. Sitä paitsi ei ole nähtävissä merkkejä siitä, että suomalaista yhteiskuntaa nyt nopeasti muovaava maahanmuutto hiipuisi tulevina vuosina – päinvastoin.

Siirtolaisuusinstituutin johtaja Ismo Söderling näkee, että tällä tutkimussaralla tulee kiinnittää yhä

enemmän huomiota erityisryhmien maahanmuuton ongelmiin, esimerkkinä yksintulleiden pakolaislasten selviytymistarinat. Lisäksi maahanmuuttajien jatkomuutot – pois Suomesta tai Suomen sisällä – ovat tärkeä tutkimusteema, samoin toisen ja kolmannen muuttajapolven integroituminen. Keinot rasismien ja syrjäytymisen vähentämiseen ovat aina asialistalla.

Jo nämä esimerkit kertovat, että siirtolaisuus-, muuttoliike- ja väestötutkijoiden työn avulla voimme ymmärtää niitä aivan olennaisia yhteiskuntakysymyksiä, jotka tänä päivänä muovaavat maamme taloutta, politiikkaa ja kulttuuria, siis ihmisten hyvinvointia. Nyt 40-vuotias valtakunnallinen Siirtolaisuusinstituutti on yhdessä yhteistyötahojensa kanssa tutkimuksen olennainen organisoija ja toteuttaja.

Instituutti sai juhlapäivänään myös paljon lahjoja ja näyttäviä kukkalaitteita (kuvassa vasta osa niistä). Lämmin kiitos kaikille!

Nykyajan nuorisonäkökulma siirtolaisuuteen

Najma Yusuf Mohamed

Vaikka siirtolaisuuden käsite pitää sisällään maastamuuton, maahanmuuton ja yhä useammin myös paluumuuttoon on se tarkemman nykykäsityksen mukaan henkilöiden tai henkilöryhmien, tavallisesti perheiden tai yksilöiden, vapaaehtoista muuttamista asuinmaasta toiseen lähinnä toimeentulon hankkimiseksi. Vaikka määräaikaista tai muuten tilapäistä ulkomailla oleskelua ei tavallisesti sisällytetä siirtolaisuus-käsitteen piiriin, on nekin liitettävissä käsitteeseen, varsinkin tarkasteltaessa muuttoa nuorison näkökulmasta. On myös muita tapoja määritellä siirtolaisuutta, esimerkiksi kun muuttoa tapahtuu maanosien välissä nimitetään sitä usein kauksiirtolaisuudeksi tai valtamerentakaiseksi siirtolaisuudeksi. Kuitenkaan siirtolaisuuskäsite ei nyky-yhteiskunnassa ole enää kovinkaan selkeä, esimerkiksi raja siirtolaisuuden ja pakolaisuuden välillä on mielestäni melko hämärä. Nuorten kannalta voi kuitenkin keskittyä muuttoliikkeeseen työn ja paremman elannon perässä. Nykyään on yhä vaikeampi nuoren löytää työtä omassa kaupungissaan tai usein myös kotimaassaan, syitä on useita, mutta lopulta ne johtavat samaan, pois omasta kasvuympäristöstään.

Nuorison näkökulmasta siirtolaisuuden merkitys ei kuitenkaan jää ainoastaan paremman toimeentulon etsimiseksi itselleen ja perheelleen, mutta yhä useammin siihen liittyy myös halu kehittyä ja haastaa itsensä yhä enemmän kansainvälistyvässä maailmassa. Työpaikkoihin hakee paljon enemmän nuoria ja laaja työkokemus ja värikäs kielitaito ovat työnantajien suosiossa. Sosioekonomisella statuksellakin on paljon merkitystä nuoren

päätöksellä muuttaa; sosioekonomiset tekijät ovat tärkeitä vetäjiä vähempiosaisissa perheissä, erityisesti poliittisesti epästabiileissa maissa, mutta mielestäni myös Suomessa. Hyvä- ja keskituloisissa perheistä kasvaneet nuoret näkevät siirtolaisuuden kehittymismahdollisuutena ja esimerkiksi tapana ylläpitää sosioekonomista statustaan. Muuttoon myös liittyy yhä enemmän opiskelu ulkomailla tai esimerkiksi vapaaehtoistyö. Myös media ja televisio ovat tehneet siirtolaisuudesta muodikasta, working travel on suosiossa, matkustaminen ja työskenteleminen tarjoavat sekä hauskuutta, työkokemusta ja kukkaro karttuu.

On kuitenkin huomioitavaa että käsite *siirtolaisuus* on mielestäni kuitenkin väärin käsitetty nuorison parissa varsinkin kehittyneissä maissa, suomessa ainakin. Jos ajatellaan maahanmuuttajia ja pakolaisia siirtolaisuuden ala-lajina, voisin sanoa että käsitteeseen oman kokemukseni mukaan Suomessa liittyy vahva negatiivinen konnotaatio. Varsinkin nykyään kun maahanmuuttokeskustelua on paljon enemmän sosiaalisessa mediassa, tämä näkyy esimerkiksi perussuomalaisen puolueen suosion kasvamisessa nuorison parissa. On selkeästi erilainen suhtautumistapa, kun tarkastellaan siirtolaisaaltoa muualta Suomeen kuin Suomesta muualle. Vieläkin suurempaa jakautumista on mielipiteissä eri väestöryhmiä tarkastellessa riippuen tiettyjen ryhmien maineesta. Esimerkiksi nuoren ollessa somalialainen verrattuna esimerkiksi ruotsalaiseen on kantavaen suhtautuminen tulokkaaseen Suomessa selvästi erilainen. Myös kansainvälisten konfliktien kasvaessa ja pakolais määrän kasvaessa koko maailmassa liitettynä maailmanlaajuiseen talouskriisiin, yhä useammin syytetään ulkomaalaisia työmarkkinoiden köyhyydestä, vakivaltaisuudesta ja muutenkin taloudellisista ongelmista, mikä puolestaan on

Kirjoittaja on helsinkiläinen nuori, joka opiskelee lääketieteen tutkintoa Itä-Suomen Yliopistossa ja samanaikaisesti neurotieteiden maisteria Helsingin yliopistossa.

heikentänyt monissa maissa ulkomaalaisten työmahdollisuuksia ja siten toimeentuloa.

Tämän takia esimerkiksi suomalaiset nuoret tai Suomessa kasvaneet ulkomaalaiset nuoret eivät mielellään kutsu itseään siirtolaisiksi, vaikka lähtisivätkin ulkomaille työn ja/tai opiskelun perässä.

Yhteiskunnan kannalta nuorten kasvava virta ulkomaille hintojen ja elämisen kallistuessa on epäsuotavaa, sillä ammattitaitoisia nuoria tarvitaan Suomessakin, mutta tiettyihin ryhmiin kohdistuvat ennakkoluulot ja sopivien työpaikkojen vähyys houkuttelevat nuoria yhä enemmän ja enemmän ulkomaille. Esimerkiksi omalla Biolääketieteen kandidaatintutkinnollani ei suomessa töitä ole lähes ollenkaan, biolääketieteen tutkimus on kyllä korkearvoista maassa, mutta rahoituspaineiden takia työmahdollisuudet ovat lähes olemattomat. Lisäksi maisteritutkintoja aiheesta ei ole laajasti tarjolla, ajaen samantaustaisia vähintään toisiin paikkakuntiin, mutta usein ulkomaille jatko-koulutuksiin tai jopa töihin.

Mielestäni siirtolaisuus voi rikastuttaa kansakuntaa ja olla positiivinen vaikutus, varsinkin kun esimerkiksi sellaista työvoimaa lisääntyy, josta on maassa pulaa. Mutta ongelmana on kuitenkin se, että aina siirtolaisilla ei ole samoja oikeuksia kuin kantaväestöllä, eikä heidän integraatiota yhteiskuntaan ole aina hyvin hoidettu. Viisumiongelmat ja rajojen ylityksen kiristyminen lisääntyneen terroriuhkan takia vaikeuttaa yhä useammin nuorten työllistymistä kohdemaassaan. Arviolta 10–15 prosenttia maailman siirtolaisista elää uudessa asuinmaassaan ilman oleskelulupaa. Lisäksi usein nuorilla ei ole tutkintoa lähtiessään työntekoon ulkomaille, tämä lisää työn epävarmuutta. Jos kyetään takaamaan samat oikeudet kuin kantaväestöllä siirtolais-statuksesta riippumatta, oli kyseessä pakolainen tai omatahtoisesti maastaan muuttanut nuori, on tällöin siirtolaisuus kannattavaa.

Najma Yusufin (kuvassa) valokuvia oli esillä Siirtolaisuusinstituutissa 2013–2014 Somalinuorista kertovassa näyttelyssä "Mun Stadi".

Ruotsinsuomalaisuus tänään

Jarmo Lainio

Esitän aluksi lyhyesti Ruotsin suomalaislähtöiset ryhmät. Erotan ruotsinsuomalaisista metsäsuomalaiset, tornionjonkilaaksolaiset (eli meänkieliset) ja lopulta erikoisryhmät kuten sotalapset. Tukholman suomalaiset ovat eräänlaisessa välimaastoasemassa keskeisen sijaintinsa ja asemansa vuoksi. Lopuksi kuvaan sodanjälkeistä siirtolaisuutta ja siihen liittyvää kotoutumista. Aikaisemmin Suomesta tulleista käytettiin nimitystä työläinen, ulkosuomalainen ja vähitellen Ruotsin suomalainen. 1980-luvun alussa ryhdyttiin käyttämään etnonyymiä ”ruotsinsuomalaiset”. Nykyisin käytetään enimmäkseen käsitteitä ”vähemmistö” ja ”kansallinen vähemmistö”, vaikka myös käsite ”ruotsinsuomalainen” on yleisessä käytössä. Sopeutumisstrategiat, identiteettikäsitteet ja Ruotsissa asumisen tavoitteet vaihtelevat kuitenkin jo sodanjälkeisinä vuosikymmeninä Ruotsiin muutaneiden keskuudessa. Vielä enemmän vaihtelua on nähtävissä, kun ensimmäisen muuttajasukupolven jälkeläiset otetaan huomioon. Tällöin ruotsinsuomalaisuus ja kuvaus heistä mutkistuu ja monipuolistuu sosiaalisen, ammatillisen, koulutuksellisen ja kielellisen hallinnan näkökulmasta.

Keskeistä tämän päivän ruotsinsuomalaisten kuvauksessa on – paitsi supistunut maastamuutto Suomesta – muuttunut yhteiskunnallinen suhtautuminen ruotsinsuomalaisiin ja suomen kieleen. Myös kansainvälisten vaikutusten kautta 2000-luvulla sysäyksensä saanut vähemmistöpoliittinen ja kielipoliittinen lainsäädäntö on vaikuttanut suhtautumisessa tapahtuneeseen muutokseen. Muutos esittää uudentyypiset rajat ruotsinsuomalaisten toiminnalle ja pyrkimyksille, mutta antaa myös

heille tukea ja samalla vaatii ruotsinsuomalaisilta jatkuvaa aktiivisuutta. Kun koko ryhmää pyritään kuvaamaan, joudutaan hyväksymään sen monitahtoinen pirstoutuminen. Osa tätä pirstoutumisesta liittyy Ruotsin demografiseen muutokseen, joka verrattain suuren maahanmuuton takia on nopeasti vaikuttanut kaikkien Ruotsissa asuvien elämään ja elinehtoihin. Kasvava moninaisuus on tuottanut jossain määrin ristiriitoja ruotsinsuomalaisten keskuuteen, mutta halu toimia yhdessä lainsäädännön tarjoamin ehdoin on samalla kasvanut. Kansainvälistyminen ja yhteistyö muiden vähemmistöjen sekä muiden maiden instituutioiden kanssa on vilkastunut. Lopuksi, kun pyritään ymmärtämään ruotsinsuomalaisten yhteiskunnallista kehitystä ja edistystä, on otettava huomioon yksilöiden toiminat ja työpanokset. Viimeksi mainittu seikka esittää tieteellisille kuvauksille uusia haasteita.

Johdanto

Kuvaan seuraavassa ruotsinsuomalaisten nykytilannetta. Heidän kuvaamisensa ryhmänä aiheuttaa kuitenkin erilaisia rajanveto-ongelmia ja -haasteita. Aluksi erotan muut historialliset ja/tai kielelliset suomensukuiset ryhmät, kuten metsäsuomalaiset ja tornionjonkilaakson meänkieliset. Muiden mahdollisten erillisten suomalaislähtöisten asutusten tai ryhmien ja tämän päivän ruotsinsuomalaisten välillä vallitsee jonkin verran selkeämpi jako, vaikka ryhmän sisäiset erot ovat aikaa myöten jatkuvasti kasvaneet. Yleisen kehityksen voi kuvata vuosikymmenittäin sodanjälkeisenä aikana, käyttämällä erilaisia nimityksiä ja vähitellen etnonyymejä, päätyen siten 2010-luvulla laajalle levinneeseen yhdistelmään ”ruotsinsuomalaiset kansallisena vähemmistönä”.

Kirjoittaja toimii suomen kielen professorina Tukholman yliopistossa.

Aika: **-1930-luku** – Suomalainen heimo, historiallinen siirtolaisuuskuvio; työläisiä ja pakolaisia
1940 – Pakolaisia, myös sotalapset
1950 – Työvoimaa, pakolaisia
1960 – **Ulkomaalaisia, ulkosuomalaisia, työläisiä**, nuoria
1970 – **Siirtolaisia**, työläisiä, Ruotsin suomalaisia
1980 – Siirtolaisia, Ruotsin suomalaisia, ”huippuvuodet”
1990 – Kotimainen ryhmä, ruotsinsuomalaisia, **vähemmistö**
2000 – **Kansallinen vähemmistö**, historiallinen siirtolaisuuskuvio osittain palannut
2010 – Pirstoutuminen ja vähemmistöpoliittinen ”kotoutuminen”

Kuvio 1. Ruotsinsuomalaisten kehitys historiallisista nimityksistä ja siirtolaisista kansalliseksi vähemmistöksi.

Esitän lyhyesti neljä keskeistä toimintakenttää, joilla on kriittinen merkitys ruotsinsuomalaisuuden ylläpitämiselle ja kehittämiselle: kielitilanne, lainsäädäntö, mediat (sisältää myös uudentyypiset mediat) sekä järjestöjen ja instituutioiden toiminta. Kolmeen seikkaan palaan eri yhteyksissä: kieleen ja sen kytkentään, koulutukseen ja identiteettiin, uuteen vähemmistö- ja vähemmistökielilainsäädäntöön, sekä eräänlaiseen pirstoutumiseen ja vähemmistöaseman herättämään yhteenkuuluvuuden ristivetoon. Ruotsinsuomalaisuuden muotoutumista ovat eri yksilöt vetäneet ja kehittäneet omalla työpanoksellaan, tiedoillaan ja kauaskantoisilla tavoitteillaan. Tämä johtaa siihen, että yhteisöt kärsivät, kun vastuuhenkilöt eri syistä poistuvat kentältä. Taustalla on normaalisti uusia kasvoja ja yksilöitä, jotka omilla yhteyksillään jatkavat työtä ruotsinsuomalaisten vähemmistöaseman kehittämiseksi. Yksi seuraus tästä on se, että nuoremmilta aktivisteilta vaaditaan lisäponnistuksia ja kouluttautumista vähemmistöpolitiikan strategian hallitsemiseksi. Vähemmistön haasteet ja ongelmat, joihin mm. koulukysymykset kuuluvat, pysyvät silti pitkälti samoina (esim. Lainio 2013a; Rohdin 2014).

Historiallinen yhteenveto - suomalaistaustaisten eri edustuksia

Ruotsinsuomalaisten nykyolosuhteita ja tilannetta kuvattaessa on tarpeen rajata heidät muista Ruotsissa asuvista tai asuneista suomalaistaustaisista ryhmistä. Kun lähdetään liikkeelle aikaulottuvuudesta, yleisesti kuvataan toisen maailmansodan jäl-

keisiä muuttajia ja heidän jälkeläisiään *ruotsinsuomalaisina*. Tämä on kuitenkin jossain määrin anakronistinen (ajallisesti väärä) lähestymistapa, koska käsitettä ”ruotsinsuomalainen” ryhdyttiin käyttämään yhdyssanana vasta 1980-luvun alussa. Käsitteellä oli tuolloin osin väheksyvä merkitys ja monet kartoivatkin sen käyttöä. Sen sijaan *Ruotsin suomalaisista* ryhdyttiin puhumaan jo vajaa parikymmentä vuotta aikaisemmin, kun ainakin osittain heitä luovuttiin kutsumasta *työläisiksi, ulkosuomalaisiksi* jne. Ruotsissa käsite *ulkomaalainen* muuttui samassa vaiheessa käsitteeksi *siirtolainen* (Lainio, tulossa, 2014).

Rinnan ja osittain limittäin Suomen modernin maastamuuton ensimmäisten vuosikymmenien myötä siirtyivät menneisyyteen jo 1600-luvulla Ruotsiin muuttaneet metsäsuomalaiset ja heidän jälkeläisensä. Viimeisten asuinalueidensa takia heitä loppuvaiheessa – 1960-luvulla – kutsuttiin *Vermlannin suomalaisiksi*. Kuitenkin metsäsuomalaisten levittäytyminen on ollut huomattavasti laajempaa. Tuoreen tutkimuksen mukaan esim. Sörmännin läänissä on asunut metsäsuomalaisia paljon yleisemmin kuin on aiemmin tiedetty. Jos modernin siirtolaisuuden ja Vermlannin suomalaisten polut ovat paikallisesti ja ajallisesti jossain vaiheessa kohdanneet toisensa, tämä on tapahtunut nimenomaan Värmlannissa 1940- tai 1950-luvuilla. Tosin tästä ei käsittääkseni ole tutkimustodisteita. Historiallisista ja muista syistä on metsäsuomalaiset siten syytä erottaa ruotsinsuomalaisista.

Toinen nykyään selvästi ruotsinsuomalaisista erottuva ryhmä on Tornionlaakson, Jelliväärän, Kiirunan ja Kalixin tienoiden suomalaistaus-

tainen väestö. Kyseessä on luultavasti jo 1000-luvulta alkaen nykyisen Norrbottenin läänin puolelle siirtynyt väestö, jolla oli monilähtöiset juuret Suomessa. Alueen suomalaisperäinen väestö muuttui vuonna 1809 tapahtuneen Ruotsin ja Suomen eron vuoksi ulkosuomalaisryhmäksi. Kun aikaa myöten suhtautumiset ja asenteet Suomea kohti muuttuivat, ei vähiten Ruotsin virallisen assimilaatio- ja turvallisuuspolitiikan takia, etääntyi myös uusi, kehittyvä alueellinen tornionlaaksolainen identiteetti vähitellen suomalaisesta identiteetistä (Wande 1996). Vielä nykyisinkin monesta jokilaakson Ruotsin puolella asuvasta suvusta löytyy juuret Suomen puolelta. Tornionlaaksossa on eri aikoina suhtauduttu Suomeen ja suomalaisiin milloin myönteisesti, milloin kielteisesti. Kovakourainen assimilaatio, joka voimistui 1880-luvun lopussa, johti joka tapauksessa siihen, että koululaitoksella tuli olemaan keskeinen asema sekä kielen että kulttuurin hävittämisessä ja toisaalta sen säilyttämispyrkimyksissä.

Kun Nils-Erik Hansegård 1950- ja 1960-luvuilla ryhtyi kuvaamaan ja keskustelemaan kasvavien lasten kaksinkertaisista kielellisistä ja psykologisista ongelmista nk. puolikielisyysdebatin aikana, aloittivat eräät silloiset tornionlaaksolaiset opettajat ja tutkijat (mm. Matti Kenttä) miettimään mahdollista erilliskehitystä ja -opetusta Tornionlaakson suomelle. 1980-luvulla rinnan ruotsinsuomalaisten etnisen heräämisen kanssa syntyi organisaatioita (Meän akateemi, Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset eli STR-T), jotka ottivat tehtäväkseen tukea ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Kun ruotsinsuomalaiset ryhtyivät miettimään ja tavoittelemaan historiallista hyväksyntää ajatukselle, että myös muualla Ruotsissa asuvilla suomalaisilla on historialliset juuret, Tornionlaaksossa ruvettiin samalla luomaan vielä selkeämmin omaa suuntaa.

Suurin piirtein samaan aikaan kun ruotsinsuomalaiset hyväksyttiin kotimaiseksi väestöksi hallituksen kirjelmällä v. 1994 (Skrivelse 1994:1), alettiin entistä jokilaakson murretta, Tornionlaakson suomea, Länsi-Pohjan murretta jne. kutsumaan laajemmin omaksi kielekseen eli *meänkieleksi*. Tapa nimitää omaa kielimuotoaan ”omaksi kieleksi, meän kieleksi”, on tuttu muillakin Euroopan vähemmistöalueilla. Nykyisin sekä ruotsinsuomalaiset aktivistit

että meänkieliset katsovat, että ryhmällä on omat piirteensä ja tavoitteensa, samalla kun yhteistyö on kasvanut eri poliittisilla alueilla ja kulttuurikentässä. Sen sijaan Suomessa tätä ”onnellista eroa” ei ole samalla tavalla hyväksytty, vaikka esim. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus (KOTUS) on jonkin aikaa pitänyt meänkielen kielistatusta itsestään selvytensä. Edelleenkin löytyy kielitieteiden ulkopuolelta tutkijoita, joiden mukaan meänkieli ei ole oma kielimuotonsa, vaan suomen murre. Löytyy kuitenkin useita tekijöitä, jotka erottavat kielet toisistaan. Kuten Kenneth Hyltenstam totesi hallituksen selvityksessä meänkielestä ja myöhemmin kveenin kielestä, että se, mikä ratkaisee kysymyksen, onko jokin kielimuoto murre vai oma kieli, on lopulta poliittinen päätös (esim. Andreassen, 2014:1001). Tähän ratkaisuun ja päätelmään on Ruotsin hallitus kielilaeillaan ja kansainvälisillä sopimuksillaan päätenyt. Samaa käytäntöön ovat päätyneet myös sekä tornionlaaksolaiset ja ruotsinsuomalaiset. Siitä huolimatta on sellaisia meänkielen käyttäjiä, jotka eivät prestiisistä (arvovaltasista) pidä meänkieltä kielenä, eivätkä myöskään tue sen säilyttämistä ja kehittämistä.

Sotalapset muodostavat kolmannen ryhmän, joka voidaan pitää erillään ruotsinsuomalaisista. Sotalapset ovat kuitenkin myös vaikuttaneet tilastollisesti ruotsinsuomalaisten määrään, koska monet jäivät tai palasivat aikuisina muuttajina Ruotsiin ja ovat siten myös osa ruotsinsuomalaisuutta (vrt. Reinans 1996:64). Tässä yhteydessä en kuitenkaan tarkastele sotalasten kohtaloa tämän enempää.

Tukholman suomalaisten asema Ruotsin suomalaisasutusten historiassa ja kehityksessä on hyvin omalaatuinen ja tärkeä. Yhtäältä Tukholman suomalaisista voidaan puhua jo 1200-luvulta, samalla kun muutto Tukholmaan on kautta aikojen jatkunut. Suuri osa muuttajista on ollut ruotsinkielisiä Suomen ruotsinkielisiltä alueilta. Syyt muuttoon ovat eri aikoina olleet suhteellisen samankaltaisia, eli taustalla ovat olleet pakolaisuuteen, työnhakuun, seikkailunhaluun ja opiskeluun liittyvät tekijät. Tulijoiden sosiaalinen rakenne on myös, erityisesti viime vuosikymmeninä, ollut hieman erilainen Tukholmassa kuin muualle Ruotsiin suuntauneessa muutossa. Muutto Tukholmaan ei myöskään tunnu samalla tavalla olevan riippuvainen taloudellisista suhdanteista.

Ruotsinsuomalaisten keskuudessa on viime vuosikymmeninä, erityisesti 1990-luvulta lähtien, tapahtunut varsin selkeä muutos suhtautumisessa Ruotsiin kotoutumiseen ja yleensäkin menneisyyteen. Niiden määrä näyttää kasvavan, jotka suhtautuvat myönteisesti sekä suomalaisiin juuriinsa että elämiseen Ruotsissa (Björklund 2012; Lainio 2013b). Myös nuorten keskuudessa näyttää etnonyymi ”ruotsinsuomalainen” leviävän.

Erityisesti uuden vuosituhannen alusta lähtien on yleisemmässä käytössä ollut käsite ”vähemmistö”, joka on lakiin perustuva määritelmä, ja käsite on saanut siten uuden vähemmistöpoliittisen merkityksen. Vähemmistö-käsite on neutraalimpi etnisyyden suhteen, ja se kuvaa enemmän historiallista kytkentää Ruotsiin ja oikeutta pitää Ruotsia oma maanaan verrattuna muihin, etnisiin nimityksiin.

Uudempi lainsäädäntö

Ruotsin EU-jäsenyys vuonna 1995 ja siihen liittyvät erilaiset vaatimukset sekä kriteerit ovat selvästi muuttaneet ruotsinsuomalaisten tilannetta. Kun suomalaiset virallisesti hyväksyttiin kotimaiseksi ryhmäksi vuonna 1994 ja sittemmin otettiin mukaan Ruotsin ratifioimaan kahteen Euroopan Neuvoston kansainväliseen sopimukseen, yhtäältä kansallisen vähemmistönä (koskee virallisesti ruotsinsuomalaisia) ja toisaalta kielivähemmistönä (koskee virallisesti suomen kieltä), ruotsinsuomalaisten yhteiskunnallinen, lainsäädännöllinen ja sosiaalinen asema on muuttunut vankemmaksi ja yleisesti hyväksyttymmäksi. Aluksi uusi vähemmistö-käytäntö koski vain niitä kuntia, maakäräjiä ja lääninhallituksia, jotka oli lueteltu sopimuksissa. Vaikka ensimmäiset viisi-kuusi vuotta olivatkin enemmän ”harjoittelua”, ja lainsäädäntö oli sekä paljolti tuntematonta että heikosti sovellettua käytäntöön, alkoi tilanne ratkaisevasti muuttua vuoden 2005 vaiheilla. Osasyynä voidaan pitää Euroopan Neuvoston Ruotsille toistuvasti esittämää kritiikkiä. Samoin oma vaikutuksensa oli ruotsinsuomalaisilla henkilöillä ja järjestöillä, jotka ratifointien myötä vaativat sopimuksien käytännön toteuttamista. Yhtenä epäsuorana seurauksena tästä voidaan pitää uutta Kielilakia (Språklagen 2009), jonka mukaan ruotsi on maan pääkieli ja kansallisille vähemmistökie-

lille on varattu periaatteessa samat oikeudet kuin ruotsille. Tätä seurasi vuotta myöhemmin uusi Vähemmistökieliaki (Lagen on Nationella Minoriteter, LoNM 2010), joka esitti kunnille mahdollisuuden liittyä vapaaehtoisesti suomen kielen hallintoalueeseen. Hallintoalueiden myötä saatiin monia uusia oikeuksia. Vähemmän esillä ja huonommin tunnettu on Vähemmistökielilain perussuoja, mikä pätee koko maahan, ei vain hallintoalueisiin (Rohdin 2014). Ehkä parhaiten tunnetaan oikeudet saada ”osittain tai kokonaan” palveluja vähemmistökielillä esikouluissa ja vanhustenhoidossa. Alkuaan hallintoaluekuntia oli viisi, mutta nykyisin niiden määrä on 52 (www.minoritet.se; ks. karttaa, <http://word.rskl.se/vahemmistoinfo/>). Ruotsissa on kaikkiaan 290 kuntaa.

Vähemmistökielilain seurauksia on vaikea arvioida varmuudella, sillä monet seikat ovat muuttuneet dramaattisesti suomen kielen ja kulttuurin kannalta. Vähemmistön näkyvyys on lisääntynyt, sen status ja prestiisi ovat kohonneet sekä enemmistöyhteiskunnan että vähemmistön keskuudessa. Lakiin liittyvä vaatimus kuunnella vähemmistöjen edustajia on myös johtanut uudentyypisiin demokraattisiin päätösprosesseihin sekä hallituksen ja vähemmistöedustajistojen välillä että joissain kunnissa. Uusi laki seuraa pitkälti Euroopan neuvoston (EN) vähemmistökielisopimuksen rakennetta, ja siten uusi lainsäädäntö ja sen soveltaminen koskee ainakin kulttuurin, median, sosiaalisen elämän ja yhteiskunnallisen osallistumisen kenttiä. Sen sijaan koulutuksen asema ei ole muuttunut mainittavasti ja tämä pysyy pääasiallisena kritiikin kohteena (esim. Sveriges femte rapport, 2013:6-11). Tätä puutetta Euroopan neuvosto ja Ruotsissa olevien vähemmistöjen edustajat ovat toistuvasti kritisoineet. Tarkastelen asiaa seuraavassa luvussa.

Kielitilanne ja koulutus

Kritiikki on ollut kovaa ja toistuvaa Ruotsin valtion piittattomuudesta koulukysymyksiä kohtaan, vaikka useita selvityksiä on tehty opettajankoulutuksesta, peruskoulun ja lukion äidinkielenopetuksesta sekä erikseen esikoulun tilanteesta. Kouluvirasto (Skolverket) ja Kouluasioiden valvontavirasto (Skolinspektionen), joiden tehtäviin tällainen seuranta

Taulukko 1. Äidinkielen opetusta saavat lapset Ruotsin peruskoulussa lukuvuonna 2012-2013. Tiedot Kouluviraston ja Ruotsin tilastokeskuksen (SCB) Taulukosta 8B. (Lainio tekeillä).

Äidinkieli	Äidinkieliseen opetukseen oikeutettujen lasten lukumäärä	Opetukseen oikeutettujen osuus kaikista oppilaista, (%)	Äidinkieliseen opetukseen osallistuvien lukumäärä	Osuus kaikista oppilaista (%)	Oikeutettuja oppilaita (%)	Osuus (%) säännöllisten koulutuntien ulkopuolella
Yhteensä	184 203	20.5	98 910	11.0	53.7	54.9
Kymmenen puhutuinta kieltä						
Albania	7 176	0.8	4 795	0.5	66.8	48.3
Arabia	33 695	3.7	23 545	2.6	69.9	53.1
Bosnia/Kroatia/ Serbia	11 326	1.3	5 690	0.6	50.2	61.5
Englanti	11 608	1.3	5 167	0.6	44.5	53.4
Persia	6 659	0.7	3 775	0.4	56.7	60.5
<i>Suomi</i>	<i>7 999</i>	<i>0.9</i>	<i>3 553</i>	<i>0.4</i>	<i>44.4</i>	<i>36.6</i>
Puola	6 213	0.7	3 621	0.4	58.3	55.9
Somali	10 164	1.1	7 145	0.8	70.3	47.7
Espanja	10 696	1.2	5 082	0.6	47.5	60.3
Turkki	6 072			0.4	61.1	57.2
Muut kielet (147)	72 225			3.6	45.4	
Määrittämättömät kielet	370			0.0		

Tilanne 25.2.1014: <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik/grundskola/skolor-och-elever/skolor-och-elever-i-grundskolan-lasar-2012-13-1.193058>

kuuluu, ovat molemmat päätyneet samaan päätelmään: Ruotsin kunnista vain harva hoitaa koulutuskenttää ja vähemmistökielten opettamista laillisten velvollisuuksiensa mukaisesti (Skolverket 2008; Skolinspektionen 2012; ks. myös Taulukko 1). Tiedot uudesta vähemmistölaista ovat edelleenkin joko pinnallisia tai olemattomia, mikä vaikuttaa kuntien haluun ja pätevyteen soveltaa uusia lakeja. On myös todettu, että kunnat selvästi aliarvioivat vähemmistökysymyksiä (vrt. Huss & Syrjänen Schaal 2013).

Koska kielen säilyttäminen ja elvyttäminen ovat suoraan sidoksissa koulun mahdollisuuksiin kehittää koulun ja aikuiselämän tarpeisiin kielitaitoja, koulumaailman epäonnistuminen tässä suhteessa uhkaa kielen säilyttämistä (Lainio, Tryggvason & Gynne 2013:97, 101-102). Siten eivät myöskään tarvittavat elvytystoimenpiteet voi onnistua. Yleises-

ti katsoen ei näytä olevan koko kenttää kattavia rakenteellisia edellytyksiä äidinkielenopetukseen tai suomeksi opettamiseen. Ainoastaan harvat vapaa-koulut (7 kpl.)¹ pystyvät nykyisin tarjoamaan kaksikielistä opetusta. Vapaakouluissa käy vain murto-osa suomea taitavista lapsista, eli n. 700-800 lähes 9000:sta lapsesta.

Esikouluihin on kuitenkin tungosta, koska uusi vähemmistökielilaki antaa mahdollisuuden vaatia palveluja ”osittain tai kokonaan” omalla kielellä hallintoaluekunnissa. Tämä onkin herättänyt nuorten aikuisten halun laittaa lapsensa suomenkieliseen esikouluun. Tältä osin löytyy myös rakenteellinen ongelma, koska ei ole minkäänlaista esikouluopettajankoulutusta, samoin suuri osa hen-

¹ Syyskuusta 2014 niitä on vain kuusi jäljellä, sillä Örebron kunta on toimillaan edesauttanut sikäläisen vapaakoulun sulkemisen.

kilökunnasta on muodollisesti epäpätevää. Vaikka edistystä on tapahtunut tälläkin saralla, vain vajaa puolet hallintoaluekunnista, joille tämän esikoulu-palvelun antaminen kuuluu, tarjoaa suomenkielisiä esikouluopetusta/palvelua.

Koska ruotsinsuomalaiset lapset eivät saa opetusta omalla äidinkielellään tai omasta äidinkieltään, eivät lasten tekstitaidot – siis luku- ja kirjoitustaidot – ole kehittyneet riittävän tasokkaiksi. Tämä merkitsee esim. sitä, että taidot eivät riitä työelämässä tarvittavaan suomen kielen monipuoliseen kirjoitustaitoon (Lainio, Tryggvason & Gynne 2013). Koko koulutuskenttä ja suomen opetus pysyvät Ruotsin ja suomenkielisen vähemmistön suurimpana haasteena ja selvimpänä konfliktin aiheena jatkossakin.

Mediat

Myös mediakentällä kehitys on pääpiirteittäin sidoksissa EN:n vähemmistökielisopimuksen mediaa koskevaan artiklaan (Art. 11), jossa Ruotsin ratifiointi antaa suuntaa suomen- ja muun vähemmistökielisen median kehitykselle. Ruotsin Public Service -sektori koostuu kolmesta erillisestä yhtiöstä: television (STV) ja radion ja (SR), jonka alaisena toimii suomenkielinen kanava ja toimitus, Sisuradio. Kouluradio (Utbildningsradion, UR) tuottaa ja lähettää sekä television että radion kautta ohjelmia koko koulutuskentän ja itseopiskelun tarpeisiin.

Televisiosta löytyy päivittäisiä uutisohjelmia, epäsännöllisesti uutisten kaltaisia ohjelmia ja sarjoja, sekä lastenohjelmia viikonloppuisin (esim. <http://www.svt.se/nyheter/utiset/>). SVT ja suomenkieliset uutiset tarjoavat myös netin kautta tallennettuja ohjelmia ja niiden teksitettyjä versioita. Suuri osa tuotannosta on tekstitetty tai käännetty ruotsiksi.

Radion toiminta on näistä kolmesta laajin ja näkyvin (<http://sverigesradio.se/sida/default.aspx?ProgramId=185>). Alueellisten ohjelmien lisäksi radiolla on valtakunnallisia lähetyksiä, ja nettisivujen kautta voi tutustua ääni- ja tekstimuodossa tallennettuihin ohjelmiin. Radion toiminta on monipuolista: kaikenikäisille suunnattujen ohjelmien lisäksi on myös erilaisia sosiaalisia medioita, joilla luodaan suorat yhteydet kuuntelijoihin. Erillinen panostus on monta vuotta kohdistunut nuoriin (esim. Muhonen 2014:21-22).

Kouluradion (UR:n) toiminta kohdistuu ensi sijassa lapsiin ja nuoriin. UR esittää oman tuotantonsa ohella myös Suomesta tuotettuja ohjelmia. Viime vuosina on myös ostettu oikeudet laajaan tietokantaan, jonka kautta katsojat/kuuntelijat voivat löytää myös aiemmin tuotettuja ohjelmia. Tietokanta sisältää myös ruotsiksi tehtyjä, mutta silti ruotsinsuomalaisia koskevia ohjelmia. Kansallisilla vähemmistöillä on erikoisasema UR:n lähetyksissä; ohjelmissa pyritään myös yhdistämään eri näkökulmia, jotka koskevat myös uudempia siirtolaisryhmiä ja niiden kielikysymyksiä (www.ur.se).

Median tehtäviä vähemmistökielen tukijana voidaan kuvata monesta eri näkökulmasta. Median funktiot ovat tärkeitä useista syistä. Ensinnäkin medianäkyvyydellä on symbolinen merkitys; se nostaa ryhmän prestiisiä ja halua samaistua vähemmistöryhmään, eli tukee ryhmän yhteenkuuluvuutta ja identiteettiä. Media antaa myös mahdollisuuden tuottaa ja esittää kielellisiä malleja kielenkäyttäjille, joita ei helposti löydy muuten Ruotsista, mm. genreinä ja tyyleinä. Media myös opastaa standardikielen käyttöön. Vähemmistömediat nostavat myös toisella tavalla ja asiantuntemuksellaan vähemmistöä koskevia seikkoja yleiseen tietoisuuteen.

Radio on pitkään ollut Ruotsin kirkon jälkeen toiseksi suurin työnantaja suomenkielisille. Median kautta voidaan myös vaikuttaa ympäröivän enemmistöyhteiskunnan asenteisiin vähemmistöjä ja niiden kieliä kohtaan. Verrattuna suomenruotsalaiseen mediakenttään, ruotsinsuomalaisten mahdollisuudet toimia ja tulla nähdyiksi median kautta ovat selvästi rajoittuneemmat (Savolainen 2008; Lintula & Rämö 2011).

Yhteisö ja yhteiskunnallinen kehitys – ”pirstoutuminen”

Sitä mukaa kun akkulturaatio, kotoutuminen, kielellinen sopeutuminen ja kielen hallinta muuttuvat, muuttuvat myös ryhmän tavoitteet ja priorisoinnit. Kun tähän lisätään globalistuminen, monikielistyvä ja moninaistuva sosiaalinen ympäristö, voidaan todeta, että jos ylipäänsä jokin homogeenisempi vähemmistö- tai etninen ryhmä on pystynyt luomaan yhteisiä tavoitteita, ne ovat uudessa ympäristössä vaikeasti toteutettavissa. Äärimmillään voi-

daan ehkä puhua supermoninaisuudesta (eng. *superdiversity*; käsitteestä ks. Vertovec 2007), jolloin ihmisen elinympäristöstä aiemmat todelliset ja kulturelliset sosiaaliset, kielelliset, etniset ja kulttuuriset rajat ovat haihtuneet. Osa ruotsinsuomalaisista, varsinkin suurkaupunkien monikielisisä ja -kulttuurisissa lähiöissä kasvaneet, ovat myös eläneet tällaisissa ympäristöissä. Heillä on usein koulun ja koulutuksensa kautta vanhempiaan paremmat mahdollisuudet kokea ja tulla toimeen tällaisissa ympäristöissä. Vaikka englantia on peräti luonnollinen lisä tähän kehitykseen, myös muut kielet ja kulttuurit ovat tulleet osaksi nuorten jokapäiväistä elämää (Taulukko 1). Ruotsista on sen lisäksi tullut dominoiva kieli, sekä funktioiltaan että kompetenssivaroiltaan. Etäisyys aiempaan työläisvoittoiseen maailmaan ja elämään on rinnan tämän kanssa kasvanut, samalla kun vanhempien suora yhteys mm. maalaiselämään on katkennut. Edellisen voisi kiteyttää siten, että yksikielisten työläisten ja maaseudun asukkaiden jälkeläisistä on tullut monikielisiä kaupunkilaisia, joilla on pitkä koulutus ja hyvin moninaiset työmarkkinaedellytykset.

Kun ”perinteinen” (mutta silloinkin stereotyyppinen) vähemmistö tavoitteli joitain integraatiotuloksia kielen ja kulttuurin säilyttämisen prosesseissa, nykyisillä integroituneilla nuorilla aikanaan on erilaiset tavoitteet. Kuitenkin sukupolvien välillä löytyy myös yhteisiä tavoitteita; yksi näistä on halu välittää kieli- ja kulttuuriperintö lapsilleen. Tämä on yleistä myös niiden keskuudessa, jotka eivät itse esimerkiksi hallitse suomea, tai eivät ole sitä koskaan voineet opiskellakaan (Lainio 2013b). Samantyyppistä kehitystä on nähty monen muunkin Euroopan maan kehityksessä.²

Samalla kun edellytykset, pätevyudet ja tavoitteet ovat muuttuneet, ovat myös yhteyksien ylläpitoon ja kollektiiviseen toimintaan liittyvät tavat muuttuneet. Perinteiset mediat (lehdistö, radio, televisio) ja järjestötoiminta ovat toimineet siirtolaisten ja myös ruotsinsuomalaisten ensimmäisen sukupolven

yhdistävinä tekijöinä. Tämän päivän nuoret käyttävät ja kuluttavat medioita toisella tavalla, heillä on myös sekä nopeammat että avoimemmat verkostoutumiskeinot. Näihin kuuluvat uudet ja sosiaaliset mediat. Verkostoitumismahdollisuuksia on lisännyt Ruotsissa tehty päätös vuodelta 2003, jonka mukaan nuorisoliitot päätettiin erottaa emojärjestöstään (Lainio, tekeillä 2014b; Kylänpää 2014).

Kattojärjestöt, instituutiot, hankkeet ja sosiaaliset mediat

Alla esitetään lyhyesti joukko aktiiveja toimijoita ruotsinsuomalaisessa vähemmistö-, kieli- ja kulttuurikentässä. Esitys ei ole sidoksissa arvojärjestykseen.

Keskeisessä asemassa ruotsinsuomalaisten järjestötoiminnassa on ollut Ruotsinsuomalaisen keskusliiton (RSKL) paikallisjärjestöjen (nykyisin n. 115) ja piirijärjestöjen (9) lisäksi itse *keskusliitto* (www.rskl.se). Vaikka liiton jäsenmäärä on jatkuvasti laskenut 1980-luvun huippuvuosista, RSKL on 50:n toimintavuotensa jälkeenkin edelleenkin keskeinen valtakunnallinen vaikuttaja. Jäsenten ikäjakauma on jonkin aikaa ollut vanhenevaan päin, vaikkakin viime vuosina RSKL onkin pyrkinyt lisäämään lasten sekä nuorten toimintaa. Poliittisesti RSKL:n merkitys on kuitenkin heikentynyt, sillä vuonna 2000 perustettiin Ruotsinsuomalaisten valtuuskunta, jonka yksi jäsenjärjestö RSKL on (ks. <http://www.sverigefinne.nu/valtuuskunta.html>).

Ruotsinsuomalaisten valtuuskunta (www.sverigefinne.nu) perustettiin siis vuonna 2000, samaan aikaan kuin Ruotsi ratifioi EN:n kaksi keskeistä sopimusta. Valtuuskunta onkin sen jälkeen toiminut puoluepoliittisesti sitoutumattomana vähemmistöedustajana, jonka kanssa Ruotsin hallitus neuvottelee yleisistä linjauksista ja ruotsinsuomalaisten valtakunnalliselle tasolle nostamista ongelmista. Vähemmistöasioiden seurannassa Valtuuskunnalla on myös ollut keskeinen tehtävä, koska se koostuu n. 20:n muun katto- tai valtakunnallisen järjestön/instituution näkemyksiä, joita valmistellaan aktiivisesti vuotuisissa täysistunnoissa. Valtuuskunta toimii siis Ruotsin hallituksen virallisena keskustelukumppanina ruotsinsuomalaisten vähemmistökysymysten kohdalla. Samalla Valtuuskunta on toi-

² Esimerkiksi nk. IDI4MES-hankkeen (*Investigating discourses of inheritance and identity in four multilingual European settings*) tutkimissa konteksteissa: punjabin puhujat Englannissa, kiinan puhujat Hollannissa ja suomen- sekä espanjankieliset puhujat Ruotsissa kokivat saman tyyppisiä paineita ja muutosprosesseja; *Final report, 2013, 09-HERA-JRP-CD-FP-051, HERA, Strasbourg.*

minut hyvin järjestäytyneenä ja taitavana edustajana neuvonpidoissa muiden kansallisten vähemmistöjen, myös suomenruotsalaisten yhteisöjen kanssa. Valtuuskunta on kansainvälistynyt huomattavasti viime vuosina, ja se on osallistunut erilaisiin kansainvälisiin vähemmistöpoliittisiin verkostoihin ja niiden tapahtumiin (kuten Network to Promote Linguistic Diversity, www.npld.eu).

Valtuuskunnan pitkäaikaisena, toisena puheenjohtajana toimi Markku Peura vuoteen 2014 asti. Täysistunnot ja toiminta ovat keskittyneet Tukholmaan mm. käytännön syistä, mutta jäsenet tulevat eri puolilta Ruotsia. Valtuuskunnan toiminta kattaa siis koko maan.

RSKL:n rinnalle kehittyi n. vuodesta 2003 *Ruotsinsuomalaisten nuorten liitto* (www.rsn.nu), jolla on kahdeksan paikallisjärjestöä. Koska rahoitusmahdollisuuksia nuorten toiminnolle yleisesti parannettiin samaan aikaan kun RSN itsenäistyi, järjestö on pystynyt luomaan omia hankkeita ja uudentyyppistä yhteistyötä mm. muiden kansallisten vähemmistöjen nuorisjärjestöjen kanssa (nk. Ungminoritet-hankkeen puitteissa; www.ungminoritet.se) sekä muiden maiden vähemmistöjen nuorisoliittojen kanssa. Nuorisoliiton toiminta on kasvanut noin kymmenen vuoden ajan, ja sen jäsenmäärä on samalla noussut.

Ruotsinsuomalaisten arkisto (www.arkisto.se) on 40 vuoden ajan toiminut ruotsinsuomalaisten valtakunnallisena arkistona, keräten ja tallentaen sekä yksityisten että järjestöjen materiaaleja. Valtosa rahoituksesta tulee Ruotsista, jossain määrin myös Suomesta tai muista yksittäisistä lähteistä. Arkiston haasteet ovat pitkälti liittyneet talouteen ja pysyvien toimitilojen löytämiseen. Itse Arkisto sijaitsee työtiloineen Eskilstunassa, toimisto Tukholmassa. Viime vuosikymmenenä arkisto on pyrkinyt monipuolistumaan, osittain nuorten suuntaan, mm. tukeutumalla uuteen mediaan. Siten arkistosta on kehittynyt monipuolinen informaation välittäjä ja eri tapahtumien järjestäjä, yksin tai yhdessä muitten kanssa. Arkisto on esimerkiksi ollut mukana järjestämässä toistuvia Ruotsinsuomalaiset tänään -tapahtumia, yhdessä Tukholman yliopiston ja Turun Siirtolaisuusinstituutin kanssa. Arkiston puheenjohtajistoon kuuluu toistakymmentä muuta järjestöä ja instituutiota. Arkiston johtajana on alusta alkaen toiminut Erkki Vuonokari.

Ruotsinsuomalaiset vapaakoulut (rts. friskolor) ovat 1990-luvun alusta lähtien toimineet tärkeänä aatteellisena ja konkreettisena vähemmistökielen kehittäjänä ja puolestapuhujana. Tämä on tapahtunut sekä oman koulutoiminnan kautta, että osallistumalla koulutuspoliittiseen, yhteiskunnalliseen ja vähemmistöpoliittiseen keskusteluun. Kouluilla on ollut oma verkosto, joka on edustettuna esim. Ruotsinsuomalaisten Valtuuskunnassa. Kouluja perustettiin eniten 1990-luvulla. Kaikkiaan vapaakouluja on ollut toistakymmentä, joista pitkään toimineita ovat olleet Upplands Väsbyn, Fridhemsplanin/Tukholman, Botkyrkan, Järva-Kistan, Eskilstunan, Göteborgin ja Örebron vapaakoulut. Suurin osa kouluista tarjoaa koko peruskouluopetuksen, samoin kouluilla on omia esikouluosastoja. Ruotsalaisen yhteiskunnan niuhu suhtautuminen vapaakouluihin näkyy mm. siten, ettei Kouluvirasto ole sallinut uusien koulujen perustamista vaikka haluja ja tarpeita tähän on löytynyt viime vuosina (mm. Haningessa ja Södertäljessä). Örebron vapaakoulu lakkautettiin pitkän kamppailun jälkeen syyskuussa 2014, kun kunta ei suorittanut tarpeellista ja laissa säädettyä oppilastukea koululle.

Vapaakoulujen rehtoreista moni on osallistunut kieli- ja vähemmistödebattiin, mm. Markku Peura (Upplands Väsby) ja Ina Sinisalo (Botkyrka). Jokaisella koululla on omat nettisivustonsa (esim. Tukholman vapaakoulun sivusto: www.sverigefinskaskolan.eu). Vapaakoulut ovat sitä mukaa, kun kunnat ovat lakkauttaneet omia kaksikielisiä luokkia, muuttuneet ainoiksi tasapainosen kaksikielisen opetuksen tuottajiksi (Skolinspektionen 2012). Oppilasmäärä on silti laskenut, ja tällä hetkellä (2014) kouluissa on yhteensä n. 700-800 lasta. Siten n. 10 % kaikista lapsista, joilla on oikeus suomen äidinkielen tuntiopetukseen peruskoulussa, käy vapaakoulua.

Korkeakoulumaailma ja sen edustajat ovat vuosikymmeniä osallistuneet aktiivisesti kieli- ja koulukeskusteluihin. Viikkaimmillaan tämä toiminta oli 1970-1990-luvuilla, jonka jälkeen alaan liittyvä tutkimus on vähentynyt. Vähemmistökielilainsäädännön jälkeen kielitieteilijät ovat kuitenkin enenevässä määrin osallistuneet kriittiseen keskusteluun Ruotsin ratifioimista kansainvälisistä sopimuksista. Näkyvästi esillä ovat olleet Uppsalan ja Tukholman, väliaikaisesti myös Mälardalenin korkeakoulun tutkijat ja opettajat. Keskustelua käytiin Mälardalenin-

sa vuodesta 2003 vuoteen 2013, jolloin sikäläinen Suomen kielen ja kulttuurin keskus lakkautettiin. Tämä satsaus oli saanut erikoisrahoituksen, päämääränään tutkia ja tukea ruotsinsuomen ja ruotsinsuomalaisen kulttuurin kehitystä. 1990-luvun lopusta lähtien korkeakoulutasoisen opetuksen ja tutkimuksen virat ovat vähentyneet huomattavasti. Niinpä virkojen määrä on puolittunut sitten 1990-luvun. Monet erityisesti Tukholman ja Upsalan tutkijoista/opettajista ovat myös pitkään seuranneet ja hankkineet inspiraatiota kansainvälisistä kontakteistaan, samoin tutkimus- että vähemmistöpoliittisten verkostojensa kautta. Yhteistyö muun yhteiskunnan edustajien kanssa, kuten myös muiden kansallisten vähemmistöjen edustajien kanssa, on jatkuvasti vilkastunut.

Lähellä yliopistoja ovat toimineet *kielenhuoltoinstituutiot*, jotka ovat tukeneet yli 30 vuoden ajan Ruotsin suomea ja ruotsinsuomea. Aiempi Ruotsinsuomalainen kielilautakunta (nykyään Ruotsin kielineuvoston suomenkielinen osasto; www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetsprak/suomifinska.html) on toiminut kieltä ammattinaan käyttävien tukena ja ohjailut suomen käyttöä. Muun muassa kääntäjät, toimittajat ja opettajat ovat kielilautakunnalta, mutta myös sen *Kieliviesti*-lehden kautta saaneet vastauksia kielikysymyksiinsä Ruotsissa käytettävästä suomesta (*Kieliviesti*). Kielilautakunnan pitkäaikainen johtaja oli Paula Ehrnebo, joka myös väitteli ruotsinsuomen kielenhuoltokysymyksistä v. 2007 (Ehrnebo 2007).

Ruotsin kirkko on pitkään ollut se työnantaja Ruotsissa, jonka toiminnassa suomen kieli on ollut selkeä ja varteenotettava meriitti. Kirkon palveluksessa onkin työskennellyt suuri määrä suomenkielisiä. Eri aikoina kirkko on ollut aktiivisesti mukana kieli- ja vähemmistöpoliittisissa hankkeissa, ja vuonna 2013 toiminta vilkastui. Syynä oli se, että Uppsalan perustettiin kirkon kansainvälisen yhteistyön virkoja, joihin kuuluivat myös kansallisten vähemmistöjen valvonta ja tukeminen. Yksikön johtajaksi nimettiin Kaisa Syrjänen Schaal, joka juristina on ollut vaikuttamassa aiemmin mm. Ruotsin vähemmistökieliä valvovassa ministeriössä. Kirkko on vuodesta 2013 kehittänyt yhteistyötä Uppsalan ja Tukholman yliopistojen kanssa, sekä luonut pohjaa eri kansallisten vähemmistöjen keskinäiselle yhteistyölle. Kirkko on myös yhdessä Uppsalan yliopiston

Hugo Valentin-keskuksen ja Ruotsinsuomalaisten Valtuuskunnan kanssa julkaissut useita kriittisiä raportteja siitä, miten Ruotsi on jättänyt täyttämättä kansainvälisiä velvollisuuksiaan (Huss & Syrjänen Schaal 2013). Kirkko on myös lähettänyt englanninkielisen varjoraportin Euroopan Neuvostolle.

Kun Ruotsin kolmelle kansalliselle vähemmistökielille eli saamelle, suomelle ja meänkielille, perustettiin nk. hallintoalueet vuonna 2000, sai uusi kehitys alkunsa. Lainsäädännöllisesti ja käytännössä kielten mahdollisuudet tulla käytetyiksi julkisessa elämässä ja jopa yksityiselämässä kasvoivat vähitellen. Ensimmäisessä vaiheessa kieliä ryhdyttiin käyttämään erilaisissa virallisissa tehtävissä. Vähitellen kielten prestiisi kasvoi, mikä on vuorostaan vaikuttanut kielten käyttäjien asenteisiin omaa kieltään kohtaan. Muutosta seurasi myös kasvava tarve luoda työmahdollisuuksia, joissa hyvät suomen taidot ovat olleet edellytys työn saamiselle. Oma ryhmänsä tässä kentässä koostuu *hallintoalueiden vähemmistökoordinaattoreista ja projektikoordinaattoreista*. Näitä virkoja on perustettu vähemmistölain säätämisen jälkeen, ja koordinaattoreiden asema on vähitellen vahvistunut. Viime vuosina koordinaattorit ovat myös osittain järjestäytyneet ja ryhtyneet tekemään yhteistyötä ja viestimään vaikeuksistaan sekä menestyksistään toisilleen. Minkälainen rooli näillä tulee olemaan pidemmällä tähtäimellä, on vielä avoin kysymys.

Suomen kielen hallintoaluekuntia, jotka monesta näkökulmasta ovat avainasemassa koko vähemmistökielilain näkökulmasta, on tätä nykyä 52 (2014). Määrä kasvaa jatkuvasti. Kuten on todettu, monet asiat eivät ole toteutuneet lain tarkoittamalla tavalla, mutta askelia eteenpäin on otettu. Tukholman lääninhallituksen (Länsstyrelsen i Stockholm) ja Saamelaiskäräjien (saamen kohdalla) valvonnan avulla tietoisuus ja keinot kehittää työtä hallintoalueiden kunnissa ovat parantuneet (*Nationella minoriteter*, 2013). Paljon on kuitenkin vielä jäänyt kehittämättä, ja kuntien toimintahalu vaihtelee suuresti (Rohdin 2014).

Uuden vähemmistöpoliittisen kehityksen alussa, vuosina 2000 ja siitä eteen päin, Ruotsin hallitus halusi osoittaa halujaan tukea kansallisia vähemmistökieliä. Itse politiikka jäi kuitenkin varsin pitkään ilman käytännön vaikutusta mm. puutteellisen rahoituksen vuoksi. Tuolloin tehtiin kuitenkin

kaksi panostusta, joilla oli konkreettiset tavoitteet kielen ja kulttuurin kentässä. Ensinnäkin Mälardalenin korkeakouluun perustettiin vuonna 2003 *Suomen kielen ja kulttuurin keskus*, joka sai rahoitukse- na osittain Opetusministeriöltä, Sörmlannin ja Västmanlannin maakäräjiltä ja lääninhallituksilta, samoin Eskilstunan ja Västeråsin kunnilta. Vilkas toiminta sai kuitenkin alkurahoituksen jälkeen yrittää tulla yksin toimeen haasteellisessa taloudellisessa tilanteessa. Kun opiskelijamäärä ei noussut, toiminta heikkeni. Korkeakoulun oma halu panostaa keskuksen toimintaan oli myös rajallista. Toinen toimija oli *Uusi teatteri*, Ruotsin ainoa suomen kielellä toimiva ammattiteatteri (www.uusiteatteri.se). Uusi teatteri on onnistunut saamaan muualtakin rahallista tukea, ja on siten pystynyt jatkamaan toimintaansa. Teatterilla on myös pitkälle kehitetty yhteistyö suomalaisten teattereiden kanssa. Vaikka teatteri on kiertänyt esityksillään ympäri Ruotsia, sen tilat ovat olleet pääasiassa Tukholmassa, väliaikaisesti myös Västeråsissa.

Hankkeita: *Finska nu*, *Mokoma* ja *Ruotsinsuomalaisten kirja- ja kulttuurimessut*. Suomessa perustettiin hanke *Svenska Nu*, jonka tehtävä oli levittää tehokkaasti nuorten keskuuteen myönteistä suhtautumista Ruotsiin, sen kulttuuriin ja (riikin-)ruotsiin. Hanketta rahoitettiin sekä Suomesta että Ruotsista (ks. www.svenskanu.fi). Ajan myötä tuli tarve kehittää vastaava, suomea tukeva hanke Ruotsiin. Kun *Svenska nu* on jo alusta asti saanut tarvittavan rahallisen tuen ja onnistunut etabloimaan projektihenkilökunnan, *Finska nu* (www.finskanu.se) on joutunut pidempään etsimään perusrahoitustaan. Päätoiminta on keskittynyt lasten teatteriin Uuden Teatterin avulla. *Finska nu* –hanke on yrittänyt nostaa suomen kielen prestiisiä, alustavasti esikoulutoiminnassa (myös siellä, missä suomenkieliset lapset ovat vain osa esikoulun lapsimäärää). Toiminta on suunnattu laajemmalle yhteisölle ja kaikille lapsille, mutta esitykset ovat olleet kaksikielisiä, suomeksi ja ruotsiksi. Nykyinen projektirahoitus loppuu v. 2015.

Mukulat (esim. www.minoritet.se/GetDoc?meta_id=1803) ja *Mokoma* (<http://mokoma.se/ommokoma/>) ovat lapsille ja nuorille suunnattuja hankkeita, joiden puitteissa järjestetään pääasiassa lasten ja nuorisotapahtumia eri puolilla Ruotsia. Musiikilla ja teatterilla on ollut ohjelmissa keskeinen asema.

Molemmat hankkeet/seurat ovat jo toimineet vuosia, mutta rahoitus on saatu projektimuodossa tai yksittäisiltä rahoittajilta. Yhtenä keskeisenä vetäjänä ja tuottajana on toiminut Lina Puranen.

Ruotsinsuomalaisten kirja- ja kulttuurimessut ovat pienimuotinen, mutta kasvava ruotsinsuomalaisten kansallinen kulttuuritapahtuma. Messuilla e.k. ruotsinsuomalaiset kirjoittajat, kirjailijat, kulttuurituottajat ja taitelijat esittävät tuotantoaan kerran vuodessa. Messupaikka on vaihtunut, mutta usein paikkana on toiminut Suomi-Instituutti Tukholmassa. Järjestelyistä on vastannut Finn-Kirja – kustantamo (www.finn-kirja.com), joka on pitkäaikainen ruotsinsuomalaisten kirjailijoiden kustantaja, usein omakustannemuodossa.

Suomi-Instituutti ja Suomen suurlähetystö

Instituutioista mainittakoon vielä *Suomi-Instituutti* ja *Suomen suurlähetystö*. Instituutin (www.finland-sinstitutet.se/sv/) taustalla on ruotsalainen rahasto, joka on jo vuosikymmeniä edistänyt suomalaista kulttuuria Ruotsissa. Enenevässä määrin mukana on ruotsinsuomalaista kulttuuria ja eri yhteiskuntaaloja edustavia debatteja, tapahtumia ja seminaareja. Tapahtumat ovat usein kaksikielisiä. Ruotsinsuomalaisuuden esilletuominen on kuitenkin vahvasti sidoksissa instituutin kulloisenkin johtajan tavoitteisiin. *Suomen suurlähetystö* (www.finland.se) on sekin tukemassa ruotsinsuomalaisia ja järjestämässä mm. heidän sosiaalista elämäänsä, koulutustaan ja kieltään koskevia seminaareja. Myös suurlähetystön suhtautuminen ruotsinsuomalaisiin on ollut sidoksissa kulloisenkin suurlähettilään ja kulttuurineuvoksen tavoitteisiin. Suomi-Instituutti ja Suurlähetystö toimivat usein yhdessä tai toisiaan täydentävästi.

Sosiaaliset mediat

Aivan uusi tapa edistää ruotsinsuomalaista kulttuuria, tukea vähemmistön identiteettiä ja suomen käyttöä tapahtuu sosiaalisen median avulla. Keskeisiä edelläkävijöitä tässä suhteessa ovat olleet Sisuradio ja Ruotsinsuomalaisten Nuorten Liitto. Facebookin ja Twitterin kautta on myös pyritty nopeasti

levittämään tietoa ja avunpyyntöjä, kun on syntynyt tarve mobilisoida ruotsinsuomalaisia ottamaan kantaa eri yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Kielellinen vaihtelu näissä medioissa on laajaa, ja niissä käytetään sekä suomea että ruotsia. Koska itse teknologian hallinta on vahvempaa nuorten keskuudessa tämä on myös johtanut siihen, että sosiaalisen median kanavista on tullut erityisesti nuorten tapa toimia ja vaikuttaa. Tätä kehitystä mahdollisesti tukee sekin, että heidän tavoitteensa poikkeavat perinteisten järjestöjen tavoitteista. Toistaiseksi esim. kielen kannalta näistä uusista medioista ja niiden vaikutuksista vähemmistöpolitiikkaan, kieleen tai kielenkäyttöön ei ole tehty laajempia tutkimuksia.

Yksilöt avainasemassa

Yllä on tarkasteltu eräitä edustavia ruotsinsuomalaisuuden, suomen kielen ja uuden vähemmistöasian puolestapuhujia. Yhtäältä näiden toimijoiden pitkäaikainen panos on ollut huomattava, toisaalta juuri tällaisen yksittäisten edustajien vahva asema tekee koko vähemmistöä ja sen kieltä tukevasta rakenteesta erittäin haavoittuvan. Samalla edustajiin on kohdistunut vaativa ja raskas paine. Kun tällaiset henkilöt ja toimitsijat poistuvat kentältä, jäljelle jää ainakin aluksi aukkoja ja vaikuttamisstrategioiden toteuttamismahdollisuudet heikkenevät. Saamme silti olla kiitollisia niille, jotka ovat jaksaneet kantaa tällaista taakkaa. Kesäkuussa 2014 keskuudestamme poistunut Markku Peura on tärkeä esimerkki tästä. Näiden vähemmistöaktiivien roolin tieteellinen kuvaus voi olla hankalaa, koska heidän suoraa ja epäsuoraa vaikutustaan on usein vaikea kuvata konkreettisesti, kun tutkija ei ole yleensä voinut olla mukana seuraamassa heidän toimintaansa. Niinpä tulosten ja vaikuttamisen välinen suhde jää usein pakostakin epäselväksi.

Lähteet

Andreassen, Irene. Et nytt skriftspråk blir til. <http://www.kvenskinstitutt.no/egget-sprakarbeid/et-nytt-skriftsprak-blir-til/> Tallennettu 20141001.
Björklund, Krister 2012. *Suomalainen, ruotsalainen vai ruotsinsuomalainen?* Ruotsissa asuvat suo-

malaiset 2000-luvulla. Tutkimuksia A41. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
Ehrnebo, Paula 2007. *Heter Vägverket Tielaitos eller Tievirasto på finska?* Acta Universitatis Stockholmiensis. Studia Fennica Stockholmiensia, 10. Stockholms universitet.
Huss, Leena & Syrjänen Schaal, Kaisa. 2013. *Sverige-finnarna och finska språket: En analys av språkbevarande och strategiska vägval.* Uppsala: Forum för nationella minoriteter, Hugo Valentincentrum & Kyrkokansliet, Svenska kyrkan.
Kylänpää, Riitta, 2014. ”Hei, olen suomalainen!” *Suomen Kuvalehti*, nro 36, 5.9.2014.
Lainio, Jarmo, 2013a. *Modersmåls erkända och negligerade roller.* Teoksessa: Olofsson, Mikael (red.) (2013). *Symposium 2012. Lärarrollen i svenska som andraspråk*, s. 66-96. Nationellt Centrum för svenska som andraspråk. Stockholm: Stockholms universitets förlag.
Lainio, Jarmo 2013b. Review article: Björklund, Krister 2012. *Suomalainen, ruotsalainen vai ruotsinsuomalainen?* Ruotsissa asuvat suomalaiset 2000-luvulla. *Siirtolaisuus/Migration* 1/2013, 51–54. <http://www.migrationinstitute.fi/art/smlehti.php>
Lainio, Jarmo, tulossa, 2014a. *The art of societal ambivalence – a retrospective view on Swedish language policies for Sweden* Finnish. Teoksessa: Halonen, Mia, Pasi Ihalainen & Taina Saarinen (eds) *Multisited language policy discourse. Finland and Sweden in interdisciplinary focus.* Clevedon, Avon: Multilingual Matters Ltd.
Lainio, Jarmo tekeillä, 2014b. *Språkpolitik implementerad på höjden och tvären – Språkpaket till sverigefinska föräldrar som ett språkpolitiskt verktyg.* Institutionen för baltiska språk, finska och tyska, Stockholms Universitet.
Lainio, Jarmo, Marja-Terttu Tryggvason & Annalina Gynne, 2013. *Flerspråkiga sverigefinska ungdomar på den nordiska arbetsmarknaden – möjligheter och förväntningar.* Slutrapport från Bil-MinNord-projektet. *Litteratur och språk*, nr 8 (2012), red. Sture Packalén. Mälardalens högskola, Eskilstuna/Västerås. (131 sidor). <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:mdh:diva-21245>
Lintula, Hanna-Mari & Ville Rämö 2011. *Sisuradion merkitys ruotsinsuomalaisille.* Turun ammattikorkeakoulu. <http://www.theseus.fi/bitstream/>

- handle/10024/35661/Ramo_Ville_Lintula_Hanna-Mari.pdf?sequence=1
- LoNM 2009. *Lag om nationella minoriteter och minoritetssprak* 2009:724. SFS nr 2009:72.
- Muhonen, Anu 2014. *Error error lataa patteri - From language alternation to global multilingual repertoires in Finnish youth radio programs in Finland and Sweden*. Studia Fennica Stockholmiensia 11. Stockholm University.
- Nationella minoriteter*, 2013. Nationella minoriteter. Rapport om tillämpningen av lagen om nationella minoriteter och minoritetssprak år 2013. <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/nationella-minoriteter/C3%85rsrapport%202013.pdf>
- Reinans, Sven Alur 1996. Den finländska befolkningen i Sverige – en statistisk-demografisk beskrivning. Teoksessa: Lainio, Jarmo (toim.) *Finnarnas historia i Sverige*, Del 3. Tiden efter 1945, 63-105. Stockholm, Nordiska Museet resp. Helsingfors, Finska Historiska Samfundet.
- Rohdin, Lennart 2014. Minoritetspolitiskt bokslut 2010-2014. www.sverigefinne.nu
- Savolainen, Meeri 2008. Monikielisydestä vähemmistökieliviestin SR Sisuradion nuorisohjelmissa. Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19659/URN_NBN_fi_jyu-200903021085.pdf?sequence=1
- Skolinspektionen 2012. *I marginalen – En granskning av modersmålsundervisningen och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken*. Stockholm.
- Skolverket (2008). *Med annat modersmal – elever i grundskolan och skolans verksamhet*. Rapport 321. Stockholm.
- Skrivelse 1994:1. Regeringens skrivelse 1994/95:1. Finska språkets ställning i Sverige.
- Språklagen 2009. *Språklag* 2009:600. SFS nr 2009:600.
- Sveriges femte rapport, 2013 = Sweden's report to the Council of Europe on the European Charter for Regional or Minority Languages. Regeringskansliet.
- Wande, Erling 1996. Tordalningar. Teoksessa: Lainio, Jarmo (red.) *Finnarnas historia i Sverige*, Del 3. Tiden efter 1945, 229-254. Stockholm, Nordiska Museet resp. Helsingfors, Finska Historiska Samfundet.
- Vertovec, Stephen 2007. Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies* 30 (6), 1024-1054.

Muut digitaaliset lähteet

- Kieliviesti*. <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetssprak/suomi-finska/kieliviesti.html>
- Länsstyrelsen i Stockholms län. <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/manniska-och-samhalle/nationella-minoriteter/Pages/forvaltning-somraden.aspx>
- www.sverigesradio.se/sida/default.aspx?ProgramId=185
- [www.ur.se=http://www.ur.se/Produkt?fixedfilter=ur_subject_level_one%3B-modersm%C3%A5l%20och%20minoritets-spr%C3%A5k](http://www.ur.se/Produkt?fixedfilter=ur_subject_level_one%3B-modersm%C3%A5l%20och%20minoritets-spr%C3%A5k)

Turku monikulttuurisena kaupunkina

Aleksis Randell

Kun aiheena on Turku monikulttuurisena kaupunkina, voisimme läheta liikkeelle hyvinkin kaukaa historiasta. Turkuhan lienee syntynyt aikoinaan kaupapaikaksi, jossa suomalaiset heimot, skandinaavit, slaavit ja germaanit ovat jo vuosisatoja sitten kohdanneet ja jakaneet kulttuurivaikutteita toisilleen.

1400-luvulla Hansan valtakaudella yli puolet Turun raatimiehistä oli saksalaisia. Kansainvälisyydellä onkin aina Turussa ollut merkittävä rooli. Kansainvälistymisellä ja kaupungissa tapahtuneella kulttuurien kohtaamisella on ollut merkittävä vaikutus Turun kehitykselle siksi, mikä se tänään on.

Jospa kuitenkin siirrymme nykyaikaan ja siihen uuteen kehityskulkuun, joka viime vuosikymmeninä on ollut merkilläpantavaa kaupungissamme: Maahanmuutto, joka on johtanut Turun monikulttuuristumiseen, alkoi merkittävässä määrin 1990-luvulla. Tilastojen lukuja tutkittaessa on heti syytä erottaa kaksi asiaa: **ulkomaisten kansalaiset** sekä äidinkieltään muut **kuin suomen- ja ruotsinkieliset**. Muunkielisyys kuvaa paremmin monikulttuurisen taustan omaavien henkilöiden määrää kuin kansalaisuus, koska monet maahanmuuttajataustaiset ovat nykyään Suomen kansalaisia.

Vielä v. 1990 Turussa asui alle tuhat muunkielistä. Tällöin kuitenkin alkoi tasainen, mutta jyrkkä nousu maahanmuuttajamäärissä. Vuonna 1997 heitä oli jo 5 000. Kymmenentuhannen raja ylitettiin vuonna 2006. Viime vuodenvaihteessa (31.12.2013) Turussa asui 10 517 ulkomaan kansalaista, mutta muita kuin kotimaisia kieliä puhuvia oli 16 704 henkeä eli yli 8 % kaupungin asukkaista. Ulkomaalais- ja muunkielistilastosta keskenään vähennyslaskutoimituksen tekemällä voimme todeta, että Suomen kansalaisia muunkielisistä on jo n. 6 000 hen-

keä. Muunkielisten osuus on tänään huomattavasti suurempi kuin ruotsinkielisten, joita kaupungissa on vajaa kymmenentuhatta. Tosin yksikään kieliryhmä ei pitkään aikaan tule ohittamaan puhujamäärältään ruotsia. Kuriositeetteina voidaan todeta, että mongolin ja eteläafrikkalaisen xhosaan kieltä äidinkielenään puhuvia on kumpaakin Turussa vain yksi. Kolmatta kotimaista kieltämme, saamea, äidinkielenään puhuvia on Turussa sitä vastoin jopa kaksitoista henkeä.

Muunkielisten ryhmien koosta Turussa voidaan lukea helposti Suomen ja maailman lähihistoriaa: Neuvostoliiton hajoamisen ja rajojen aukeamisen jälkeen lähinaapureidemme virolaisten ja venäläisten on ollut mahdollista hakeutua Suomen työmarkkinoille. Lisäksi inkeriläistaustaisille, joita näissä maissa asui, annettiin 1990-luvulla mahdollisuus paluumuuttoon Suomeen, esi-isänsä maahan. Venäjän- ja vironkieliset ovatkin tilastossa korkealla.

Jugoslavian hajoamissodat toivat meille bosnian, serbokroatian ja albaniankielisiä pakolaisia.

Levottomuudet Irakissa ja laajemmin Lähi-idässä ovat tuoneet meille merkittävät arabian- ja kurdinkieliset vähemmistöt. Somalian pitkä sisällissota näkyy meilläkin somalitaustaisen väestön suuren määränä.

Kaupunkimme väestöpohjan kehitys kuvaakin selvästi, miten sidoksissa olemme globaaliin kehitykseen. Erilaiset kriisit saavat ihmiset siirtymään kauaskin kodeistaan ja Turkuakin saa osansa näistä pakolaisaalloista. Todennäköisyys, että he tai muista syistä maahan muuttaneet palaisivat lähtöalueilleen on varsin pieni ja pienenee, mitä pidempään oleskelu uudessa asuinmaassa jatkuu.

Esimerkiksi Saksassa kuviteltiin aikoinaan, että maahanmuuttajatyövoima palaisi aikanaan lähtömaahansa ja siirtotyöläisilmiö olisi tilapäinen. Jo pitkään on maahanmuuttajia vastaanottavissa on kui-

Kirjoittaja on instituutin hallituksen puheenjohtaja ja Turun kaupunginjohtaja.

tenkin ymmärretty, että suurin osa maahanmuuttajista ja heidän jälkeläisistään jää pysyvästi uuden asuinmaansa asukkaiksi, olipa syy maahanmuuttoon mikä hyvänsä.

Turussa lähivuosien ennuste on, että muunkielisten määrä jatkaa kasvuaan n. 1 000 henkilön vuosivauhtia, jolloin näitä uussuomalaisia ja -turkulaisia on v. 2020 jo yli 20 000 henkeä, yli 10 % väkiluvusta. Itäisissä kaupunginosissa eli Halisissa, Lausteella ja Varissuolla muunkieliset muodostavat jo nyt kolmanneksen alueiden väestöstä. Varissuolla muunkieliset ovat nuorimmissa ikäluokissa jo enemmistönä. Kaupunkimme väestöpohjan ja kulttuurillisen ilmeen muutos onkin siis väistämätön ja peruuttamaton. Olemme parastaikaa siirtymässä aivan uudelleenlaiseen aikaan tässä mielessä.

Tunnetusti sekä Turun, muiden kuntien että koko Suomen haaste on se, miten kykenemme integroimaan toisista kulttuureista saapuneet ihmiset osaksi yhteiskuntaamme tulevaisuudessa. Meitä lähellä olevista kulttuuripiireistä kuten Virosta ja Venäjältä tuleville esim. työllistyminen on onnistunut suhteellisen hyvin. Sen sijaan somali- ja arabikulttuureista tulleiden työttömyys keikkuu 60 prosentin yläpuolella. Työllistyminen on yksi integraation selkeä mittari ja näiltä osin meillä on siis paljon tehtävää.

Miten Turku sitten on reagoanut monikulttuuristumisen haasteisiin? Olemmeko heränneet? Olemmeko ryhtyneet aktiivisiin toimiin tämän muutosprosessin hallitsemiseksi positiivisesti? Haluan esitellä näkökulmia ja toimenpiteitä, joilla asiaan on Turussa tartuttu.

Talous asettaa aina omat rajoitteensa. Niinpä maahanmuuttokysymyksissä kustannukset nousevat lähes aina automaattisesti esiin keskusteluissa. On vaikea sanoa yhtä tarkkaa summaa, paljonko Turun kaupunki resursoi uusturkulaisiin. Summa riippuu paljon palveluiden ja kohderyhmän määrittelystä sekä rajauksesta. Kaupunginhallituksen keskitetty kotouttamismääräraha on 65 000 euroa. Sitä käytetään lähinnä palveluiden kehittämiseen. Muutoin eri palvelut ja esim. hankkeet toimeenpannaan toimialojen budjettiraameissa sekä erikseen haetavain määrärahoihin.

Maahanmuuton kustannuksia selvittää kuitenkin kaupunginjohtaja perustama työryhmä Maija ja Kytän johdolla. Työryhmän raportti luovute-

taan kaupunginjohtajalle syyskuun lopussa. Pyrimme siis saamaan mahdollisimman hyvät ja rehelliset faktatiedot, jotta voimme kehittää ja kohdentaa työtämme oikein tulevaisuudessa. Huomionarvoista on se, että uudessa valtiosuusjärjestelmässä maahanmuuttajien määrä huomioidaan valtiosuuden perusteena. Tämä muutos on Turulle positiivinen.

Monikulttuurisuus on nostettu esiin myös kaupungin strategioissa. Uudessa kaupunkistrategiasa ja kaupunkitason ohjelmissa huomioidaan kansainvälisyys ja monikulttuurisuus useasta eri näkökulmasta. Toimintaympäristön muutos on hyvin tunnistettu ja siihen pyritään reagoimaan.

Turun kaupunki hyväksyi maaliskuussa 2014 em. ylätavoitteiden pohjalta kaupungin **maahanmuuttajien kotouttamisohjelman**, jonka painopisteet

- Kansainvälisyys ja monikulttuurisuus ovat Turun tärkeitä voimavaroja ja kaupungin elinvoiman kasvattajia
- Hyvinvointi- ja terveyseroja kavennetaan ehkäisevällä työllä
- Palveluita kohdennetaan erityisesti tarvitseville väestöryhmille ja alueille
- Oman osaamisen kehittämiseen tarjotaan riittävät nykyaikaiset mahdollisuudet ja tuki
- Maahanmuuttajien työvoimapotentiaalia hyödynnetään
- Aktiiviseen elämäntapaan kannustetaan eri toimijaryhmien sekä eri toimialojen yhteistyönä
- Monimuotoista kaupunkia vahvistetaan ja hyödynnetään erilaisuuden luoman rikkaus
- Hyvinvointia ja terveyttä edistetään kaikessa kaupunkisuunnittelussa. Kaupunkiympäristö takaa terveellisen, turvallisen, esteettömän ja viihtyisän arjen sekä mahdollistaa monimuotoisen kaupunkikulttuurin ja aktiivisen elämisen
- Kaupunki seuraa asuinalueiden kehitystä tiiviisti ja puuttuu aktiivisesti erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien alueiden tilanteen kohenemiseen

Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma noudattaa kaupungin pääohjelmien kehittämiskokonaisuuksia eli ovat elimellinen osa kaupungin kokonaiskehittämistä.

Maahanmuuttajien kotoutumista edistetään useilla konkreettisilla kehittämistoimenpiteillä seitsemässä kokonaisuudessa.

1. Maahanmuutto voimavarana
2. Terveys ja hyvinvointi
3. Osaaminen ja oppiminen
4. Aktiivisuus, osallisuus ja vuorovaikutus
5. Työllisyys
6. Asuminen
7. Maahanmuuttotyön kehittäminen

Kunkin kehittämistoimenpiteen edistymistä seurataan selkeällä ja yksinkertaisella kolmiportaisella arviointiasteikolla: *toteutuu – toteutuu osittain – ei toteudu*.

Ohjelmaston vaikuttavuusmittarina käytetään **kotouttamisindeksiä**. Kaupunkitasoinen kotouttamisindeksi otettiin käyttöön edellisen kotouttamisohjelman yhteydessä ja sille asetettiin tavoitearvoksi 1 %:n kasvu vuositasolla. Kotouttamisindeksi muodostuu kolmesta kotoutumisen onnistumista mittaavasta näkökulmasta:

1. Nuorten toisen asteen koulutukseen osallistuminen
2. Työttömyys
3. Tulot

Päivittäin monikulttuurisuus näkyy kaupunkiorganisaatiossamme ja lähipiirissämme monina uusina palveluvaateina ja niiden käytännön ratkaisuina, kuten esim:

Luuppi, joka on Turun suomenkielisen työväenopiston ja Åbo Svenska Arbetarinstitutin yhteinen monikulttuurisuustiimi, järjestää koulutusta erityisesti maahanmuuttajille ja muille kansainvälisille opiskelijaryhmille. Hyvää tulosta on saatu aikaiseksi mm. maahanmuuttajanaisten kursseilla.

Myös **kaupunginhallituksen päätös perustaa monikulttuurisuusneuvosto** on hyvä esimerkki halusta reagoida monipuolistuvaan kuntalaisuuteen.

Konkreettisella tasolla meidän täytyy myös esim. viestiä entistä monipuolisemmin ja helpottaa

saavutettavuutta. **Linkki maahanmuuttajien palvelukokonaisuuksiin onkin nostettu eri kieliversioissa kaupungin www-etusivulle.**

Tehdäkseen Turun kansainvälisyyttä tunnetuksi ja edistääkseen kulttuurien vuorovaikutusta, Turun kaupunki järjestää vuosittain kampanjan, jolla kaupunkilaisia aktivoidaan ehdottamaan **vuoden uusturkulaista ja monikulttuurisuustekoa**. Kampanjalla kiinnitetään myönteistä huomioita Turun monikulttuuriseen arkipäivään. Vuoden uusturkulaiseksi nimetään Turun seudulla asuva, maahanmuuttajataustainen henkilö. Monikulttuurisuusteosta palkitaan henkilö, yritys, yhdistys tai muu yhteisö, joka on esimerkillisesti edistänyt monikulttuurisuutta. Lisäksi nimettävät lisäävät kontakteja ja keskinäistä ymmärrystä maahanmuuttajaväestön ja kansalaisten kesken, sekä luovat omaperäisesti ja ennakkoluulottomasti uusia toimintamalleja suvaitsevaisuuden ja integroitumisen edistämiseksi.

Hyvät kuulijat,

Monikulttuurinen Turku on siis todellisuutta ja arkipäivää. Se asettaa meille haasteita, jotka täytyy ottaa vastaan, jotta kaupunkimme kehittyy positiivisesti. Toivon, että jaatte kansani käsityksen, että Turku on tarttunut näihin haasteisiin sekä pyrkii niihin vastaamaan omista lähtökohdistaan ja omilla ratkaisuillaan.

Haluan lopuksi tuoda esiin iloni siitä, että neljän vuosikymmenen ajan merkittävää ja laajalti arvostettua suomalaista siirtolaistutkimusta tehnyt Siirtolaisuusinstituutti on ottanut tämän rinnalle uudeksi näkökulmaksi Suomeen suuntautuvan maahanmuuton, jonka tutkimus ja dokumentointi ovat tärkeitä tässä ajassa. Instituutti on osoittanut jo kypsässä neljänkymmenen vuoden iässä olevansa edelleen tiukasti ajan hermolla.

Miksi Närpiön kotouttamismalli toimii

Krister Björklund

Johdanto

Ruotsinkielinen Närpiö (Närpes) tunnetaan Suomen kasvihuoneviljelyn merkittävänä keskuksena. Kasvihuoneviljelyn ohella Närpiö on toisellakin tapaa omaleimainen paikka, sillä kymmenesosa kunnan väestöstä on maahanmuuttajia. Maahanmuuttajien keskittyminen maaseutumaiseen kuntaan on Suomen oloissa poikkeuksellista, sillä maamme vieraskielinen väestö on keskittynyt nimenomaan suuriin kaupunkeihin. Maahanmuuttajat viihtyvät hyvin Närpiössä. He ovat tulleet jäädäkseen.

Kun Närpiössä on tarjolla työtä, asuntoja ja palveluja, maahanmuuttajaperheiden on helppo juurtua sinne. Poismuutto suurempiin kaupunkeihin on vähäistä.

Tämä artikkeli on tiivistelmä Siirtolaisuusinstituutin vuonna 2012–2013 toteuttamasta tutkimusprojektista "Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta. Närpiön malli maahanmuuttajien kotouttamisessa."

Maahanmuuton tausta

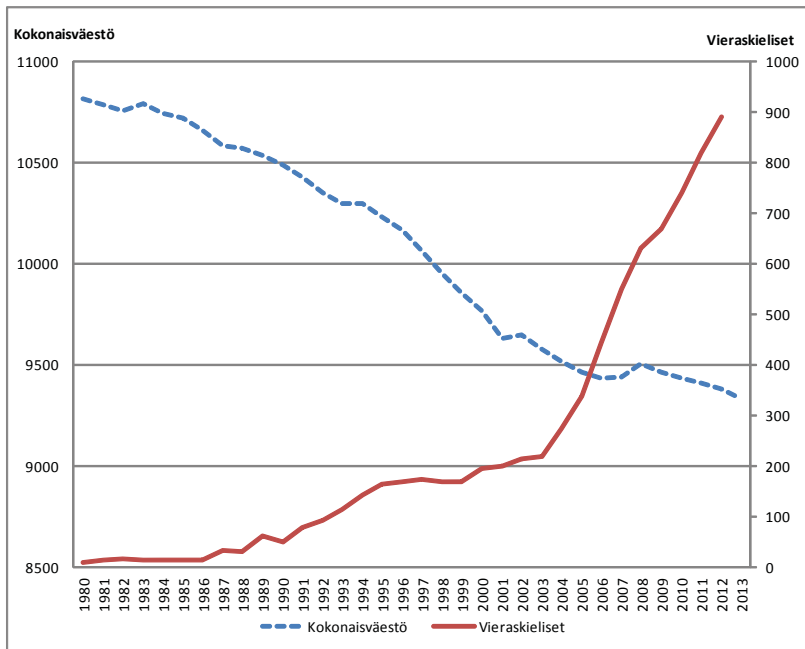
Närpiön kehitys monikulttuuriseksi paikkakunnaksi on tapahtunut nopeasti. Taustalla on kaupungin vanheneva ja vähenevä väestö (kuvio 1) sekä elinkeinorakenteen muutos. Elinkeinoelämänsä muutos. Elinkeinoelämänsä muutos. Närpiö on perinteisesti ollut vankka maatalouspitäjä. Maaseudun rakennemuutoksen myötä maa- ja metsätalouden rinnalle alkoi Närpiössä 1980-luvulla nousta uusia merkittäviä työllistäjiä: teollisuus, logistiikka, julkinen sektori sekä myös kauppa. Närpiön suurimpia työllistäjiä ovat kasvihuoneviljely ja

kuljetuskaluston valmistaminen. Närpiössä on kapale määrällä mitattuna enemmän kasvihuoneita kuin missään muussa Suomen kunnassa. Siellä tuotetaan miltei kaksi kolmasosaa Suomen tomaateista ja kolmannes kurkuista.

Vuonna 2005 paikallinen työvoima ei riittänyt teollisuuden ja kasvihuoneviljelyn tarpeisiin. Työntekijöitä ei onnistuttu houkuttelemaan Närpiöön muualtakaan Suomesta, joten työnantajien katset kääntyivät ulkomaille. Närpiö oli vastaanottanut kiintiöpakolaisia vuosina 1998–2001. Ketjumuutto Närpiöön oli lisääntynyt näiden pakolaisten tulon mukana. Kun työnantaja tarvitsi lisää työntekijöitä, eikä paikallista työvoimaa ollut tarjolla, oli luonnollista kysyä ulkomaiselta palkolliselta, tietäisikö hän jonkun sopivan henkilön kotimaassaan. Näiden muuttajien lisäksi tuli omatoimisia työnhakijoita, mutta heidän mahdollisuutensa olivat huonommat, varsinkin jos tulijoilta puuttui ammattikoulutus ja kielitaito.

Teollisuus tarvitsi koulutettua työvoimaa, varsinkin hitsaajia ja metallimiehiä, mutta kasvihuoneisiin pääsi töihin ilman ammattikoulutusta. Maahanmuuttajien laajat sosiaaliset verkostot osoittautuivat suureksi hyödyksi elinkeinoelämälle, koska maahanmuuttajat tunsivat sekä paikalliset olot että entisen kotimaansa rekrytointimahdollisuudet. Vuosina 2006–2007 tehtiin rekrytointimatkoja Bosniaan. Jo ennen matkaa työnantajat olivat sopineet käytännön asioista kaupungin, työvoimatoimiston ja poliisin kanssa. Työntekijöiden haluttiin tuovan perheensäkin Närpiöön, jotta he kotoutuivat helpommin. Kaupunki avusti asuntojen hankkimisessa, koulu- ja päivähoitojärjestelyissä ja järjesti tiedotusta uusille maahanmuuttajille. Närpiössä ennestään asuvista bosnialaisista oli uusille tulokkaille paljon tukea. Myös kasvihuoneyrityksien kans-

Kirjoittaja on Siirtolaisuusinstituutin vanhempi tutkija.

Kuvio 1. Närpiön väestökehitys vuosina 1980–2011. Lähde: Tilastokeskus 2014.

sa tehtiin yhteistyötä, jotta molemmat aviopuoliset saisivat työpaikan.

Maahanmuuttajien määrä nousi nopeasti ketjumuuton takia. Tämä näkyy kunnan kielirakenteessa. 2000-luvun alussa ulkomaalaisväestö oli kotoisin Balkanilta (serbokroatia), Kaukoidästä (vietnam) ja Lähi-idästä (turkki). Myöhemmin Lähi-idän kielet ovat hävinneet kartalta kokonaan. Balkanin

(serbokroatia, bosnia) ja Kaukoidän (vietnam, thai) osuus on voimistunut yhdestä kielestä kahteen kieleen kummaltakin alueelta. Myös eurooppalaisten kielten asema on vahvistunut.

Närpiön vieraskielisten osuus on valtakunnallistekin korkea. Osuudella mitaten kunta sijoittuu samaan ryhmään kuin suurimmat kaupungit. Suurena erona koko maahan ja maakuntaan on se, että Närpiössä vieraskieliset sijoittuvat hyvin työmarkkinoille (taulukko 1). Kasvihuoneala laajentaa toimintaansa ja teollisuudessa on meneillään sukupolvenvaihdos. Asunnoista on ollut pulaa Närpiössä, jonka seurauksena rakentaminen on vilkastunut ja luonut työpaikkoja. Palvelualan merkitys työllistäjänä on kasvanut. (Håkan Westermarck, puhelinhaastattelu 7.8.2014)

Moni maahanmuuttajista on vaihtanut ammattia asuessaan Närpiössä, mutta suhteellisen hyväpalkkaiselta metallialalta vain harva on siirtynyt pois. Perinteisen teollisuuden ja kasvihuoneiden välillä on eräänlainen raja, jota on vaikea ylittää. Kasvihuoneet tarjoavat sisääntulotyöpaikkoja: uuden muuttajan on helpompi löytää niistä työpaikka kuin teollisuudesta, koska perustyössä ei vaadita ammattikoulutusta. Myöskään kielitaitoa ei vaadita samassa määrin kuin metalliteollisuudessa. Lisäksi kasvihuoneissa saa työskennellä kolme kuukautta ilman työlupaa.

Taulukko 1. Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden osuus ulkomaalaisesta työvoimasta

	Närpiö	Pohjanmaa	Koko maa
2009	11,6	19,8	25,5
2010	9,4	20,1	25,5
2011	5,7	17,5	24,3
2012	4,7	17,8	25
2013	6,4	19,7	28,4
2014	7,2	20,5	29,1

Lähde: Teemu Saarinen. ELY-keskus, 2014.

Moni maahanmuuttaja on kouluttautunut uuteen ammattiin Närpiöön tulonsa jälkeen. Muutama heistä toimii kielenopettajana, tulkkina ja kääntäjänä sekä työntekijänä maahanmuuttajien tukitoimintojen parissa. Maahanmuuttajia on myös työllistynyt hoitoalalle. Yrittäjyytensä ei ole maahanmuuttajille vierasta. Närpiössä oli vuonna 2011 kaikkiaan 49 ulkomaalaista yrittäjää ja 40 yritystä. Yritystalo Dynamon toimitusjohtaja Håkan Westermarck:

”Aika moni on ryhtynyt yrittäjäksi. Eräänä päivänä minulla oli kolme asiakasta, Valko-Venäjältä, Venäjältä ja Ecuadorista. Ei ainuttakaan närpiöläistä. Meillä on maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä kasvihuonealalla, siivousalalla, sosiaalipalveluissa, kaupan alalla, kaksi pizzeriaa. Toisen sukupolven maahanmuuttajia pyörittää paikallista kuntosalia. Heitä on turkistarhauksessa, logistiikan ja kuljetuksen parissa, tulkkina ja kääntäjinä, metallialalla. Sitten meillä on joukko hollantilaisia kasvihuonealan yrittäjiä.” (Håkan Westermarck, haastattelu 25.9.2012).

Kotoutuminen Närpiöön

Kotoutuminen Närpiöön on onnistunut hyvin. Kokonaiskuva Närpiön mallista koostuu monista eri osista.

Närpiön ilmipiiri ei sattumalta ole maahanmuuttajamyönteinen. Myönteisen ilmapiirin taustalla on oma kokemus siirtolaisuudesta ja kuulumisesta kielelliseen vähemmistöön. Närpiöllä on pitkä historia siirtolaisten lähtöalueena. Samoin useilla kuntalaisilla on muistoja siirtolaisuudesta, toisilla on myös omakohtaisia siirtolaisuuskokemuksia. Maahanmuuttajien asemaan ja vaikeuksiin on siten helppo samaistua.

Närpiö on ruotsinkielinen kunta, ja kieli myös sitoo maahanmuuttajia paikalleen. Monet maahanmuuttajat ovat kokeneet ruotsin kielen helpomaksi oppia kuin suomen kielen. Kun ruotsilla tulee mainiosti Närpiössä toimeen, ei helposti muuta muualle, koska silloin pitäisi osata myös suomea.

Yrittämisen kulttuuri on tärkeä taustatekijä. Närpiössä yrittäjyys on arvostettua, yrittäjämysteisyys on nostettu seudun ominaispiirteeksi. Myös maahanmuuttajien keskuudessa työnteko ja yritteliäisyys ovat arvossa. Samankaltainen suhtautumi-

nen työntekoon ja yrittäjyyteen luo yhtenäisyyttä maahanmuuttajien ja kantaväestön välille.

Väestömäärältään Närpiö on sen kokoinen kunta, että ”kaikki tuntevat toisensa”. Tämä johtaa siihen, että yhteistyö kunnan eri viranhaltijoiden ja toisaalta eri viranhaltijoiden sekä kuntalaisten välillä on jouhevaa. Ihmiset tuntevat toisensa muutoinkin kuin ”palvelutiskin yli”, ja asioita voidaan aina järjestää. Tämä kuntalaisten keskinäinen läheisyys tuottaa myös yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä.

Samanaikaisesti heijastuma on Närpiössä kotoutumisasioissakin harrastettu yhteistyö. Jo pakolaisten vastaanotosta alkaen eri organisaatiot ja hallinnonhaarat ovat pyrkineet yhä tiiviimpään yhteistyöhön kotouttamisen hoitamisessa. Kotouttaminen on ollut organisaatioiden ja hallinnonhaarojen rajat ylittävä yhteinen ponnistus. Myöhemmin tämä kokonaisvaltainen ote on näkynyt alueellisena yhteistyönä, esimerkiksi työvoimahallinnossa ja kuntien tasolla.

Tiedotuksella, informaation jaolla sekä asenne- ja muokkauksella on ollut suuri merkitys integraatio- ja prosessissa. Tiedotusta on koko ajan suunnattu sekä kantaväestölle että maahanmuuttajille. Siinä on kokeiltu monia menetelmiä, sanomalehtiliitteistä aina internettiin. Maakunnallinen Welcome Office neuvontakeskuksineen on uusi hanke.

Närpiö ei ole ollut paikkakunta, jonne maahanmuuttajia tulisi jostain syystä sattumalta, ja joita pitäisi sen jälkeen alkaa kotouttaa. Närpiössä on ollut kysyntää työvoimalle, joka on imenyt kuntaan työvoimaa. Tämä puolestaan on varmistanut työnantajien voimakkaan sitoutumisen maahanmuuttoon ja kotouttamiseen.

Pitääkseen kiinni osaavasta työvoimasta, työnantajat ovat olleet mukana monessa työelämän ulkopuolisessa asiassa. He ovat esimerkiksi avustaneet asunnon saannissa ja lasten koulunkäynnin käytännön järjestelyissä. Kielikursseja on ollut mahdollista järjestää työaikana ja myös työpaikalla.

Närpiöläiset tiesivät yritysten vaikeuksista, kun henkilökuntaa ei tahtonut millään löytyä. Maahanmuuttajat pelastivat tilanteen, ja molemminpuolinen riippuvuusuhde on kantaväestöllä hyvin tiedossa. Positiivisella perusasenteella ja pienen paikkakunnan sosiaalisilla suhteilla saatiin kotoutuminen myönteiselle uralle.

Kotoutumista on myös edistänyt, että kokonaisia perheitä on muuttanut ulkomailta Närpiöön, ja molemmille aviopuolisoille on järjestynyt työtä ja lapsille päivähoitoa. Etnistä eristäytymistä paikallisyhteiskunnasta ei ole päässyt syntymään, koska työpaikat ja asuminen luovat luonnollisia kontakteja kantaväestöön. Varsinaista sulautumista ei kuitenkaan ole vielä kovin suurella määrällä tapahtunut muuten kuin lasten osalta. Yksin tulleet ovat yleensä löytäneet aviopuolisonsa samasta etnisestä ryhmästä. Vapaa-ajan kanssakäyminen naapurien kanssa on yleensä jäänyt pinnalliselle tasolle, mutta mitään henkisiä raja-aitoja ei ole pystytetty. Pieni paikallisyhteisö on ollut kotoutumisessa suuri etu.

Vaikeimmassa asemassa ovat EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulleet, lyhyillä oleskeluluvilla Närpiössä asuvat. Määräaikaiset työluvut uusitaan yleensä työsuhteen jatkuessa, mutta pitkät käsittelyajat luovat epävarmuutta. Elämän rakentaminen on vaikeaa, ellei varmasti tiedä, saako jäädä Suomeen vai ei. Oleskeluluvan toimeentuloehto on toinen stressaava tekijä. Perheessä molempien aviopuolisoiden on käytävä töissä, jotta toimeentuloehto täytyisi. Työttömyyden sattuessa on vaarana, että lupa katkeaa. Tilanne voi perheelle olla todella katastrofaalinen, esimerkiksi jos on lapsia ja asuntolainaa.

Onko malli siirrettävissä muihin kuntiin? Toki, vaikka harvalla kunnalla on Närpiön tyyppistä siirtolaisuushistoriaa tai yrittäjyysperinnettä. Rakenteellisen integraation puitteiden on kuitenkin ensimmäiseksi oltava kunnossa, kuten työpaikkojen, asuntojen, kielikoulutuksen ja yhteiskunnallisen struktuurin. Närpiön malli vastaa kaikkiin tarpeisiin samanaikaisesti. Myös yhteisön pienimuotoisuus on ollut tärkeä taustatekijä. Samoin kolmannella sektorilla on ollut tärkeä osa onnistuneessa kotoutumisessa.

Närpiön mallia ei voi kopioida muualle, mutta siitä voi oppia ja sitä voi soveltaa.

Lähteet

Mattila, M., Björklund, K. (2013) Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta. Närpiön malli maahanmuuttajien kotouttamisessa. Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen tutkimuksia nro 5. Turku.

Saarinen, Teemu. Sähköposti 13.8.2014.

Tilastokeskus (2014). StatFin-tietokanta. <http://www.stat.fi>. Luettu 14.8.2014.

Westermark, Håkan. Haastattelut 25.9.2012 ja 7.8.2014)

Ryhmien väliset suhteet Suomessa suomalaisten ja venäjänkielisten näkökulmasta

Inga Jasinskaja-Lahti

Lisääntyvä maahanmuutto ja ryhmien väliset suhteet ovat pitkään olleet merkittävä huolenaihe sekä tutkimuskohde niin eurooppalaisessa kuin suomalaisessakin sosiaalipsykologisessa tutkimuksessa. Suomessa tämä tutkimus on pitkälti kohdistunut maamme suurimman maahanmuuttajaryhmän - venäjänkielisten maahanmuuttajien - ja suomalaisten välisiin suhteisiin.

Hyvistä ryhmien välisistä suhteista voidaan puhua kun sekä vähemmistö- että enemmistöryhmä arvostavat toisiaan ja kokevat yhteenkuuluvuutta eli samaistuvat yhteiseen kansalliseen ryhmään. Lisäksi kumpikin ryhmä pitää syrjimättömyysperiaatetta ja monikulttuurisuusideologiaa tärkeinä kulmakivinä, mikä mahdollistaa rauhallisen yhteiselön sekä vähemmistöoikeuksien toteutumisen.

Tutkimusten mukaan venäjänkielisten maahanmuuttajien ja suomalaisten välisen suhteiden haasteina ovat korostuneet Venäjään ja maahanmuuttoon liittyvät uhkakuvat suhteessa myönteisen molemminpuoleisen riippuvuuden esille tuomiseen, harvoiksi jäävät ryhmien rajoja ylittävät ystävyyssuhteet sekä monikulttuurisuuden näkeminen vain vähemmistön etuja palvelevaksi ideologiaksi.

Lisäksi venäjänkielisten maahanmuuttajien näkökulmasta ongelmallista on työ- ja arkielämässä esiintyvä syrjintä sekä suomalaisen kansallisen identiteetin etninen määrittely, joka rajoittaa heidän mahdollisuuksiaan kokea kuulumista suomalaiseen yhteiskuntaan, kyseenalaistaa heidän pyrkimyksiään tulla yhteiskunnan täysvaltaiseksi jäseniksi ja ohjaa valitsemaan lähtömaan kulttuurin säilyttämisen ja suomalaisen kulttuurin omaksumi-

sen välillä. Sosiaalipsykologinen viimeaikainen tutkimus on antamassa entistä vankemman pohjan suunnata käytännön työ etnisten suhteiden parantamiseksi

- 1) myönteisten ja tasavertaisten kontaktien tukemiseen,
- 2) vahvojen monikulttuurisuusnormien ja syrjimättömyysperiaatteen korostamiseen ja julkilausumiseen kaikilla yhteiskunnan tasoilla, sekä
- 3) luottamuksen ja yhteenkuuluvuuden tunteen luomiseen vastuullista kansalaisuutta korostavan identiteetin avulla.

Kirjoittaja toimii Helsingin yliopistossa sosiaalipsykologian professorina.

Italialaisuus monikansallisessa Turussa

Benito Casagrande

Perheemme taustasta

Otsikkoni on maailmoja syleilevä. Olen kuitenkin rajannut sen mikrohistorialliseksi näkökulmaksi. Tarkastelen italialaisuutta monikansallisessa Turussa kolmannen polven siirtolaisen näkökulmasta. Siirtolaisuus Italiasta Euroopan maihin on luonteeltaan erilaista kuin siirtolaisuus muihin maanosiin. Esim. Yhdysvaltoihin tapahtunut siirtolaisuus on ollut luonteeltaan pysyvämpää verrattuna Euroopan sisäisiin muuttoihin. Euroopan eri osiin muuttaneille italialaisille oli logistisesti helppoa toteuttaa paluu.

Suomessa ja tässä tapauksessa Turussa italialaisten kotoutuminen on mm. tilapäisyyden luonteesta johtuen ja toisaalta katolisen kirkon vaikutuksesta tapahtunut hitaasti, vaikka seka-avioliitot ovat tavallisia Turun italialaisten keskuudessa. Näin oli kaikkien muiden perheissä paitsi omassa perheessäni. Isoisäni ja isäni ovat menneet naimisiin italialaisen kanssa.

Toisaalta, vaikka Turku on ollut Helsingin ja Viipurin ohella kaupungeistamme kansainvälisin, suomalaiset asukkaat ovat tunteneet voimakasta ennakoluuloa ulkomaalaisia kohtaan. Se on osaltaan vaikuttanut sulautumiskehitykseen hidastavasti ja kääntänyt italialaisen yhteisön sosiaalisen kanssakäymisen enemmän sisäänpäin.

Italialaisuus on säilynyt usean sukupolven ajan etenkin perheissä, joissa italialainen vanhempi on isä. Aluksi tämä on tapahtunut siksi, että lähtö Italiasta on ollut luonteeltaan tilapäistä tai toisaalta siksi, että Suomen itsenäisyyttä on pidetty epävarmana. Useimmissa perheissä myös Italian kansalaisuus

on pidetty voimassa – myös niissä, joiden seuraavat sukupolvet ovat syntyneet Turussa.

Keskityn esityksessäni perheemme italialaisuuden historiaan, joka monella tavalla heijastaa myös muiden paikallisten italialaisperheiden historiaa. Näkökulmani on henkilökohtainen. Tähän tarkastelukulmaan antaa syvyyttä se, että Casagranden suku on asunut Turussa yli 100 vuotta, toisin sanoen nyt on syntymässä jo kuudes sukupolvi.

Eriyksen näkökulman tarkasteluuni antaa se, että perheemme kolme ensimmäistä sukupolvea ovat olleet keskeisiä toimijoita italialaisessa yhteisössä ja edustaneet myös virallisesti Italiaa. Maahan muuttanut isoisäni Antonio on ajoittain hoitanut Italian konsulin tehtäviä samoin kuin isäni Guglielmo (Wilhelm) sekä allekirjoittanut Italian kunnia-konsulina. Isoisäni tehtävä Torniossa vuonna 1917 Italian edustajana siellä tapahtuneessa sotavankien vaihdossa on ollut erittäin merkittävä tehtävä perheellemme, koska muuten isoisäni olisi joutunut Italian armeijaan, esim. Abessiniaan.

Kauan Turussa

Turussa italialainen vaikutus ulottuu kauas keskiajallesi asti. Mutta merkittävä tuulahdus myös italialaisuutta tuli kuitenkin Juhana-herttuan aikaan hänen puolalaisen vaimonsa Katarina Jagellonica myötä.

Ruotsin vallan aikana maassamme ja tietenkin Turussa kävi noin kolmekymmentä italialaista, lähinnä seikkailijoita. Heistä tärkeimmät olivat Giuseppe Acerbi, joka kirjoitti kirjan – suomennettu nimellä ”Matka halki Suomen v. 1799”. Mielenkiintoinen, tosin ei tahaton yhteensattuma on se, että talo, jossa Acerbi Turun ajan vietti, on nykyään Casag-

Kirjoittaja on turkulainen arkkitehti, kasvatustieteen tohtori h.c., reservin kapteeni.

randentalo. Tässä talossa on syntynyt Suomen hotelliravintola -elinkeino Johan Seipelin toimesta.

Merkittävimmät turkulaiset italialaiset ovat alun perin torinolainen Carlo Francesco Bassi, Suomen ensimmäinen julkisten rakennusten (Rakennushallitus – Senaatti) intendentti, sekä Turun Akatemian miekkailun opettaja Gioacchino Otta, josta tuli suomalaisen voimistelunopetuksen isä. Hän on aikaisemmin esittänyt taitojaan myös Casagrandentalossa, sen entisessä Seipelin salissa.

Varhaisin italialaisasutus syntyi Turkuun Akatemiatalon rakennustöiden yhteydessä 1800-luvun alussa. Stukkatöirit (käsityöläiset) Francesco Zattini ja Gregorio Bosetti asettuivat kaupunkiin myymään rihkamaa. Zattini kuoli turkulaisena porvarina vuonna 1842.

Synnyynnään Turun italialainen Nils Henrik Pinello kuuluu myös niihin merkittäviin persooniin, jotka toivat italialaisuutta Turkuun. Tästä näkyvin muisto kaupunkikuvassa on Pinellan ravintola Portahanin puistossa.

Italialaisten kulttuurivaikuttajien nimiä voisi luetella paljon, mutta siihen on minua paljon parempia asiantuntijoita. Minä keskityn oman perheeni kokemuksiin ja vaikutuksiin.

Turun italialaiset olivat yleensä kiertävien ammattien harjoittajia kuten posetiivareita ja muita musikantteja sekä kulkukauppiaita. Niin oli minunkin isoisäni Antonio Eugenio Casagrande.

Moconesi on pieni kylä Genovan kyljessä. Se on tullut tunnetuksi maailmalla siitä, että tästä kylästä on lähtöisin myös Cristoforo Colombo eli Kristoffer Kolumbus.

Isoisäni tulo Turkuun liittyy perinteeseen, joka moconesilaisilla Sardinian kuningaskunnan asukkailla oli alkanut jo 1700-luvun puolelta. He matkustivat kesäaikaan myymään rihkamaa Pohjois-Eurooppaan, aina Suomeen asti. Ensimmäinen Moconesin kylän Casagrande, Benedetto Casagrande, tuli Turkuun vuonna 1847 kuusitoistavuotiaana yhdessä kahden saman kylän pojan kanssa.

Isoisäni Antonio Casagrande syntyi vuonna 1885 Pietarissa. Hänen isänsä Amedeo Giuseppe Casagrande lähti Italiasta Moconesin kylästä 1860-luvulla Italian yhdistymisen aikaan. Amedeon tie vei Hampuriin ja sieltä Riikaan ja Pietariin, jossa isoisäni syntyi. Riista tuli kuitenkin pysyvämpi asuinpaikka, jossa isoisäni avioitui italialaisen Maria Berttinel-

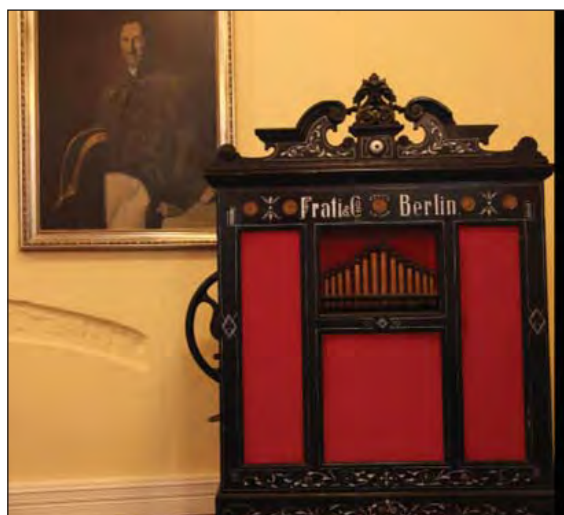
lin kanssa vuonna 1905. Tämä kertoo voimakkaasta italialaisyhteisöstä Riassa. Isäni syntyi perheen esikoisena vuonna 1908.

Riassa Antonion vanhemmat pitivät elintarvike- ja lyhyttavarakauppaa. Jonkinlaista osaa on näytelty myös posetiivi, koska Riian puhelinluettelossa Amedeo Casagrande on merkitty muusikoksi. Varmaa on, että posetiivi oli perheen omistuksessa, koska siitä on olemassa kauppakirja vuodelta 1885 sekä posetiivi.

Isoisäni Antonion vielä yksilapsinen perhe muutti Turkuun vuonna 1910. Hän aloitti liiketoimet vuonna 1911 Turussa nimellä ”Amerikkalainen Basaari” Linnankatu 3:ssa vuokrattuaan huoneiston Ingmanin rautakaupalta. Myynnissä oli rihkamaa, leluja ja soittotarvikkeita. Liikkeensä lisäksi hän teki kauppaa torilla ja markkinoilla ympäri maata.

Isoisäni oli myös ensimmäisiä, ellei peräti ensimmäinen, joka aloitti jäätelön valmistuksen ja myynnin Turussa. Alku ei kuitenkaan peri turkulaiseen tapaan ollut helppoa, koska ensimmäinen anomus luvan saamiseksi jäätelön valmistukseen ja myyntiin oli kielteinen.

1900-luvun alkupuolella italialainen siirtokunta kehittyi Turussa seuraavasti Roberto Tanzi-Albin tekemän pro gradu –tutkielman mukaan (kuva 2).

Kuva 1. Casagranden perheen hallussa oleva posetiivi.

Siirtokunnan kasvu viisivuotisleikkauksittain oli seuraava:

	italialaisia miehiä	italialaisia vaimoja	suomalaisia vaimoja	lapsia	yht.
1902	3	–	–	–	3
1907	6	1	–	1	6
1912	5	2	2	5	14
1917	8	3	2	7	20
1923	6	2	4	15	27
1928	8	4	4	20	36
1933	10	5	5	23	43

ialaisten ruokakuntien määrä on sama kuin taulusta ilmenevä
ialaisten miesten luku..Suomalaisiin vaimoihin sisältyy myös
ele di Bernardon venäläissyntyinen puoliso. Italialaisten
ten väheneminen vuosien 1917–1923 välisellä jaksolla johtui

Kuva 2. Turun italialaisen siirtokunnan kasvu vuosina 1902–1933. Lähde: Roberto Tanzi-Albi 1983 ("Turun italialainen siirtokunta").

Asenneongelmia

Turussa oli maailmansotien välisenä aikana Suomen toiseksi suurin "italialaisväestö". Virallisten tilastojen mukaan vuonna 1930 asui tai oleskeli Suomessa 278 Italian kansalaista. Näistä 155 asui Helsingissä, 42 Turussa ja 16 Viipurissa. Turussa Italialaiset olivat vuonna 1930 neljänneksi suurin vieras kansallisuusryhmä ruotsalaisten (325), saksalaisten (162) ja venäläisten (150) jälkeen. Pääosa italialaisyhteisöstä oli perintöä autonomian ajalta.

Suomalaisten ennakkoluulo italialaisia kohtaan oli voimakasta 1900-luvun alussa johtuen kulukauppiaan leimasta. Kauppa kävi kuitenkin hyvin! Isäni kommentti: "Ei täällä mitään ollut, kaikki kävi kaupaksi". Italialaiset kokivat monenlaista vastustusta. Rahatoimikunnalle jätettiin vuonna 1910 kirjelmä, jossa kotimaiset torikauppiat valittivat, etteivät kykene silloisilla vuokrilla kilpailemaan "ulkomaisen pääoman turvin" vierailta tehdastuotteilla kauppaa käyvien ulkomaalaisten kanssa.

Italialaisten halveksunta oli vuosisadan alussa Euroopassa laajaa johtuen siitä, että italialainen työvoima oli muuta halvempaa. Italialaiset kokivat myös Suomessa monenlaista halveksuntaa ja nimitelyä, joista 'posetiivari' ja 'makaroninporaajat' olivat tavallisimpia. Pilkkallinen ja huvittunut suhtautu-

minen oli Suomessa yleisempää kuin puhtaan vihamielinen.

Joka tapauksessa näistä ajoista isälleni jäi pysyvä trauma, jota hän kompensoi lapsilleen muistuttaen meitä perheen lapsia vähän väliä: "Muistakaa! Te ette ole mitään "Lötjösiä", te olette italialaisia". Koska kauppa kävi, kestettiin pilkanteko.

Italialaisen yhteisön sisällä kuitenkin paineet kasvoivat, kun ulkoinen asenneilmasto oli vähätelevä. Tästä on esimerkkinä "italialainen sota" Turun kauppatorilla. Se koski kahden italialaisperheen (Casagrande ja Tanzi-Albi) kiistaa liiketoimista.

Ensimmäisen maailmansodan syttyminen hankaloitti italialaisten toimintaa ja kaupankäyntiä, kun tavarantoimittajien tulo Saksasta lakkasi. Suomen kansalaissoota he katsoivat sivullisina. Merkittävää on, että Turun italialaisten annettiin myös punaisten taholta olla rauhassa, eikä heidän liikkeitään tyhjennetty tai ryöstelty.

Pietarin Italian suurlähetystö kiinnostui Suomen italialaisista. Turussa järjestettiin kutsunnat, mutta vain yhden – isoisäni – turkulainen lääkäri totesi kelvolliseksi alokkaaksi. Hänkään ei joutunut armeijaan. Isoisäni oli mukana kutsunnoissa, ja hänet nimitettiin konsuliksi vaihtamaan sotavankeja Torniossa.

Isoisäni vaurastui ja vaihtoi lelukauppiaan ammattinsa talonomistajaksi ”eläketurvakseen”. Tällä alalla hänestä tuli myös rakennussuojelun tuki, koska hän ei koskaan vapaaehtoisesti myynyt taloistaan yhtäkään. Räikein yritys oli Vuorityömiehenkadun ja Itäisen Pitkänkadun kulmassa olevien nikkarityylisten talojen kohdalla. Isoisäni kertoi, että asemakaava-arkkitehti ja suuren rakennusliikkeen omistaja pyysivät hänet kerran neuvotteluun. He esittivät isoisälleni talojen myyntiä rakennusliikkeelle. Vauhdittaakseen isoisäni myyntihaluja asemakaava-arkkitehti ilmoitti, että ellei hän myy, talot kaavoitetaan suojelluiksi. Isoisäni ei myynyt, ja nyt ne ovat aika erikoinen suojelusaareke tehokkaasti rakennetulla kadulla.

Suomen itsenäistyminen monikansallisesta Venäjämästä muutti italialaisten asemaa. Heistä tuli Suomen todella suomalaisessa yhteisössä korostetun vierasmaalaisia. Toisaalta italialaisten asema ryhmänä nousi. Suomeen perustettiin Italian suurlähetystö vuonna 1919. Lähettillään residenssiksi Italian valtio osti talon, jota valtiomuotoa pohdittaessa oli tarjottu Suomen kuninkaan asunnoksi.

Suomalaisten suhtautumisessa italialaisiin tapahtui dramaattinen muutos Benito Mussolinin noustua valtaan Italiassa.

Suomen nykyinen Suomen Espanjan-suurlähettiläs Roberto Tanzi-Albi toteaa, että fasismi otettiin enimmäkseen innostuneesti vastaan ulkoitalialaisten keskuudessa. Tämä johtui pääasiassa isänmaallisista syistä, mutta innostus oli myös tapa reagoida vallitseviin olosuhteisiin, kuten syrjintään. Tanzi-Albi on tutkinut vuosien 1924-1929 Uuden Suomen vuosikertoja ja todennut, että lehden suhtautuminen fasismiin oli varauksettoman ihailevaa: ”Fasismia pidettiin kansalais sodan jälkeisessä Suomessa uutta luovana voimana”.

Tämä vaikutti myös meidän perheeseemme, kuten etunimestänikin voi päätellä. Fasismien arvo italialaisten maineen kohottajana käsitettiin nopeasti. Suomalaisten asenne parani. Suomessa otettiin todesta Italian nousu sotilasmahdiksi ja suurvallaksi. Turun italialaisten innostus fasismiin oli isänmaallista, ei ideologista. Suomalaisen porvariston piirissä vallinnut melko laaja Mussolinin ihailu auttoi italialaisten sosiaalisen aseman nousua. Italialaiset olivat vapaita yrittäjiä, eikä heillä ollut yhteyttä työväenliikkeeseen. He olivat vähävaraisia, mutta pyrki-

Kuva 3. Konsulilakki on muisto Casagranden perheen kanalta elintärkeästä tapahtumasta.

vät pois tästä olotilasta vaurastumalla. Fasismi osaltaan auttoi siinä. Sodan jälkeen fasismista kuitenkin irtauduttiin nopeasti.

Sulautuminen suomalaiseen yhteiskuntaan

Sulautuminen suomalaiseen yhteiskuntaan oli hidasta. Siihen vaikuttivat monet tekijät. Tärkein varmaan on ollut suomalaisten torjuva asenne, joka siis on kääntänyt italialaisen yhteisön sisäänpäin. Toisaalta sulautumiseen ovat vaikuttaneet perhe-suhteet. Suomalaisten kanssa avoituneet ovat sulautuneet nopeammin kuin ne perheet, joissa italialaisuus on jatkunut avioliittojen solmimisessa. Minä edustan italialaista perhettä, jossa italialaisuus on tiukimmin pitänyt avoitumisissa pintansa, koska myös äitini on italialainen, Sylvi os. Calabrese.

Italialaisuuteen liittyy erottamattomana osana katolinen kirkko, joka on ollut tärkeä side italialaisten keskuudessa. Kirkko on sitonut italialaisen yhteisön yhteen joka sunnuntaisella jumalanpalveluksellaan ja sen jälkeisillä kirkkokahveillaan. Sosiaalisten yhteyksien tarve on näin tullut tyydytetyksi yhteisön sisällä. Tämä on tapahtunut siitä huolimatta, että papit ovat olleet aluksi hollantilaisia ja sittemmin puolalaisia.

Vaikka Suomeen asetettiin, eivät italialaiset hakenneet Suomen kansalaisuutta, toisaalta siksi, että lähtöä Italiasta oli pidetty väliaikaisena, ja toisaalta siksi, että italialaiseen identiteettiin liittyi kiinteästi

Italian kansalaisuus. Myös Suomen geopoliittinen asema Neuvostoliiton naapurina antoi italialaisille ajattelemisen aihetta; monet varautuivat palaamaan tai ainakin muuttamaan pois Suomesta aina 1950-luvun puoliväliin saakka.

Suomi oli väestöltään pieni maa, ja menestyäkseen ei ollut tarpeellista omaksua olemassa olevasta kulttuurista. Sen sijaan menestyäkseen piti innovoida ja tuoda markkinoille jotakin uutta. Yhteydet Eurooppaan ja kielitaito antoivat hyvät mahdollisuudet myyntitoiminnassa.

Italialaiset tunsivat alemmuudentunnetta kiertävän menneisyytensä vuoksi. He arvostivat koulutusta. Siksi uusille sukupolville on annettu koulutusta Italialaisen yhteisön vaurastumisen ja koulutuksen myötä. Esi-isiltä peritty italialainen identiteetti on voimistunut uudelleen taloudellisten mahdollisuuksien lisääntyessä harrastaa kulttuuria Italiassa. Tämä on osaltaan voimistanut italialaista identiteettiä huolimatta integroitumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan.

Casagranden perheessä italialaisuus on ollut perheen tärkein identiteettitekijä neljänteen sukupolveen asti. Kaikki toiminta perheemme jäsenistössä on jollakin tavalla heijastanut italialaisuutta. Italia on ollut meille kaikille jokin ihmeellinen takaportti – varauloskäytävä! Vaikka tosiasiasa se ei ikänä olisi sellaisena toiminut, se oli henkisenä pako tienä kantaväestön ennakkoluuloja vastaan.

Koulussa

Oma lapsuuteni koulussa noudatti samaa ennakkoluulojen sävyttämää rataa kuin isäni kokema koulu-aika. Hänelle jäi kouluajastaan pysyvä trauma. Isäni jätettiin luokalle kaksi kertaa heti ensimmäisillä kahdella luokalla samassa koulussa, jossa minäkin sittemmin kävin.

Vihamielisyys fasistista nimeäni kohtaan purkautui eräessä todistuksessa saamaani kolmoseen, jonka itse koin täysin kohtuuttomaksi, koska mielestäni en ollut yhtään sen huonompi kuin leikkitoiverini Keijo Ketonen. Hän olikin Turun Sanomien omistajan poika, minä taas posetiivarin ja lelukauppiaan poika.

Vaikka kansakoulunopettajan suureksi hämmästykseksi pääsin kuin pääsinkin oppikouluun, tu-

li lukukauden alun opettajien istumajärjestyksen laatiminen minulle kauhun prosessiksi. Kuin kohtalon sormi opettajan osoitinkäsi lähestyi minua: ”Sinun nimesi?”. Kun vastasin, seurasi aina kysymys: ”Mikä?”. Kun olin toistanut, seurasi usein jatkokysymys: ”Kuinka se kirjoitetaan?”. Tulipunaaisena kasvoiltani seisoin koko luokan ihmetellessä, ja yritin sopertaa kirjaimia. Lopulta opettaja sanoi: ”Tule kirjoittamaan se taululle!”. Kun sen olin tehnyt, kuului monta kertaa kysymys: ”Onko sinulla muita nimiä?”. Sitten tuli pahin. Minun oli pakko sanoa nimeni, ja lausuin sen peläten, että nimeni Guglielmo kuulostaa kuin ”kulli elmo”. Sen päälle tuli vielä Giovanni. Itse en osannut alimmilla luokilla edes kirjoittaa nimeäni oikein, vaan oppikoulun todistuksessa komeilee edelleen nimeni kirjoitettuna Guglielmo. Olin merkitty mies.

Koulunkäyntini oli enimmäkseen pelkkää painajaista. Kiusaamisen välttäminen oli pääasiallinen tavoitteeni, ja siksi olin vetäytyjä. Mahdollisimman näkymättömänä oleminen oli päätavoitteeni, ei opiskeleminen.

Toteaisinkin, että perheemme on ikään kuin 100-vuotias sopeutumisen ja erilaisuuden laboratorio. Isovanhempamme olivat kuitenkin viisaita pannaessaan kaikki muut paitsi isäni ruotsalaiseen kouluun. Rubinsteinien, Kjisikien, Svenssonien ja Mattsonien keskellä sulautuu Casagrande joukkoon helpommin kuin Lehtosten, Korhosten ja Suomisten kanssa.

Kirkko kuitenkin antoi hienon kotiutumisympäristön. Siellä kaikkien nimet olivat yhtä kummallisia. Vitsikkäänä yksityiskohtana mainittakoon valokuva, jossa seison Adolfin (Adolf Harpf) vieressä. Voimme nyt kuvitella, mitä papit ajattelivat, kun Adolf- ja Benito -nimiset pojat olivat vierekkäin.

Vihdoin valoa

Elämäni muuttui täydellisesti, kun kuin ihmeen kautta tapasin tulevan vaimoni 6.6.1960 isoveljeni häissä. Siihen asti olin ollut vetäytyvyytteni ja ujouteni takia täysin poissa tyttömärkinoilta. Nytkin ainoastaan nuoruuden ystäväni Keijo Ketosen supliikin ansiosta pystyin tutustumaan karjalaistyttöön Irmaan. Silloin kaksi siirtolaista tapasivat ja alkoi prosessi, jonka vaikutuksesta sain takaisin itsetun-

toni ja itseluottamukseni. Maailma avautui, ja kaikki yhtäkkiä oli mahdollista.

Suku ei asiaa kokenut näin, vaan koulupojan rakastuminen vanhempieni taholta koettiin koulunkäyntini lopulliseksi tuhoutumiseksi, ja alkoi raju erottamisyritys. Meidät pakotettiin salaisiin tapaisiin, ja siitähän ei seurannut muuta kuin lisää ongelmia. Lopulta monien suurten vaikeuksien jälkeen saimme toisemme vasta, kun Irma synnytti esikoisemme. Avioliittolupa vanhemmilta meille alaikäisille heltisi, kun perheemme totesi lapsen minun näköiseskeni.

Se oli elämäni alku. Kukaan läheisistämme ei olisi uskaltanut lyödä vetoa siitä, että liittomme kestää ja me selviämme kunnialla elämästämme. Ei kukaan, päinvastoin, kukaan ei halunnut koskea perhe-elämäämme pinseteiläkään. Siksi meidän oli selvittävä omillamme. Asia ei mitenkään helpottanut se, että toinen lapsi oli jo saman tien tulossa.

Kaikkien ihmetykseksi työn ohella tenttasin oppikoulun nopeaan tahtiin ja selvitin vielä tieni Teknilliseen Korkeakouluunkin kaikkien ällistellesä. TKK:n hallinnonkin sain hämmennyksen valtaan, kun valmistuin arkkitehdiksi ilman opintoapuja. Vain viimeisenä lukuvuonna saamani 2 000 markan valtion takaaman opintolainan turvin valmistuin ”oivallisesti” (= hyvin arvosanoin) arkkitehdiksi ennätysajassa 4,3 vuotta, vaikka olin töissä joka kuukausi vähintään 160 tuntia koko opiskeluni ajan.

Itsekin ihmettelimme Irman kanssa vain sitä, mikä veti meidät takaisin Turkuun Helsingistä/Espoosta, jossa minulla oli nuoren lupaavan arkkitehdin ura alkamassa. Lähtiessämme Turun kaupunki oli vaikuttanut tukahduttavalta varmaan sen ympäristön painostavuuden takia, jonka olimme yhdessä liittomme alkuaikoina kokeneet. Turku näyttäytyi kuitenkin neljän poissaolovuoden jälkeen aivan toiselta. Näimme sen nyt uusin silmin. Ennen kaikkea sen kulttuurihistorialliset arvot tulivat nyt uudella tavalla esille.

Suhteesta isääni valmistumiseni jälkeen kertoo vanha teekkarilakkini, joka on aika pahan näköisessä kunnossa. Se ei ole mennyt käyttökeltomaksi suinkaan juhliessa. Lakki joutui koville, kun isäni halusi nähdä, tunnustaako hänen oppinut poikansa isänsä lelukauppiaan ammatin julkisesti. Siksi kaikki vaput, jolloin lakkia ainoastaan olen käyttänyt, tein

Taulukko 1. Italialaisten nykyinen osuus Turussa

Turun väkiluku 2013	182 072
Ulkomaalaisten osuus	10 560
Italialaisia	109

Casagranden suku on osin alimmassa luvussa, mutta pääosin Suomen kansalaisina sen ulkopuolella.

Turun väestö 31.12.2013.

töitä isäni kanssa ilmapalloja täyttäen koko hänen elinaikansa.

Lopuksi

Kansallisbiografiassa todetaan kohdassa Casagranden suku: ”Italialaislähtöinen Casagranden suku on vaikuttanut Suomessa ja erityisesti Turussa 1900-luvun alusta alkaen. Casagrandet ovat tulleet tunnetuiksi erityisesti yritysjohtajina ja arkkitehteinä. Turun katukuvaan on eniten vaikuttanut suvun ehkä tunnetuin jäsen, arkkitehti Benito Casagrande.”

Jo lapsuudessa olen kokenut italialaisen ympäristön rikkauden, ennen kaikkea italialaisen ympäristön ikäsyvyyden merkityksen. Tätä kuvaa hyvin noin 10-vuotiaana piirtämäni akvarelli, jossa monipolvinen ympäristö vanhoine taloineen muodostaa pittoreskisti ränsistyneen, mutta turvallisen ympäristön. Olen piirtänyt kuvan, vaikka vasta 18-vuotiaana ensi kerran kävin Italiassa.

Tämä mielikuva italialaisesta elämäntavasta ja sen suhteutumisesta ympäristöönsä pittoreskilla tavalla on ollut merkittävin tekijä antaessani elämäntyöpanokseni Turun urbaanin ympäristön kehittämiseen ja muokkaamiseen. Casagrandentalo on tästä hyvä esimerkki. En kuitenkaan käsittele tässä esitelmässäni työuraani tämän enempää, enkä siinä kohtaamiani nousuja ja laskuja.

Lopuksi haluan kiteyttää keskeisen. Nykyisin italialaisuus on yhteisön vaurastumisen myötä yhä enemmän voinut suuntautua kulttuuriharrastuksiin elinkeinon harjoittamisen lisäksi. Tämä ilmenee kaksisuuntaisena kulttuurivaihtona. Olen akateemikko Tauno Nurmelmän kannustamana saanut aikaan ystävyyskaupunkisuhteen Turun ja Firenzen välille. Sen puitteissa on jo tapahtunut monenlaista kulttuurivaihtoa.

Myös puolisoni Irman ja minun 30-vuotishääpäivän kunniaksi olemme vuonna 1991 kustantaneet ensimmäisen Kantelettaren käännöksen italiaksi. Olemme lahjoittaneet kappaleet Italian kaikille kirjastoille. Tämä lahjoitus tehtiin juhlallisesti Italian presidentti Oscar Luigi Scalfaron Turun vierailun yhteydessä vuonna 1993. Olemme puolisoni kanssa myös käynnistäneet Turun yliopiston Italian kielen ja kulttuurin oppiaineessa toteutetun Settentrione-tiedejulkaisun kustantamisen jne.

Valitettavaa on, että menestys ei ole ainoastaan hyvä asia, vaan se on aiheuttanut italialaisessa yhteisössä Turussa kateutta ja myös vihastusta. Kateus on myös italialaisten piirissä melkoinen voima, kuten jo alussa totesin.

Tässä seminaarissa on paljon puhuttu siirtolaisen kotiutumista. Kotiutumista voidaan edistää monin täälläkin esille tulleilla tavoilla, mutta lopuk-

si haluaisin kertoa yhden tavan. Minulla on Tallinnassa asunto ja myös asumisoikeus. Hämmästykseni oli suuri, kun täytin 70 vuotta. Tallinnan kaupunki lähetti sekä kaupunginjohtajan että kaupunginvaltuuston puheenjohtajan puolesta minulle onnittelekirjeen ja kutsun raatihuoneelle vastaanotolle. Vastaanotto oli yhteinen kaikille 70 vuotta täyttäneille kaupunkilaisille, ja edisti melkoisesti uusien ystävien saamista. Turussa en kaupungin johdolta saanut edes onnittelekirjettä, vaikka kutsuin kaupungin johtajan syntymäpäiväjuhliini. Tällaisella laillisella kuohujuomaa voisi olla suuri merkitys vartuneille maahanmuuttajille.

Aivan lopuksi haluan katsoa tulevaisuuteen ja esittää vanhkana näkemyksenäni, että monikulttuurisissa perheissä, kuten minun perheessäni, kulttuurien kohtaaminen on meitä seuraavissa sukupolvissa luontevaa ja ennakkoluulotonta.

Benito Casagrande (keskellä) lahjoitti vaimonsa kanssa instituutille italiantielisen runokirjan: Kanteletar, Raccolta di liriche popolari finniche.

Siirtolaisuusinstituutin synty ja merkitys

Olavi Koivukangas

Hyvä juhlayleisö,

Miettiessäni yli 40 vuotta sitten tapahtuneita Siirtolaisuusinstituutin syntyvaiheita ensimmäinen ajatukseni oli se, että ”suuret asiat tulee tehdä silloin, kun ne ovat vielä pieniä”. Usein ideat ja niiden taustalla olevat tarpeet syntyvät olosuhteiden seurauksena. On usein vain sattumaa kuka tai ketkä henkilöt toteuttavat asioita, jotka ovat alkaneet elää omaa elämäänsä. Tämä havainto pätee laajemmin maailmanhistoriaan, ja poliittisiin mullistuksiin, mukaan lukien myös Suomen kansalliseen itsenäisyyteen johtanut yhteiskunnallinen ja sivistyksellinen kehitys autonomian aikana.

Juuret Turun yliopistossa

Siirtolaisuusinstituutin juuret ovat Turun yliopiston yleisen historian laitoksessa ja professori Vilho Niitemaan merkittävässä elämäntyössä. Hän aloitti vuonna 1963 Suomen kaukosiirtolaisuuden tutkimusprojektin ja kutsui prof. John Kolehmaisena ja muita amerikansuomalaisia tutkijoita Turkuun. Muistan myös osallistuneeni Etelä-Pohjanmaan Amerikan-siirtolaisuudesta v. 1963 väitöskirjan tehneen Anna-Leena Toivosen vierailuluennolle. Oppilailleen Vilho Niitemaa antoi siirtolaisuuteen liittyviä aiheita. Minun tehtäväksi tuli selvittää Raivaaja-lehden suhtautumista Suomeen toisen maailmansodan aikana. Graduni valmistui v. 1967 ja auskultoin seuraavana talvena. Samoin aloittelin oikeustieteen opiskelua veljeni kanssa. Sitten Vilho Niitemaa kertoi, että Australiasta v. 1967 palannut viimeinen

merimiespappi Urpo Kokkonen oli välittänyt viestin, että Canberrassa Australian National University etsii pohjoismaista tutkijaa tekemään väitöskirjaa skandinaavisesta siirtolaisuudesta Australiaan. Niitemaan ensimmäinen ehdokas oli kieltäytynyt, kun hän oli perheen ainoa lapsi. Niitemaa antoi minulle viikon miettimisaikaa. Soitin Vetelissä kouluhammaslääkärinä toimivalle vaimolleni, ja hän suhtautui asiaan myönteisesti. Niinpä lähetin paperini Australiaan, osallistuin kielikokeeseen Australian valtion tiedotuskeskuksessa Helsingissä. Jostain syystä valinta kohdistui minuun elokuussa 1968. Luulen, että yhtenä syynä oli se, että pro graduni julkaistiin Turun Historiallisessa Arkistossa, ja siinä oli englanninkielinen yhteenveto.

Yksi juuri Australiassa

Syksyn 1968 perehdyin Turussa tutkimusaiheeseen ja opiskelin englantia. Päätimme matkustaa laivalla tammikuun 1969 alussa Englannista Southamptonista Afrikan ympäri Australiaan, koska Suezin kanava oli pommitettu tukkoon 6-päiväisessä sodassa. Matka kesti viisi viikkoa, ja se oli hyvä perehtyminen brittiläiseen kulttuuriin. Saavuimme helmikuun alussa Canberraan, missä prof. Charles Price otti meidät lämpimästi vastaan. Aluksi jouduimme asumaan hostellissa, kunnes pääsimme yliopiston asuntolaan. Kävin innolla kiinni tutkimustyöhön. Department of Demography oli hyvin kansainvälinen yhteisö, ja alkuaikoina huonekaverini oli eteläkorealainen Kwong. Istuimme vaimoni kanssa arkistossa pitkiä päiviä. Suomen suurlähetystön avustuksella kielikokeen jälkeen Pirjo pääsi kouluhammaslääkäriksi. Oleskeluajan loppupuolella elokuussa 1971 meille syntyi tytär Siru Susanna. Väitöskirjani skan-

Prof. H.C. Olavi Koivukangas toimi Siirtolaisuusinstituutin johtajana vuosina 1974–2009.

dinaavisesta siirtolaisuudesta Australiaan valmistui keväällä 1972, ja se oli ensimmäinen suomalaisen Australiassa suorittama tohtorin tutkinto.

Väitöskirjan valmistuessa mietin, mitä teen, kun palaan Suomeen. Ajattelin, että ellei työtä löydy, voimme perustaa vaikka pikaruokaketjun, esimerkkinä Kentucky Fried Chicken. Tutkimustyö kiinnosti kyllä, ja levitin Suomi-lehden avulla suomalaisille siirtolaisille kyselylomakkeen. Palauteut lomakkeet pakkasin Suomeen lähetettävään Australian arkuuni. Loppuaikoina tuli mieleeni, että myös Suomessa tarvittaisiin Department of Demographyn kaltainen siirtolaisuuden tutkimuslaitos.

Huhtikuussa 1972 juhllaisen tohtoriseremonian jälkeen lähdimme Australiasta yhdeksän kuukauden ikäisen vauvamme kanssa. Uudessa Seelannissa tapasimme suomalaisia 10 päivän ajan, ja sieltä lensimme Tahitille ja Havaijille, ja matka jatkui San Franciscoon. Sinne olimme lähettäneet Pirjon ansaitsemilla rahoilla ostetun Alfa Romeo -urheiluauton. Vain Suomen konsulaatin avulla saimme auton ulos laivasta, kun rahtipaperit oli lähetetty Suomeen. Jatkoimme Yosemitein kansallispuiston kautta Los Angelesiin, josta jäi mieleen vierailu lentokoneiden sähkölaitteiden keksijänä miljonääriksi tullut Väinö Hoover, joka oli myös Finlandia Foundationin presidentti.

Matkamme suuntautui etelään San Diegoon ja kävimme Meksikossa. Matka jatkui Dead Valleyn kautta Las Vegasiin ja sieltä yli Kalliovuorten Chicagoon ja Kanadan puolelle Niagaran putouksille, jossa asui luokkatoverini Evijärveltä. Juhannuksen vietimme Niagaran putouksilla suomalaisten kolkalla nauttien puolalaista pontikkaa. Sitten ajoimme Washingtoniin ja Philadelphiiaan tapamaan amerikkalaista vastaväittäjääni prof. E. Hutchinsonia. Matka jatkui ylös Fitzburgiin, jossa asui siirtolaisia kotikylästäni.

New Yorkissa lastasimme auton Le Havreen menevään laivaan. Pian olimmekin Pariisissa Eiffel-tornin juurella. Matka jatkui sitten Saksan kautta Ruotsin Uumajaan serkkujeni luo. Vanhaan kotiini Evijärvelle saavuimme elokuussa 1972, yli kolme kuukautta kestäneen matkan jälkeen. Sitten ajoimme Turkuun, missä Vilho Niitemaa järjesti minulle jonkinlaisen assistenttuurin. Seuraavaksi vuodeksi Suomen Akatemia myönsi minulle assistenttuurin.

Suomessa tarvittiin siirtolaisuustutkimusta

Asuessamme Australiassa Suomesta oli tapahtunut suuri muutto Ruotsiin, kun vuoden 1970 tienoilta noin 100 000 nuorta suomalaista muutti Ruotsin teollisuuden palvelukseen. Suomen väkiluku laski tilapäisesti. Kiinnitin asiaan huomiota jo paluumatkalla Australiasta, kun yhtenä lauantai-iltana majoituimme johonkin motelliin Keski-Ruotsissa. Illalla kävelyllä ollessamme kiinnitin huomiota kadunkulmissa pieninä ryhminä seisoskeleiviin suomalaisiin, jotka puhuivat kuiskaamalla toisilleen. Siitä lähti olen olen kutsunut tähän suureen siirtolaisaaltoon kuuluneita suomalaisnuoria kuiskaaviksi suomalaisiksi. He eivät halunneet, että ruotsalaiset olisivat saaneet tietää heidän olevan ulkomaalaisia. Tämä muistikuva tuli elävästi mieleeni, kun kuukausi sitten 14.7. Peräseinäjoen hautausmaalla siunattiin Ulkosuomalaisten muistolehto. Ruotsinsuomalaisten edustaja fil.tri Irene Virtala piti hyvän puheen, jossa hän sanoi ruotsinsuomalaisten olleen äänetöntä joukkoa, joka ei ole vaatinut oikeuksiaan. Virtalan mukaan ruotsinsuomalaisten asema on parantunut sen jälkeen, kun suomi sai Ruotsissa vähemmistökielen aseman v. 2010.

Suomen valtio, ja erityisesti uudelleen organisoitu työministeriö, olivat huolestuneita suuresta Ruotsiin muutosta. Vähitellen pyrittiinkin käynnistämään paluumuuttoprojekteja. V. 1970 oli perustettu Siirtolaisasian Neuvottelukunta, jonka avainhenkilö oli toimistopäällikkö Altti Majava. Muistelen osallistuneeni hänen järjestämäänsä seminaariin Paimion motellissa syksyllä 1972. Kerroin Australiassa keräämästäni haastatteluaineistosta, ja Majava neuvoi minua tekemään anomuksen työministeriölle aiheena suomalainen siirtolaisuus Australiaan sodan jälkeen. Työministeriö myönsikin minulle apurahan, ja v. 1975 ilmestynyt kirja oli yksi instituutin ensimmäisistä julkaisuista.

Siirtolaisuusinstituutisäätiön perustaminen

Prof. Niitemaa kertoi, että hän oli yhteistyössä Suomi-Seuran ja akateemikko Eino Jutikkalan kanssa perustanut toimikunnan suunnittelemaan moniosaista Suomen siirtolaisuuden historiaa. Työryhmän sihteerinä oli Reino Kero. Puolentoista vuoden yritysten jälkeen Niitemaa oli turhautunut hankkeeseen.

seen. Tähän liittyi ilmeisesti tavoite saada pysyvä siirtolaisuuden tutkimuskeskus Turun yliopistoon. Mutta hanke ei edistynyt - yhtenä syynä oli ilmeisesti professorien välinen kollegiaalinen kilpailu ja ehkä kateuskin.

Niinpä tuli mieleen erillisen säätiön perustaminen, ja pyysin mallisäännöt juristiksi valmistuneelta veljeltäni. Totesimme Niitemaan kanssa, että hankkeella oli valtakunnallista kannatusta, kun v. 1973 aikana kävimme neuvottelemassa ministeriössä, yliopistoissa ja muuttoliikkeistä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa. Rahoitus oli ydinasia, ja kävin tapaamassa opetusministeriön kansainvälisen osaston päällikköä Kalervo Siikalaa, joka suhtautui asiaan myönteisesti.

Kun opetusministeriö oli vilkuttanut vihreätä valoa, Siirtolaisuusinstituutisäätiö perustettiin Turun yliopistossa maaliskuun 15. päivänä 1974. Läsänä oli 21 yhteisöä, joukossa neljä ministeriötä ja kaikki Suomen yliopistot. Valtuuskunnan puheenjohtajaksi valittiin Jorma Pohjanpalo Suomi-Seurasta ja hallituksen puheenjohtajaksi Vilho Niitemaa. Minut valittiin instituutisäätiön asiamieheksi ja johtajaksi, sekä Maija-Liisa Kalhama toimistosihiteeriksi. Varsinainen toiminta oli tarkoitus aloittaa elokuun ensimmäisenä päivänä. Perustajajäsenet lahjoittivat säätiön peruspääoman, jota silloin tarvittiin 50 000 mk. Ylimääräiset varat, muistaakseni yli 40 000 mk, sijoitimme hyvän neuvonantajan ohjeiden mukaisesti suomalaisiin pörssiosakkeisiin. Yksi näistä oli Nokia, jonka salkku oli noussut 6 miljoonaan markkaan v. 2000 mennessä. Tilintarkastajien neuvon mukaan möimme osakkeita huippuhintaan 4 miljoonan edestä. Olisi pitänyt myydä kaikki.

Alkuaikoina Siirtolaisuusinstituutilla oli oma rivi valtion budjetissa. Nykyisin monet tutkimuslaitokset on niputettu yhteen. Lämmöllä muistelen Matti Gustafson ja Fredrik Forsberg -nimisiä virkamiehiä. Suuremmissa hankkeissa, kuten Suomen Siirtolaisuuden Historia, käännyin kansliapäällikkö Jaako Nummisen puoleen. Erityisesti on jäänyt mieleeni, kun kesällä 1988 loma-aikana kävin tapaamassa opetusministeri Christoffer Taxellia. Aiheena oli instituutin avustuksen nostaminen niin, että voitiin ostaa tietokoneita ja palkata kolme henkilöä aloittamaan tärkeä Siirtolaisrekisteri, joka oli tarkoitettu Suomen lahjaksi siirtolaisille liittyen Delaware-siirtolaisuuden 350-vuotisjuhlaan. Silloin opin, että mi-

nisterillä on suuri valta Suomessa. En muista, että 35 vuoden aikana olisin kertaakaan pettynyt opetusministeriöön. Esitänkin opetusministeriölle parhaat kiitokset instituuttia kohtaan osoitetusta myönteisyydestä.

Toiminta käynnistyy

Elokuussa 1974 toiminta käynnistyi vanhassa kasarmissa historian laitoksen luentosalin nurkkaan lastulevyistä rakennetussa kahdessa huoneessa - minä toisessa ja toimistosihiteeri Maija-Liisa Kalhama toisessa. Tiloissa työskenteli myöhemmin myös Timo Toivonen tekemässä siirtolaisuuden bibliografiaa. Vuoden 1975 alussa tein pitkän tutustumismatkan Yhdysvaltain ja Kanadan vastaaviin laitoksiin, ja tapasin yliopistoissa erityisesti amerikansuomalaisia tutkijoita, joita pyrin saamaan vierailijoiksi Turkuun. Myöhemmin instituutti oli keskeisesti perustamassa Euroopan siirtolaisinstituuttien yhteistyöjärjestöä (AEMI), jonka vuosikokouksia ja konferensseja on järjestetty myös Turussa.

Kun perusrahoitus opetusministeriöstä oli kunnossa, seuraava tavoite oli lisätilojen saaminen, mikä tapahtui historian laitoksen muuttaessa uusiin tiloihin. Koko ajan Vilho Niitemaan ja arkkitehti Raimo Narjuksen kanssa etsimme parempia toimitiloja. Tutkimme jopa mahdollisuutta ostaa kuuluva Ingmanin talo. Sen olisi saanut halvalla, mutta remontti ja ylläpito olisi ollut kallista. Hyvin pian oivalsin, että ei ole olennaista se, kuka omistaa kiinteistön seinät, vaan tärkeätä on se, kuka toimitiloja käyttää.

Kun Turun kaupunki oli instituutin perustajajäsen, kiinnitin huomiota Turun kaupungilta mahdollisesti löytyviin tiloihin. Ja vuonna 1980 yliopiston toimistopäällikkö Jorma Lehtimäki kertoi, että materiaalitieteen laitos muuttaa pois osoitteesta Piispankatu 3, ja ne tilat voisivat sopia instituutille. Tartuin tietysti vihjeeseen, ja vuoden 1980 lopulla instituutti pääsi muuttamaan isompiin tiloihin, jossa voitiin käynnistää myös näyttelytoimintaa, mitä olen aina pitänyt tärkeänä asiana. Toimitiloja laajennettiin merkittävästi myöhemmin, ja silloin kunnallispolitiikkaan keskittynyt Ville Itälä oli tärkeä henkilö näissä järjestelyissä. Mielestäni Piispankadun toimitilat olivat kodikkaat ja viihdyimme siellä runsaat 20

vuotta. Sittenkin Åbo Akademin säätiö osti kaupungilta koko Piispankatu 3 korttelin, ja instituutti joutui muuttamaan v. 2002 alussa Linnankadulle vanhaan Huhtamäen kiinteistöön lähellä satamaa.

Jossakin vaiheessa tavoitteenamme oli vanha Tähtitorninmäki, mutta sijaintinsa puolesta se ei olisi ollut niin hyvä, kuin nykyinen arvokas toimitalo osoitteessa Eerikinkatu 34, jonne pääsimme muuttamaan vähän ennen eläkkeelle jäämistäni. Tämä historiallisesti arvokas rakennus sijaitsee lähellä Turun keskustaa. Erityisesti muistelen hyvää yhteistyötä instituutin hallituksen puheenjohtajan ministeri Pertti Paasion ja äskettäin eläkkeelle jääneen tilalaitoksen johtajan Martti Kuitusen kanssa. Haluaisinkin esittää parhaat kiitokset Turun kaupungille hyvästä yhteistyöstä toimitila-asioissa ja muutenkin.

Siirtolaisuusinstituutti perustettiin edistämään Suomen siirtolaisuuteen ja Suomeen muuttoon liittyvää tutkimusta. Tähän liittyy myös maan sisäinen muuttoliike, missä toiminnassa arkkitehti Raimo Narjuksella oli alkuaikoina merkittävä osuus. Toimintatavoissa Vilho Niitemaalla ja minulla oli hieinan erilaisia käsityksiä. Niitemaan alkuperäinen ajatus oli se, että varsinainen tutkimustyö tapahtuisi lähinnä yliopistoissa ja instituutti olisi yhteistyöelin ja koordinaattori sekä tutkimusten julkaisija. Itse edustin näkemystä, että instituutissa tulee tehdä myös tutkimusta. Sanoinkin, että emmehän me pysty ohjaamaan ja koordinoimaan tutkimusta, ellemmme osaa itse tehdä sitä.

Tämä päivä ja tulevaisuus

Lopuksi tarkastelen, mikä on Siirtolaisuusinstituutin merkitys Turulle, Suomelle ja koko ihmiskunnalle?

On erinomainen asia, että tämä kansainvälinen tutkimuslaitos syntyi Turkuun. Pahimmassa tapauksessa se olisi voinut nähdä päivänvalon Tampereella tai jossakin muualla, sillä aika oli kypsä instituutin synnylle, kuten alussa totesin.

Siirtolaisuusinstituutti on yksi alansa suurimpia ja tunnetuimpia tutkimuslaitoksia maailmassa, Turun kaupunki on hyötynyt monin tavoin instituutista. Maineensa lisäksi instituutti on tuonut tutkijoita ja tuhansia vierailijoita Turkuun, erityisesti kansainvälisiin konferensseihin. Instituutti on ollut myös hyvä työllistäjä tuoden verotuloja kaupunkiin.

Valtakunnallisesti ajatellen on ollut tärkeätä, että Siirtolaisuusinstituutin toiminnassa ovat mukana kaikki Suomen yliopistot ja muuttoliikkeistä kiinnostuneet yhteisöt. Haluaisin myös mainita Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen, joka aloitti toimintansa 1990-luvun alussa Peräseinäjoella kunnan rahoituksen turvin. Esitän kiitokset hyvästä yhteistyöstä kunnanjohtaja Pekka Perttulle ja valtuuston puheenjohtajalle Aaro Harjunpäälle. Instituutti oli myös keskeisesti käynnistämässä Peräseinäjoella nyt hyvin toimivaa Suomen Siirtolaisuusmuuseota, jonka toiminnassa minulla on ilo olla vielä mukana. Siirtolaisuusmuuseossa on Siperiasta tuotu suomalaisen rangaistusvangin Matti Unkurin rakentama talo sekä Australiasta tuotu suomalaisten sokerinjakkaajien asuinrakennus. Ehkä oli hyvä, että Varkauden ajateltu Itä-Suomen toimipiste ei toteutunut.

Ja alusta alkaen Siirtolaisuusinstituutti on ollut aktiivisesti mukana kansainvälisessä yhteistyössä osallistumalla kansainvälisiin konferensseihin ja yhteisprojekteihin. Olen ymmärtänyt, että tämä aktiivisuus jatkuu edelleen laitoksen toiminnassa. Yhtenä mittarina instituutin toiminnan onnistumisesta onkin se, että laitos ja sen työntekijät tunnetaan laajasti ympäri maailmaa.

Millainen organisaatio on nyt 40 vuotta täyttävä juhlinnan kohde? Vastaukseni on, että Siirtolaisuusinstituutti on yhteiskuntaan suuntautunut palvelulaitos. Vaikka palkkarahat tulivat opetusministeriöltä ja toimitilat Turun kaupungilta, tutkimus- ja toimintarahoitusta oli hankittava pieninä palasina maailmalta. Toimintarahoituksen saamiseksi oli tehtävä lukemattomia anomuksia ja rahoittajien tapauksia. Tarkasti oli seurattava muuttoliikkeiden tuloja kehityskulkuja. Tärkeätä onkin, että tutkimuslaitos osaa ennakoida tulevia kehityslinjoja. Näissä asioissa instituutti oli paljon edellä yliopistomaailmaa.

Kun Siirtolaisuusinstituutisäätiö perustettiin Turun yliopistossa maaliskuussa 1974, Suomi-Amerikka Yhdistysten Liiton puheenjohtaja, kouluneuvos Jussi Saukkonen sanoi, että ”instituutti on kuin tyhjä säkki, ja aika näyttää pysyykö se pystyssä.”

Nyt 40 vuotta myöhemmin Siirtolaisuusinstituutti on kuin täyteen ahdettu joulupukin säkki, joka on pullollaan hyviä tavaroita ja asioita, ja se seisoo tukevasti pystyssä katsoen luottavaisesti tulevaisuuteen. Toivon myös, että mahdollisimman monet meistä voisivat osallistua instituutin 50-vuotisjuhlaan 10 vuoden kuluttua.

Finnish Americans and the Question of Race in the United States, 1900–1945

Aleksi Huhta

Tutkin väitöskirjassani suomalaisten siirtolaisten käsityksiä ja kokemuksia rodusta 1900-luvun alkuvuosikymmenten Yhdysvalloissa. Tutkimukseni tavoitteena on selittää, kuinka amerikkansuomalaiset oppivat jäsentämään ihmistenvälistä erilaisuutta rodun käsitteen avulla, ja miten he käytännössä kohtasivat rodullisesti erilaisina pitämiään ihmisiä, kuten afrikkalaisamerikkalaisia. Tutkin myös sitä, miten suomalaiset ymmärsivät oman asemansa amerikkalaisissa rotuhierarkioissa, ja miten he suhtautuivat Yhdysvalloissa esitettyihin epäilyihin suomalaisten ”valkoisuudesta”.

Väitöstutkimukseni keskeisenä lähtökohtana on ymmärrys rodusta historiallisesti kontingenttina ja sosiaalisesti rakentuneena kategoriana. Kiinnitänkin tutkimuksessani erityistä huomiota suomalaisten rotukäsityksissä tapahtuneisiin muutoksiin 1900-luvun alusta toiseen maailmansotaan ulottuvalla ajanjaksolla, jolloin suomalaisten ja muiden itä- ja eteläeurooppalaisten ”uusien siirtolaisten” on katsottu integroituneen amerikkalaiseen yhteiskuntaan. Suomalaisessa Amerikan-siirtolaisuuden tutkimuksessa on rotukäsityksiin ja niiden merkitykseen kiinnitetty vain vähän huomiota.

Tutkimukseni keskeisimmän aineiston muodostavat amerikkansuomalaiset sanomalehdet. Suomenkielisen lehdistön kirjo Yhdysvalloissa heijasteli siirtolaisyhteisön alueellista ja poliittista jakautumista, minkä vuoksi lehdistömateriaalin analyysi onkin omiaan eri alueilla asuneiden ja erilaisia poliittisia ideologioita tunnustaneiden suomalaisten rotukäsitysten erittelyyn. Koska lehdistön systemaattinen läpikäynti koko tutkittavan ajanjakson ajalta on mahdotonta, olen rajannut jokaista lukua varten

lyhyemmän läpikäytävän ajanjakson. Tuen analyysiani myös muilla lähdetyypeillä: muistelmilla, siirtolaisten henkilökohtaisilla papereilla kuten kirjeillä, sekä aikaisempien tutkijoiden tekemillä suomalaissiirtolaisten haastatteluilla.

Tutkimukseni osoittaa, että vuosisatain vaihteessa Yhdysvaltoihin saapuneiden suomalaisten käsitykset Pohjois-Amerikassa merkityksellisestä ”rodun” käsitteestä olivat usein hataria ja epämääräisiä. Monien muiden eurooppalaissiirtolaisten tavoin varhaiset suomalaissiirtolaiset eivät ainallelleekään sosiaalisten kontaktien muodostamista Yhdysvalloissa syrjittyihin, rodullistettuihin vähemmistöihin. Esimerkiksi pohjoisessa Minnesotassa suomalaisten ja Amerikan alkuperäisasukkaiden välinen kanssakäynti oli paikoin hyvinkin tiivistä 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa.

Amerikkalaiseen yhteiskuntaan assimiloituaan monet suomalaiset kuitenkin vähitellen omaksuivat rasistisia käsityksiä mantereen ei-valkoisista vähemmistöistä. Monien suomalaisten haluan korostaa omaa ”valkoisuuttaan” vaikuttivat myös Yhdysvalloissa yleiset käsitykset suomalaisten epämääräisestä rotutaustasta: 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun rotuteorioissa suomalaisia pidettiin yleisesti valkoisia eurooppalaisia kehittymättömämpänä pidettyyn mongolirotuun sekoittuneena kansana. Rasistiseen puheenparteen ja käytäntöihin assimiloituminen ei ollut kuitenkaan millään muotoa yksioikoinen prosessi. Esimerkiksi radikaalin vasemmiston – ja eritoten kommunistien – piirissä amerikkalaiseen ”rotuvihaan” suhtauduttiin voimakkaan tuomitsevasti. Tutkimukseni pyrkiikin erittelemään Yhdysvaltain suomalaisten keskuudessa ”rotukysymyksestä” käytyä moniäänistä debattia ja huomioimaan retoriikan ja käytännön välillä monesti vallinneet epäjohdonmukaisuudet.

FM Aleksi Huhta tekee parhaillaan väitöskirjaa Turun yliopiston historian laitoksella.

Muistelut ja tapahtumat

Siirtolaisuusinstituutin henkilökunta kevätretkellä Hangossa 29.5.2013. Kuva Siirtolaisuushotellin edestä.

Siirtolaisuusinstituutin esihistoriaa

Altti Majava

Suomalaisuuden Liiton saatua Wihurin Rahastolta apurahan Ruotsiin-muuton selvittämistä varten liiton pääsihteeri Hannes Kemppainen otti minuun yhteyttä syyskuussa 1969. Hän tiedusteli, olisinko halukas tekemään tuon selvityksen. Olin lähdössä pariaksi kuukaudeksi tutkimustyöhön Göteborgin yliopiston väestötieteen laitokselle. Kemppaisen tarjoama tehtävä sopi hyvin sivutyökseeni, varsinkin kun laitoksessa olivat käytettävissä siihen tarvittavat tilastotiedot.

Sattumoisin samoihin aikoihin (1.10.1969) otettiin käyttöön pohjoismainen muuttokirjajärjestelmä. Se teki Suomessakin mahdolliseksi ryhtyä tilastoimaan valtaosan maasta- ja maahanmuuttoista. Vuonna 1952 muodostettu Pohjoismaiden passiuioni oli näet pudottanut pohjan aikaisemmalta, passihakemuksiin perustuneelta maastamuuttojen tilastoinnilta.

Menomatalla pysähdyn pariaksi päiväksi Tukholmaan, jossa sain hyödyllistä aineistoa. Tutustuin samalla Tilastollisella päätoimistolla työskentelevään Sven Alur Reinansiin, joka siitä pitäen lähetti vuosien ajan tuoreimmat Ruotsin maahan- ja maastamuuttotilastot heti niiden valmistuttua. Göteborgissa kirjoitin 20-sivuisen selvityksen Suomen ja Ruotsin välisestä muuttoliikkeestä sekä Ruotsissa asuvista suomalaisista tilastojen valossa. Suomalaisuuden Liitto monisti ne pohja-aineistoksi Kunnallisopistossa 20.11.1969 järjestämälleen seminaarille.

Seminaarissa ehdotettiin toimikuntaa laatimaan laaja tutkimusohjelma siirtolaisuusongelmien kartoittamiseksi. Liiton puheenjohtaja Kauko

Sipponen ryhtyi valtioneuvoston kanslian kansliapäällikkönä tarmokkaasti ajamaan asiaa. Seminaarissa nimetty valmisteluryhmä kokoontui vuoden 1970 alkupuolella muutamia kertoja, kunnes valtioneuvoston kanslia virallisti sen 8.4.1970 nimellä siirtolaisuustutkimusten ohjelmointitoimikunta. Sitä varten sain puolipäivätoimen valtioneuvoston kansliasta sekä toimikunnan sihteerin Iris Niemen kanssa työskentelytilat Väestöliitosta.

Sven Reinans lähetti minulle maaliskuussa 1970 ennakkotiedot Ruotsin maahan- ja maastamuuttoista vuonna 1969. Niiden mukaan Suomesta muuttaneita oli tullut sinne niin paljon, että Suomen väkiluvun oli täytynyt vähetä. Tuo tieto tuli kolme päivää ennen eduskuntavaaleja. Kertoessani siitä Sipposelle hän pyysi, etten tiedottaisi asiasta mitään ennen vaalihuoneistojen sulkemista. Kun kesken vaalivalvojaisia minua haastateltiin asiasta 16.3.1970 tv-uutisissa, maastamuutto-ongelman vakavuus sai heti laajasti huomiota.

Ohjelmointitoimikunnan jäsenet olivat poikkeuksellisen ahkeria, kunkin laatiessa muistioita omalta erikoisalaltaan kokonaisehdotuksen muotoilemista varten. Kolmivuotiseksi kaavailtu ohjelma (Komiteanmietintö 1970: B 112) valmistui vuodenvaihteessa 1970/71, ja se lähetettiin oitis laajalle lausuntokierrokselle. Useimmissa lausunnoissa puolettiin ehdotetun tutkimusohjelman toteuttamista, joskin eräs taho paljoksui yli 1,3 miljoonaksi markaksi arvioituja kustannuksia, koska ne olisivat suuremmat kuin ko. laitoksen omat tutkimusmenot.

Vastuu siirtolaisuustutkimusten toimeenpanosta uskottiin 1.3.1970 toimintansa aloittaneelle työvoimaministeriölle. Ministeriölle myönnettiin valtion vuoden 1972 tulo- ja menoarviossa 200 000 markan määräraha sekä vuosiksi 1973–75 kullekin 400 000 markkaa. Muutama pienehkö tutkimus

Kirjoittaja FL, dosentti Altti Majava toimi työministeriössä suunnittelutoimiston päällikkönä. Hän on ollut Siirtolaisuusinstituutin valtuuskunnan pitkäaikainen jäsen.

käynnistettiin jo 1971 muilla tutkimusmäärärahoilla. Eräs niistä johti toimenpiteisiin jo ennen tutkimusten valmistumista: Kouluhallituksen kanssa kouluille tehty kysely paljasti, että monilla paluumuuttajalapsilla oli erityisiä oppimisongelmia. Kouluhallitus hankki pikaisesti budjettirahoitusta heille annettavaan tukiovetukseen.

Työvoimaministeriö asetti tutkimusohjelmaa hallinnoimaan johtamani siirtolaisuustutkimusten koordinoitiryhmän, jonka jäsenet Kari Hietala ja Markku Tapio tekivät lisäksi taloustieteellisiä siirtolaisuustutkimuksia. Ryhmä lähetti useille yliopistoille ja tutkimuslaitoksille kyselyn niiden valmiudesta suorittaa ohjelmassa hahmoteltuja tutkimuksia. Kiinnostuneille laitoksille myönnettiin kullekin pieni määräraha valittuja aiheita koskevien, tarkempien tutkimussuunnitelmien tekemiseksi. Tämän kilpailutuksen perusteella tehtiin varsinaiset tutkimussopimukset.

Turkulaistutkijat saivat jo vuonna 1972 vahvan jalansijan näiden tutkimusten suorittamisessa: kolme tutkijaa Turun yliopistosta ja kaksi Åbo Akademiä. Valtaosa työvoimaministeriön käynnistämistä tutkimuksista liittyi suomalaisten Ruotsiin-muuttoon, paluumuuttoon tai ruotsinsuomalaisiin. Tutkimusohjelmaa sovellettiin kuitenkin sen verran joustavasti, että mukaan otettiin erityistapauksissa joitakin alkuperäiseen ohjelmaan sisällyttämättömiä aiheita, kun siihen ilmeni painavia perusteita. Niinpä kun Australiassa väitellyt Olavi Koivukangas ehdotti tutkimusta suomalaisten sodanjälkeisestä Australian-siirtolaisuudesta, siihen myönnettiin osarahoitusta siirtolaisuustutkimusmäärärahoista. Luontevaa oli, että hänen tutkimusraporttinsa ilmestyi Siirtolaisuusinstituutin julkaisusarjan ensimmäisenä teoksena.

Tutkimusohjelman eräs erikoisuus olivat vuosittain järjestetyt 3–4 tutkijaseminaaria. Niistä merkittävin oli Siikarannassa 3.–5.1.1973 järjestetty pohjoismainen siirtolaisuustutkijoiden seminaari. Siellä nousi esiin tarve tallentaa eri tahoilla tuotettavia siirtolaisuusaineistoja yhteen dokumentaatiokeskukseen mm. tulevaisuudessa tehtävien tutkimusten helpottamiseksi. Seminaariin osallistuneet tur-

kulaistutkijat ryhtyivät Koivukankaan johdolla kohta oma-aloitteisesti kehittämään suunnitelmaa tuollaisen keskuksen perustamiseksi Turkuun. Heidän laatimansa muistio herätti kannustavaa keskustelua Turussa 4.–5.6.1973 pidetyssä siirtolaisuustutkijoiden seminaarissa. Turun yliopiston piirissä laadittu yksityiskohtaisempi muistio luovutettiin opetusministeri Marjatta Väänänselle 19.6.1973.

Osastopäällikkö Kalervo Siikalan johdolla käytiin opetusministeriössä 17.7.1973 neuvottelu, jossa Kari Hietalan kanssa edustin työvoimaministeriötä. Siinä mukana ollut hankkeen puuhamies Olavi Koivukangas sai tehtäväkseen valmistella toimeksiannon instituuttia suunnittelevalle toimikunnalle. Hän teki kuitenkin niin perusteellista työtä, että opetusministeriössä katsottiin vuodenvaihteessa 1973/74, että hänen tekemänsä selvitys oli sellaisenaan riittävä instituutin perustamiseksi. Samalla opetusministeriö kehotti perustamaan erityisen säätiön instituutin taustayhteisöksi ja ilmoitti myöntävänsä käyttövaroistaan tarkoitukseen 9 000 markkaa. Vuodeksi 1975 luvassa oli valtion budjetissa 75 000 markan määräraha instituutin toimintaan. Suomi-Seura vauhditti sen käynnistämistä 10 000 markalla.

Turussa professori Vilho Niitemaa ja Olavi Koivukangas ryhtyivät vuoden 1974 alussa säätiön perustamistoimiin, mutta oikeusministeriö ei pitänyt kaavailtua peruspääomaa (3 000 markkaa) riittäväenä. Perustajien piiriä oli siis laajennettava, jotta tarvittava 50 000 markan pesämuna saatiin hankittua. Siinä onnistuttiinkin. Työvoimaministeriössä katsottiin, että instituutin ylläpitäminen kuului opetusministeriön tehtäviin, mutta että TvM oli valmis teettämään instituutissa yksittäisiä tutkimuksia, niin kuin sitten tapahtuikin.

Siirtolaisuusinstituutilla on muitakin juuria kuin edellä kerrottu esihistoria. Niistä merkittävin käsittääkseni on ollut Turun yliopiston yleisen historian laitoksella 1950-luvulta lähtien harjoitettu, aiempaa kaukosiirtolaisuutta koskevien tietojen keruu ja tutkimustoiminta. Se osaltaan varmaan ratkaisikin instituutin sijaintikysymyksen.

Siirtolaisuusinstituutti elämäni matkalla rastina ja oppaana

Risto Laakkonen

Tutustuin Siirtolaisuusinstituuttiin ollessani sen hallituksessa asiantuntijajäsenenä vuodet 1974–1981. Olin tuolloin Suomen Tukholman suurlähetystössä työvoima-avustajana ja lähetystöneuvoksena. Tukholman suurlähetystöön perustetun uuden vakanssin taustalla oli Suomen huoli ylisuuresta maastamuutosta Ruotsiin ja toisaalta Ruotsin työmarkkinoille muuttaneiden suomalaisten asemasta ja oikeuksista. Suomen ministeriöhallinnossa tärkeä opastaja ja yhteyshenkilö oli alkuvaiheissa *Altti Majava*. Työministeriön tutkimushankkeessa oli tuoloin mukana nuori tutkija *Ismo Söderling*. Työministeriön tutkimusjohtaja *Timo Filpus* ehdotti minua seuraajakseen Siirtolaisuusinstituutin hallitukseen tultuani Pohjoismaiden ministerineuvostosta Oslosta kotihallintoon työministeriöön v. 1985. Minut oli Tukholman vuosien jälkeen nimitetty Pohjoismaiden ministerineuvoston (PMN) sihteeristöön Oslon työ-osaston, sosiaali- ja ympäristöosaston päälliköksi neljän vuoden toimikaudeksi 1981–1985.

Johtaja Olavi Koivukankaan kanssa tein monta vuotta läheistä yhteistyötä. Olavi esitteli itsensä norjaksi ja ruotsiksi *Olav Björktyg*. Olin aikaisemmin törmännyt vastaaviin leikkimielisiin käännöksiin vastaavissa esittelytilaisuuksissa: Arvo Salo = *Värde Wildmark* ja Aarne Välikangas = *Arne Mellantyg*. Ruotsin suurimman päivälehdessä Dagens Nyheterin toimittaja Bo Åkermark kirjoitti sivustollaan, että ruotsalaisten tulisi oppia kirjoittamaan Suomen suurlähetystön edustajan nimi oikein. Se ei ole Riisto Laakkonen. Tämä tarkoittaa, että etunimi on *Utsygning eli Riisto* ja sukunimi *En liten arbetskonflikt eli pieni työtaistelu*. ”Tämä ei ole kohteliasta ystä-

vällishenkisen naapurimaan edustajaa ja maittemme suhteita ajatellen”.

Tanskalaisille suomalaiset nimet ovat vaikeita, kuten meille myös vastaavasi tanskalaisten nimet. Olen muistoksi Pohjoismaisesta yhteistyöstä säästänyt muutaman kirjekuoren, jossa nimeni oli esimerkiksi *Riisto Lacknen*.

Sain myös havaita, kuinka vahvassa ennakkoluulot ja homofobia olivat Suomessa vielä 1970-luvun alussa aloittaessani työni Tukholman suurlähetystössä. Jotkut varoittivat minua sitten solmimasta kengännauhoja Tukholman kadulla, sillä homo saattaisi saada kimmokkeen tulla taakseni. Ruotsissa oli sukupuolivähemmistöistä puhuttu ja asioita käsitelty mediassa pari kymmentä vuotta ennen kuin uutisointi ja keskustelu tavoitti Suomen median muutama vuosi sitten.

Siirtolaisuusinstituutin laajentuminen ja kehittyminen seuraa hyvin Suomen maahanmuuttopolitiikan asteittaista kehitystä, jossa Suomi muuttuu hitaasti maastamuuttomaasta sekä maastamuuttoetta maahanmuuttomaaksi. Tämä heijastuu hyvin Siirtolaisuusinstituutin kehityksessä nykyiselleen.

Siirtolaisuusinstituutilla ja sen edustajilla on ollut myönteinen vaikutuksensa oikeiden käsitteiden ja termien tullessa Suomessa mediaan ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Suomessa syntynyt ja täällä maahanmuuttovaiheen jälkeen asuva henkilö ei ole ulkomaalainen, vaan maahanmuuttaja. Turistia ja tilapäistä vierailijaa kutsutaan ulkomaalaiseksi. **Rasismi** –käsitettä käytetään edelleen useasti väärissä yhteyksissä. Puhutaan esimerkiksi **ikärasismista** ja **pörssirasismista**, joista ensimmäisessä tapauksessa on kyse ikäsyrynnästä. Rasismi tulee sanana ja käsitteenä jättää sille kuuluvan ilmiön kuvaamiseen. Kaikkein ikävintä on esimerkiksi sellaisen sanonnan kuin **turvapaikkashoppailun** käyttäminen pakolais- ja turvapaikkakeskustelussa.

Kirjoittaja on kanslianeuvos Helsingistä. Hän on sekä rasismin että etnisen syrjinnän vastaisen työn yksi pioneeri Suomessa.

Olen saattanut vuosia kestäneen luennoitsija – toiminnan yhteydessä huomata, että välillä kannattaa konkretisoida keventämällä maahanmuutto- ja väestöpoliittista näkökulmaa esimerkiksi seuraavasti:

Hyvät kuulijat! Oletteko ajatelleet, että ensimmäinen tähän maahan muuttanut suomalainen oli ulkomaalainen!

Kuva Turun kaupungin valtuustosalista 15.8.2014, jossa jaettiin mm. John Morton -palkinto.

Ukki, peräpohjalaiset, sisko

Jouko Hulkko

”Tuulee”, sanoi ukkini. Naula oli mennyt linkkuun. Ukki otti lakin päästään ja suojausi naulaa tuulelta. Ei tuullut. Ukilla oli veitikkamainen pilke silmissään ja suu leveässä hymyssä. Sitten hän näytti, miten vararalla naula oikaistaan. Uudella yrittämisellä onnistuin lyömään naulan syvälle puuhun. Olin alle kouluikäisenä mummolassa Kemijärven pommituksia paossa. Sen jälkeen aina opiskelemaan lähtöni asti olin joka kesä Tuokilassa Keminmaan Koroiskylässä.

Äitini isä Ville Tuokila lähti Suomesta 24-vuotiaana Amerikkaan vuonna 1909. Kihlattu Matilda Rantamaula jäi kotiinsa odottamaan. Ville Tuokila pystytti Michiganissa asemarakennuksia. Hän oppi ammatin, sekä omaksui sikäläisen rakentamisen kulttuurin arvoineen ja tapoineen. Ukki säästi määrätietoisesti rahaa oman kodin rakentamiseen Amerikassa. Parin vuoden kuluttua hän tuli kotikonnuilleen morsiantaan hakemaan, mutta tämä ei lähtenytkään. Pari vihittiin heinäkuussa 1912. He perustivat kodin Koroiskylään, ja dollarit käytettiin lisäämään ostamiseen.

Ville Tuokila oli taitava käsistään, työmoraali oli korkea, kärsivällisyyttä ja halua muiden ohjaamiseen riitti. Opin maatalossa ja rakentamisessa tarvittavia taitoja. Työstäni sain palautetta, neuvoja ja kiitostakin. Olin mukana uudisrakennusten rakentamisessa ja muiden muassa kahden enoni omakotitalon talkoissa. Kaikista rakennustarvikkeista oli pulaa, joten materiaalia käytettiin harkiten.

Ukki oli kotiseudullaan kuuluisa taidoistaan. Häntä pyydettiin rakentamisen lisäksi haastaviin hankkeisiin: vanhojen rakennusten remontoijaksi, joki-rossin ja erilaisten veneiden tekijäksi. Hän siirsi taitojaan asenteineen pojilleen ja osalle lastenlapsia.

Ville Tuokilan tunnuslause oli: ”Mie teen mitä haluan, muut tekee mitä osaavat.”

Asuimme 1950-luvulla Torniossa. Huomasin, että aamujunalta saapui nuori aikuisia matkalaukkuihin ja reppuineen suuntana Haaparannan rautatieasema. Kuulin heidän hakeutuvan töihin Etelä-Ruotsiin. Samoihin aikoihin talvella perävaunulliset rekka-autot ajoivat järeitä tukkeja länsinaapurin sahoille. Peräpohjolasta lähti nuoria paremman tulevaisuuden toivossa Ruotsiin, ja nollarajan eteläpuolisista Lapin metsistä vietiin vihreää kultaa. Ei tuntunut hyvältä. Sallan kirkkoherra Erkki Koivisto toteasi lehtihaastattelussa myöhemmin, että ”sallalaiset synnyttivät lapsia eräänä vuonna enemmän Ruotsissa kuin Sallassa.”

Siskoni Tellervo avioitui baijerilaisen Di Gerd Zollerin kanssa vuonna 1965. Hänen perheensä muutti 1960-luvulla Amerikkaan, Wisconsinissa sijaitsevaan Madisonin kaupunkiin. Heidän kaksi vanhinta lastaan oli syntynyt Suomessa, nuorin sen sijaan syntyi USA:ssa. Siskoni toimi Madisonin yliopiston kirjaston skandinaavisen osaston hoitajana.

Hänen miehensä Gerd työskenteli rakennusalailla johtotehtävissä ja viimeiset elinvuotensa oman rakennusliikkeen toimitusjohtajana. Tellervo sai vanhempiemme perinnönjaossa Kemijärvellä sijaitsevan kesämökin. Hänelle on tärkeää pitää kiinteää yhteyttä synnyinmaahansa, käydä joka kesä mökillään ja kulttuuritapahtumissa. Lapset perheineen ovat usein hänen seuranaan.

Siirtolaisuusinstituutin perustamisvaiheissa olin mukana Väestöliiton toimitusjohtajan ja Suomalaisuuden Liiton puheenjohtajan ominaisuudessa. Kumpaakin järjestöä kiinnostivat kansakunnalle tärkeät muuttoliikkeeseen liittyvät asiat, niiden syyt ja seuraukset ihmisille ja Suomelle. Tulin valituksi säätiön hallitukseen vuosiksi 1974–1976. Instituutin valtuustossa olin vuodet 1986–2002.

Kuvassa Joukon ukki Ville Tuokila vas. "Räknäävät lentokonehallin urakkasopimusta" Hanhikosken lentokentän halli 1930 luvun lopulla, eli 1938–39.

Siirtolaisuusinstituutin pesäpallojoukkue (vasemmalla) voitti pokaalin takaisin kotiin 15.9.2014 pelatussa ottelussa Turun yliopiston sosiaalipoliittikan laitosta vastaan. Pokaali instituutin informaattikon Lilli Kojon kädessä.

Yrjö Paloheimon tapaaminen, Santa Fe, New Mexico, 1984

Olli Kultalahti

Syky 1984 oli minulle ja perheelleni erityisen mielenkiintoinen, sillä kiersimme Amerikkaa vuokra-autolla. Tavoitteena oli yliopistoluentoja ja seminaarien lisäksi haastatella suomalaisia siirtolaisia.

Lähdimme Floridasta liikkeelle syyskuun puolivälissä. Halusimme myös nähdä ja kokea vaihtelevaa ja eksoottista luontoa sekä maantiedettä. Muuttaman päivän kuluttua olimme Teksasin eteläisessä kärjessä, El Pasossa. Aamulla heräsimme kauniiseen auringonpaisteeseen, meillä oli jälleen uusi päivä uusia kokemuksia varten. Seuraava kohteemme oli New Mexicon pääkaupunki Santa Fe. Siellä tarkoituksemme oli tavata tunnettu, monitoiminen amerikansuomalainen siirtolainen Yrjö Paloheimo. Tauri Aaltio, silloinen Suomi Seuran toiminnanjohtaja, oli antanut minulle puhelinnumeron. Tuumasta toimeen ja soitin Paloheimolle. Ensi esittelyn jälkeen keskustelu jatkui.

”Soitan Teksasista, El Pasosta, ja olen tulossa Santa Fe’hen. Teen haastattelututkimusta amerikansuomalaisista, voisinko tavata ja haastatella teitä?”

Tauri Aaltio oli muistaakseni ilmoittanut etukäteen Paloheimolle tulostani, mutta matkamme luonteesta johtuen tarkkoja päivämääriä ei oltu sovittu. Joka tapauksessa Paloheimo oli heti erittäin ystävällinen, ja vaihdoimme vilkkaasti ajatuksia.

”Oletteko varanneet hotellia täältä?” hän kysyi jossain vaiheessa. ”Emme ole, sillä yleensä etsimme sen päivää ennen tai vasta päästyämme perille.” ”Aha, olette tervetulleita viipymään luonamme täällä olonne ajan.” ”Kiitoksia, mutta meitä on viisi henkilöä,” totesin tähän väliin. ”Ei se haittaa, meillä on tässä vieressä vierastalo, voitte majoittua sinne.”

Viivyiimme Paloheimon luona useamman päivän. Meillä oli vierastalo vapaasti käytettävissä. Ai-

van loistavaa vieraanvaraisuutta! Sain myös haastatella Paloheimoa, joka kertoi lapsuudestaan Suomessa ja toiminnastaan Suomen hyväksi Yhdysvalloissa. Hän oli asunut lapsuutensa Sibeliuksen naapuruudessa ja leikkinyt Sibeliuksen lasten kanssa.

Paloheimon toiminta Amerikassa Suomen hyväksi sodan jälkeen oli mittavaa. Amerikansuomalaisten ja Suomi-ystävien keskuudessa oli syntynyt ajatus Suomen tukemisesta. Ajatus oli saatava leviämään koko maahan. Tehtävä jäi Paloheimolle. Hän kiersi vuonna 1945 useita kuukausia ympäri laajaa maata.

”Puhuin joka ilta jossain. Minut vietiin aina seuraavaan paikkaan. Tätä jatkui viisi kuukautta. Kun tulin Fitchburgiin, minulla oli lounas Oskari Tokoin kanssa. Hän oli kanssani samaa mieltä amerikansuomalaisten yhteistyön aikaansaamisesta.” Paloheimo oli myös Finlandia Foundation perustajia, mutta tämä siirtyi muutamalla vuodella. ”Suomen avustus vei kaiken energian ja ajan.”

Eräs asia oli jäänyt vaivaamaan Paloheimoa. Hän oli sodan jälkeen Suomessa käydessään saanut Amerikkaan vietäväksi korvikenäyttelyn, joka sisälsi silloisissa puutteellisissa oloissa materiaalipulan vuoksi mm. paperista ja puusta tehtyjä jalkineita ja muita esineitä. Tämä korvikenäyttely oli hänellä mukana puhematalla paikasta toiseen. Hän kertoi jättäneensä näyttelyn 1940-luvun lopulla Suomi Collegeen, Hancockiin, Pohjois-Michiganiin. Hänellä ei ollut tietoa näyttelyn nykyisestä olinpaikasta. Hän kysyi voisinko ottaa yhteyttä Suomi Collegeen ja kysyä korvikenäyttelystä.

Lähetin Amerikan kierroksen jälkeen marraskuussa Lantanasta, Floridasta, Suomi Collegen rehtorille Ralf J. Jalkaselle kirjeen, jossa tiedustelin asiaa. Koulun historiallisen arkiston johtaja, pastori E. Olaf Rankinen vastasi ja kertoi kirjeessään asiasta ikäviä uutisia. Siihen aikaan, jolloin Paloheimo oli

jättänyt korvikenäyttelyn Suomi Collegeen (1949), historiallista aineistoa säilytettiin vanhan kivitalon, Old Main'in, ylimmässä kerroksessa. Rakennuksessa oli tulipalo 1961, jolloin savu ja sammutuksessa käytetty vesi pilasivat osan aineistosta. Tarkkaa tietoa tuhoutuneesta aineistosta heillä ei ollut, eikä siten myöskään korvikenäyttelyn kohtalosta.

Paloheimon ja hänen vaimonsa Leonoran toiminta suuntautui myös New Mexicon historiallisiin perinteisiin. Tätä aluetta on aikojen kuluessa leimannut, ja edelleen leimaa, kolme kulttuuria: alun perin intiaanikulttuurit, vähitellen 1500-luvulta alkaen voimistunut espanjalainen kulttuuri mm. Meksikon kautta ja 1800-luvun puolesta välistä angloamerikkalainen kulttuuri.

Yrjö Paloheimo oli vaimonsa Leonoran kanssa kiinnostunut espanjalaisesta kulttuurista. He ylläpitivät perustamaansa museota (El Rancho De Las Colondrinas), jossa espanjalainen kulttuurin historia esiintyi monessa muodossa. Toinen museo oli

Kaliforniassa, Pasadenassa, joka oli myös heidän tärkeä asuinpaikkonsa. Paloheimo vei meidät tutustumaan museoon, joka sijaitsi heidän ranchillaan Santa Fen ulkopuolella ruskeanpunaiseen viihtävällä, monivärisessä autiomaassa. Mikä uskomaton espanjalaisen kulttuuriperinnön esineistö ja aineisto! Saimme useamman tunnin esittelyn, jonka aikana myös videokameramme oli ahkerassa käytössä. Olimme vaikuttuneita saatuamme tällaisen monipuolisen kuvan alueen yhdestä tärkeästä historiallisesta vaiheesta.

Jätimme haikeana hyvästit Yrjö Paloheimolle ja hänen vaimolleen Leonoralle. Olimme tulleet tuntemaan muutamassa päivässä yhden merkittävän amerikansuomalaisen siirtolaisen ja hänen suuremman toimintansa uuden ja vanhan kotimaansa hyväksi.

Illallisella Paloheimojen kanssa Santa Fessä. Vasemmalta Yrjö Paloheimo, Leonora Paloheimo ja Ritva Kultalahti.

Lähes Bondi Beachin poika

Markku Mattila

Keväällä 1985 matkakuumeiseen nuoreen mieheen tuli ajatus – tytöltä tietysti – lähteä tutustumaan Australiaan. Kauas oli kuitenkin pitkä ja hyvin kalliskin matka. Ja millä siellä eläisi? Jo kibbutsit ynnä muut kolunnut, kokeneempi kaukomatkailija-ystäväni (itse olin reilannut vain Euroopassa) tiesi keinoon. Australiaan voi päästä vapaaehtoiseksi ”overseas workeriksi” erilaisiin yhteisöihin: työtä vastaan saisi majoituksen ja ruoan. Hän oli tästä kibbutseilla kuullut. Ystävälläni oli jo paikkakin tiedossa. Melbourneen läheisillä kukkuloilla sijaitti Moora Moora co-operative community. Ja matkan saisi halvemmalla Suomi-Australia-seuran kautta. Jotenkin hänen meille keplotteli, vaikka mitään siteitä Australiaan meillä ei ollut.

Matkan rahoitin kylmän viileästi kevään opintolainalla. Lentomatkan tosin avitti kotiväki. Syksyllä suoritin kuutisenkymmentä opintoviikkoa, eli koko vuoden tarpeiksi. Helmikuun alkupuolella olisi lähtö ja takaisin tultaisiin puolta vuotta myöhemmin. Matkaan tuki lähdettiin, vaikka jo siinä vaiheessa tiukasti eri puolilla lentokonetta istuen. Sen jälkeen emme ole tainneet tavata.

Matkaa valmistellessani kuulin kumman jutun vanhemmiltani. Olin lähes australialainen! Jossain vanhempien naimisiinmenon ja oman syntymäni välisenä aikana, ehkä vuonna 1962, oli ollut värväreitä liikkeellä. Isäni, ammattitaitoinen muurari, oli ehkä huonojen suhdanteiden takia päättänyt, että nuori pari lähtee siirtolaisiksi. Enää en muista, joko äidilläni oli tuolloin apuhoitajan tutkinto, vai oliko vielä vasta lastenhoitaja. Joka tapauksessa Australian valtio värväsi tuolloin ammattitaitoista työvoimaa. Käsittääkseni matkat olisi maksettu ja työpai-

kan löytämisessä avustettu. Hyväksyntää varten piti käydä Tampereella Grand Hotel Tammerissa lääkärintarkastuksessa.

Lääkärintarkastus ei mennytkään läpihuutojuttuna. Isäni olisi pitänyt käydä vielä jossain lisätutkimuksissa. ”Pitäköön perkele Australiansa”, tuumi isäni. Ja niin minä sitten synnyin Hämeenlinnassa, Höyhensaaren synnytyslaitoksella. Kuten lapsuuteni asuinpaikan entiset naapurinpojat, Vexi Salmi ja Irwin Goodman, sanoivat biisissä Punaportin Blues: ”Mä synnyin kauan sitten Höyhensaarella, vaikka itse sitä muista en”.

Kevään ja kesän 1986 – tai aussien mittapuun mukaan loppukesän ja talven – vietin siis ”down under”. Moora Moorassa oli mukavaa ja työteliästä. Kolmen kuukauden päästä veri kuitenkin veti liikkumaan. Yrittivät kovasti taivutella minua jäämään, pysyvästi. Aikoinaan itse Unkarista vuonna 1956 vanhempiensa mukana paennut heimoveli lupasi jopa – huumorimielellä tietenkin – tyttärensä vaimoksi, kunhan se tuosta hieman varttuisi. Naimakauppaa olisi pitänyt odotella rapiat toistakymmentä vuotta. Hetken vakavasti pohdin jäämistä – en tosin juuri naimakaupan takia. Vaikka Annina, 5-v., olikin todella mukava muksu!

Myöhemmin, vaeltaessani reitillä Melbourne – Canberra – Sydney – Brisbane – Cairns – Brisbane sain useaan otteeseen kuulla tapaamiltani ja tutustumiltani ihmisiltä: jää tänne. Turistiviisumi menee umpeen, maahan voi jäädä pimeästi, töitä löytyy aina. Ja jos kiinni jää, ”valkoihoinen eurooppalainen saisi aina jäädä”. Tytöt tuppasivat lisäämään, että ”varsinkin, jos on perhe täällä”. Houkutus oli suuri. Lopulta kuitenkin opiskelu Tampereen alma materissa sai minut palaamaan. Ilman kesken olleita opintoja en olisi täällä nyt, en ainakaan Suomen passilla.

Kirjoittaja on Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen aluepäällikkö.

Australiassa tapasin muita suomalaisia vain satunnaisesti: ulkomailla olen aina yrittänyt kartella maanmiehiä. Canberrassa astuin kuitenkin pahaan aavistamatta aivan tavalliseen kauppaan. Kauppiaspariskunta osoittautui Oulusta lähtöisin oleviksi: he olivat tulleet 1960-luvun lopulla ”vähäksi aikaa”. Rouva totesi haaveena olevan paluu Suomeen, mutta epäili, ettei se koskaan toteutudu.

Suomalaisia enemmän tapasin paikallisia. Ausit olivat – ja ovat tietenkkin yhä – erinomaista joukkoa. Vanhin kerrostuma on rikollisina vangittujen ja karkotettujen ylpeitä jälkeläisiä. He ovat metsäläisiä (bushwackers) ja hyvin avuliaita. Liftaaja poimitiin kyytiin ja vietiin minne hän halusi. Yösiijaa ja pöydän antimia järjestyi. Toisinaan asiaa selitettiin näin: ”Minunkin sukulaispoikani/-tyttöni kiertää maailmaa, ja kun minä nyt autan sinua, joku auttaa häntä.” Ja kun yösiijaa ei järjestynyt, saattoi aina nukua makuupussissa rannalla, julkisissa puistoissa pensaiden alla tai rakennustyömailla - tai missä milloinkin. Koskaan ei ollut mitään ongelmia. Kukaan ei halunnut vetää pitkälettistä muukalaista turpaan tai ryöstää resupekan rahoja. Sen sijaan hänelle kylä haluttiin tarjota tuopillinen. ”No worries, mate!”

Myös yllättäviä kohtaamisia tai sivuamisia suomalaisuuden kanssa sattui. Yhdellä aussilla oli hiihtoa harrastava veli. Melbournen ja Sydneyn välillä sijaitsevaa vuoristoa sanotaan Australian Alpeiksi, ja siellä voi tosiaan hiihtää ja lasketella. Tämä veli oli käynyt useana vuonna hiihtämässä Finlandia-hiihdon Suomessa (siis välin Lahti–Hämeenlinna!). Toisella aussilla oli sisko, jonka nimen hän ylpeänä kertoi tarkoittavan suomeksi ”a wolf”. Ja sitä hän se Suzy tarkoittaakin. Eräässä tropiikin sokeriruokovyöhykkeen baarissa kyppari totesi minun olevankin suomalainen. ”Miten niin, oletko isekin?” Ei ollut. Mutta oli kuunnellut niin monta vuotta suomalaisten ”keininhakkaajien” pulinoita, että aksentistiani asia oli jo selvä, passia ei sen varmistamiseksi tarvitsisi enää katsoa.

Markku rakennushommissa Australiassa.

Kahdesti minulla siis olisi ollut mahdollisuus emigroitua Australiaan. Ensiksi kun vielä olin pilke vanhempieni silmissä. Ja toiseksi, kun itse siellä kävin. Kummallakin tavalla minusta olisi tullut aito Bondi Beachin poika. Toisille Amerikka on kultamaa, meille toisille ei. Jos tilaisuus siirtolaisuuteen vielä koittaa, minä annan pikkusormen asemesta koko käteni ja suuntaan Suurelle Valliriutalle!

Ylirajaista perhe-elämää

Tuomas Martikainen

Vanhempani muuttivat opiskelemaan Itä-Suomesta Turkuun 1950-luvun lopulla. Työt löytyivät opiskelupaikkakunnalta, jonne kolmilapsiseksi kasvanut perhe jäi. Mökki hankittiin isän kotipitäjästä Valtimolta, jonne mentiin joka kesä kuukaudeksi tai kahdeksi viettämään korpelämää ja sukuloimaan. Kesälomilla kävimme tervehtimässä myös Lieksan- ja Valtimon-mummoja, sekä tätejä Joensuussa, Rääkkylässä ja Varkaudessa.

Vanhempieni ajatuksissa siinsi ajatus eläkepäivistä Pohjois-Karjalassa. Äiti oli sota-aikoina käynyt koulua Joensuussa, jonne vanhempani suunnittelivat aikanaan palaavansa viettämään eläkepäiviä. Paikkakin selvisi, kun aika jätti lida-tädistä. Joensuun Karsikon kaupunginosasta ostettiin ja kunnostettiin tädin vanha punamultainen talo. Talo vuokrattiin odottelemaan myöhempiä vuosia. Kyseessä oli siis kaiken kaikkiaan melko tyypillinen tarina sodanjälkeisestä Suomesta: ensin maalta kaupunkiin, ja sitten joskus myöhemmin takaisin kotiseuduille.

Matkan varrella oli tapahtunut muutakin. Kirkon leivissä työskennellyt isäni teki työnsä ohessa väitöskirjaa kirkkoisä Efraim Syyrialaisesta, jonka tiimoilta hän kävi suorittamassa jatko-opintoja Georg-August-yliopistossa Göttingenissä Saksassa 1970-luvun lopulla. Yhteydet yliopistoon säilyivät ja kirkollinen ura Suomessa sai jäädä. Isä aloitti työnsä Göttingenin yliopiston professorina vuonna 1984. Pitkän pohdinnan jälkeen äiti päätti jäädä Turkuun, jossa hänellä oli vakituinen työ lukion lehtorina.

Viisihenkisellä perheellä oli nyt kaksi kotia 1 250 kilometrin (lunnuntietä) etäisyydellä toisistaan, aikaa matkustamiseen kului käytännössä vuorokau-

si. Loma-ajat vietettiin yhdessä, mutta muutoin lapset jaettiin, milloin mitenkin. Meillä kaikilla on koulujen päättötodistukset Puolalanmäestä Turussa, mutta jokaisella oli pitkiä aikoja koulunkäyntiä Saksassa. Siskoni kuuluu niihin harvoihin, joille myönnettiin vapautus ruotsinkielen opiskelusta, koska hän oli sopivassa iässä poissa suomalaisesta koulusta.

Omalta kohdaltani on jäänyt mieleen kokemus ykkösluokalta Saksassa. Käytännössä kielitaidottomana olin kuulemani mukaan lähinnä lauleskellut ja häiriköinyt tunnilla, kunnes jossain vaiheessa lähdin maitojunalla Suomeen. Muistan sen ahdistavan tunteen, kun en osannut sanoa: ”en ymmärrä sinua”. Kokemus jäi painamaan mieltä ja myöhemmin halusin uudelleen Saksaan: käytyäni koulua muutaman kuukauden ilmoitin, että nyt riittää. Saksan kieli ja koulu sujuivat, ikävä kokemus oli korjattu ja olin vapaa lähtemään.

Kun itse kirjoitin ylioppilaaksi vuona 1991, olin jo etukäteen päättänyt, etten halua lähteä muualle opiskelemaan. Olin mielestäni reissannut aivan riittävästi, enkä kokenut poltetta lähteä maailmalle. Kuitenkin lähes joka kesä päädyin jonnekin muualle, tietty liikkuvuus oli sisäänrakennettua. Kahden kodin aika päättyi vuonna 2001. Ylirajaista perhe-elämää oli kestänyt 27 vuotta. Kaikki lapset olivat ehtineet aikuistua, ja jokainen oli tuona aikana ehtinyt asua myös omillaan ulkomailla kouluun tai opiskeluun liittyen.

Vanhempieni eläkepäivien lähestyessä ajatus muutosta Joensuuhun, lähes kymmenen ajotunnin päähän lapsista ja muista tuttavista kuitenkin alkoi mietittyttää. Lopulta talo myytiin ja uusi hankittiin Liedosta. Muuttoliiketutkimuksen tuttu ”paluun myytti” jäi toteutumatta, tuhansien ja taas tuhansien muiden muuttajien lailla. Elämän siteet olivatkin liian vahvat, ja Turusta oli tullut uusi kotiseu-

Dosentti Tuomas Martikainen toimii tutkijana Åbo Akademiassa. Hän on ollut Siirtolaisuusinstituutin hallituksessa vuodesta 2010 lähtien.

tu. Mökistä he eivät kuitenkaan halunneet luopua, ja Pohjois-Karjalan perukoiden lakkasuot kutsuvat heitä edelleen.

Kansainvälinen muuttoliike ja maahanmuutto mielletään usein joko pysyväksi tai tilapäiseksi asettumiseksi uuteen maahan. Monet palaavat, mutta osa jää, vaikka ajattelisivat palaavansa. Ihmissuhteet, työ ja koti eivät kuitenkaan rajoitu siististi pai-

kallisiin tai kansallisiin tiloihin. Ehkä tämän osin takia oman väitöskirjani teoreettiseksi taustaksi valikoitui globalisaation vaikutukset paikalliselämään. Tutkimus käsitteli maahanmuuttajien uskonnollista elämää Turussa: muistan hyvin Göttingenin suomalaisen seurakunnan pullantuoksuiset tapaamiset. Seurakunta oli kävijöilleen pieni pala Suomea kaukana kotimaasta.

Professori Vilho Niitemaa puhumassa instituutin toiminnan käynnistymisen juhlatilaisuudessa vanhassa Turun kasarmissa 20.8. 1974. Oikealla johtaja Olavi Koivukangas.

Souturetkellä Turun saaristossa

Ismo Söderling

Olimme hankkineet veneilyn ensihuumassa 1970-luvun lopulla ikivanhan meriläispaatin. Vene oli ollut Kaarinan seurakuntanuorten jahtina. Ilmeisesti veneen halpuuteen vaikutti sekin, että se pysyi pinnalla lähinnä hyvällä tuurilla ja yläkerran suosiollisella avustuksella. Veneestä tuli jokakeväinen riesa: aloitimme pohjan rapsutuksen yleensä vappupäivänä ja kaikki toukokuun vapaa-ajat sitten kunnostimme kapistusta. Kesät menivät sitten korjaustelakalla veneen nostossa ja laskussa: yhtenä kesänä puhkiruostunut peräsin putosi kesken kaiken Airistolalla. Toisena kesänä vene paukkui myrskyssä saaren kivikkoon.

Olimme kurkkua myöten täynnä venettäme. Myimme paatin eräälle rouvalle, joka ilahtuneena totesi sen olevan täydellinen miehelleen ja hänen ystävilleen. Kesällä Turun Sanomissa olikin kuva entisestä veneestämme, joka oli ankkuroitu Suomen Joutsenen kylkeen. Uutisen mukaan veneessä majaileva ryyppyremmi on koko kesän häirinnyt mekastuksellaan rantaelämästä nauttavia turkulaisia. Poliisi hinautti veneen miehistöineen pois Aura-joesta.

Raha poltti taskussa. Turun Sanomien jokamiespalstalla oli myytävänä 4,5 metrin muovipaatti, jossa ei ollut ainakaan paljon kunnostettavaa. Soitto myyjälle paljasti, että veneestä oli jo eräs rouva tehnyt tarjouksen. Mutta: *”kuule – veneeni on Kustavissa saaressamme. Lähde mukaan. Jos vene ei miellyttä ensimmäisen tarjouksen tehnyttä, niin saat siitä oivan paatin”*.

Tapasimme myyjän ja varauksen tehneen pariskunnan Kustavin rannassa. Isäntä oli pahalla päällä, en oikein tiennyt mistä syystä. *”Menkääs nyt kaikki*

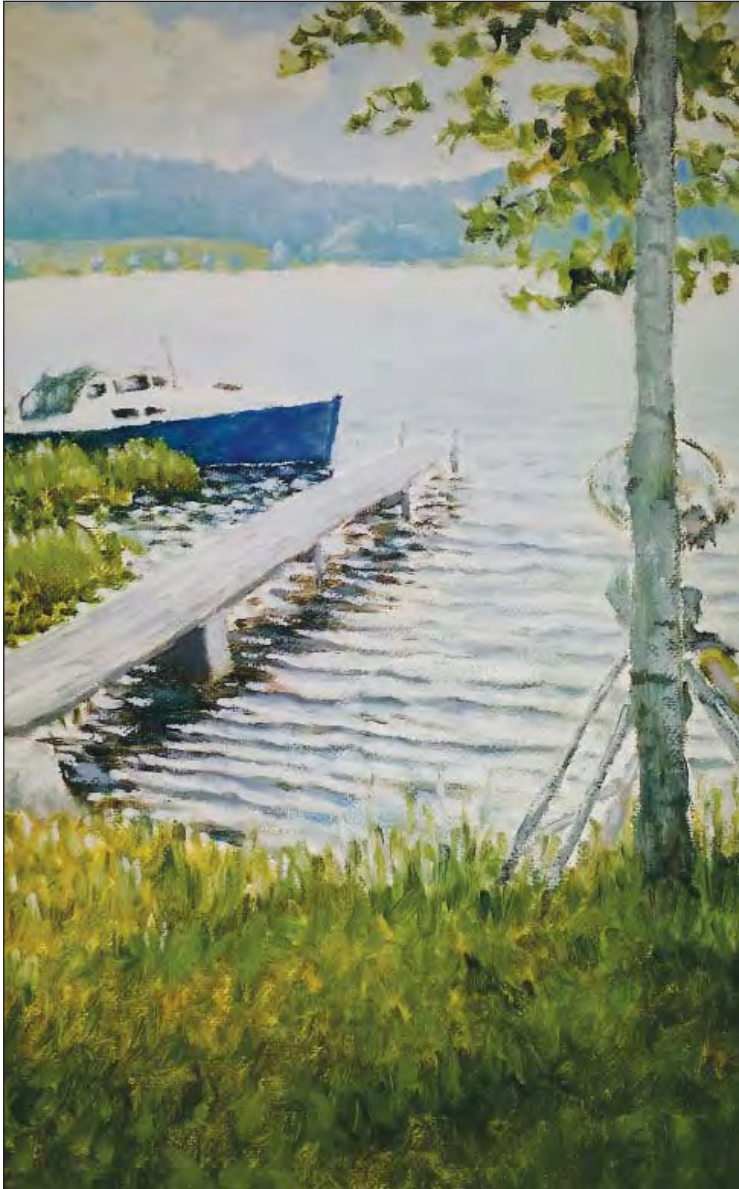
veneeseen, niin lähdetään saareen”. Matka oli merselkää vajaa kilometri. Taival meni nopeasti peräprutkulla.

Rannalla nökötti mukavannäköinen, keltainen paatti. Harmitti, että olimme myöhästyneet tarjouksen tekemisessä. Isännän paha tuuli tuntui yltyvän. Olimme kaikki hieman ymmällämme. Ensimmäisen tarjouksen tehnyt ostajaparikunta suputti keskenään. Sitten rouva ilmoitti, että he maksavat pyydetyn hinnan eli 8 000 markkaa. Isäntä mutristeli suutaan. *”Oikeestaan on niin kun tarkemmin ajattelen, niin kyllä tämä toinen pariskunta soittikin ensin – eli vene menee heille”*. Katselin kengänkärkiäni ja purin alahuultani. Isäntä tuli viereeni. *”Kuule, en minä tuommoselle isännälle anna venettäni – mistä lie tänne Suomeenkin tullut”*.

Katselin toista perhettä. Olin keskustellut matkalla ujon pariskunnan kanssa. Mies oli maahamme ensimmäisinä tulleita Vietnamin pakolaisia – tuolloin heistä käytettiin nimeä venepakolainen. Vaimo oli kantasuomalainen. Pari oli avioitunut jokin aika sitten. Miehen saatua työpaikan, oli aika hankkia vene. Totesin myyjälle, että *”kyllä nyt on erreys, me olimme toisena, eli myy vain veneesi nuorelle parille”*.

Isäntä puhisi ja kiersi venettä. Aikansa rohkeutta kerättyään hän nousi rantakivelle ja osoitti sormella - nykyajan tutkimuskielellä sanottuna - transnationally parisuhteessa elävää pariskuntaa: *”Minä en noille venettäni myy. Ja jos se ei tälle toiselle pariskunnalle kelpaa, niin mars mars veneeseen, nyt lähdetään”*.

Astelimme isännän soutuveneeseen. Istuin vaimoni kanssa keulatuhdolla ja monikulttuurinen aviopari keskellä. Isäntä ryhtyi räpläämään perämootoria. Kauppiaalla oli sen verran kiukku päällä, että perämoottori ei käynnistynyt, koska isäntä oli

Meriläisvene Paraisten mökin laiturissa v. 1983. Maalaus: taitelija Rainer Grönlund. Hän oli Siirtolaisuusinstituutin verkostotutkija 1980-luvulla.

kiihkossaan tempaissut narun poikki. Hän tuijotteli aikansa narunpätäkää kädessään. Kiukkuinen puhuri perätuhdolla tuntui vain yltyvän.

”Kuulehan sinä rouva siinä keskellä, tulepas pois siitä tänne taakse, niin tuo sinun miehesi voi alkaa soutaa meitä mantereelle”. Leppoisassa kevätuulessa veneemme eteni jouhevasti vietnamilaisen maahanmuuttajan soutuessa. Juteltavaa oli vähän. Nolotti ja hävetti. Kun vene kolahti rantaan, auttoi vietnamilainen ystävämme vaimoni kohteliaasti rannalle. Kauppareissu oli sillä erää ohi.

Epilogi

”Iltaa – vieläkö vene on myytävänä?”

”Onhan se – ai sinä olet se suomalainen, joka halusi sen veneen. Katsos, en minä myy venettäni millekään aasialaiselle. Eihän ne veneilystä ymmärrä mitään. Hinta on sama, tuu hakemaan”.

Ajelimme veneellä viisi kesää, kunnes totesimme, että hyvin palvelleelle pikkupaatille on hankittava uusi koti. Sellainen löytyikin Kalanista. Evakkona Karjalasta tullut isäntä ihasteli venettä aikansa. *”Mietykkään pienistä venneistä – suuret veet ja isot paatit jäi Seiskariin rajan taakse”.*

Onnea 40-vuotiaalle!

Aaro Harjunpää

Kaksi naista, fil.tri Anna-Leena Toivonen ja fil.tri Taimi Ranta ovat kotikyläni ja siirtolaisuuden historiaan liittyvää aatelia - Anna-Leena täällä syntyneenä ja Taimin vanhemmat täältä Amerikkaan muuttaneina. Anna-Leena väitteli siirtolaisuudesta vuonna 1963 Helsingin yliopistossa ja Taimi ”Lukemisen opetuksesta Suomessa” Illinois State Universityssä vuonna 1964.

Ville Ritola on moninkertainen olympiakultamitalisti, jonka mitalit on nähtävillä ”Miljoonan dollarin kirkonkylän” eli Peräseinäjoen Terästalossa. Komiaan nimitykseen aiheen on antanut John G. Annala, joka oli itseoppinut Ameriikan lakimies Annalanmäeltä. Ritola ja Annala edustakoot pitäjämme siirtolaisuuden miespuolisen aatelia. Kaikki mainitsemani neljä peräseinäjokelaista antavat mielestäni oikeutuksen Suomen Siirtolaisuusmuseon sijoittamiselle näihin maisemiin. Sakkiin voi lisätä vaikka TV:stä tutun Manuel ”Manu” Holopaisen, luonnonlapsen Paragyaun viidakosta. Hän on kotikylästäni Kihiniänkylästä, Mäki-Kihiniän sukua.

Syytä on todeta, että Peräseinäjoki on niitä pohjalaispitäjiä, joista siirtolaisuus yleisemminkin vei paljon väkeä maailman turuille. Anna-Leenan tutkimusten mukaan mm. vuosien 1880–1940 välillä kotipitäjästämmme muutti yksin Amerikkaan lähes 1 700 henkeä, joista 1 200 jäi sille tielleen. Heihin liittyy monia sankaritarinoita, mutta myös surullisiaakin kohtaloja.

Minulla on ollut mahdollisuus jo ”klopista” eli vuodesta 1969 lähtien seurata aitiopaikalta kunnallisissa luottamustehtävissä tapahtumia vaikkapa Siirtolaisuusinstituutin rakentumiseen liittyen. Näin jälkepäin on mieleeni tulleet, josko meillä

olisi täällä ollut varoja innostusta ja yhteistyöhaluja panostaa asiaan, niin olisiko instituutin kotipaikka ollutkin siirtolaisuuden ydinalueella Seinäjoella – Anna-Leenan ajatusta seuraten. Meidän kunnan voimavarojen asian hoito oli hapuilua, ja totta puhuen uskoa ja intoa omiltakin puuttui, vaikka tiloja olikin tarjolla.

Yliopistoyhteys oli instituutille keskeinen kysymys. Turku suomalaisen kulttuurin kehtona oli varmaan näin jälkekin päin katsellen oikea valinta. Eikä tuota evijärvelästä Olavi Koivukangasta voi ainakaan kotiapäin vetämisestä syyttää. Iloisia tällä olemme lohdutuspalkinnoista, sillä vuonna 1994 saimme Peräseinäjoelle Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen, jonka oli alun alkaenkin tarkoitus nimiä myöten toimia kaksikielisenä. Kaksikielisyys nyt myös konkretisoituu aluekeskuksen toiminnassa, kun siihen on perustettu ruotsinkielinen Centret keväällä 2014. Kunta, ja nyttemmin kuntaliitoksen jälkeen Seinäjoen kaupunki on osallistunut merkittävästi aluekeskuksen kustannuksiin. Keskuksen toiminta siirtyi 2011 Peräseinäjoelta kaupunkikeskukseen helpompien kulkuyhteyksien varrelle.

Aluekeskuksen yhteyteen perustettiin vuonna 2004 Suomen Siirtolaisuusmuseo, jonka ensimmäinen puheenjohtaja oli nykyinen ministeri Paula Risikko. Kuntaliitoksen yhteydessä siirtyi museotoiminta osaksi Etelä-Pohjanmaan Maakuntamuseota. Tehtäväksi määriteltiin valtakunnallinen siirtolaisuuteen keskittyvä erityismuseo. Toivottavasti pystymme säilyttämään erityisstatuksen maan ainoana siirtolaisuuteen keskittyvänä museona yhteistyössä Siirtolaisuusinstituutin ja Seinäjoen kaupungin sekä muidenkin asiaa tukevien tahojen kanssa.

Kaksi vuotta sitten Siirtolaisuusmuseo rekisteröityi itsenäiseksi yhdistykseksi, jota sopimuksen

Kirjoittaja on instituutin valtuuston jäsen ja kunnallisneuvos Peräseinäjoelta.

mukaan kaupunki kiitettävästi avustaa. Päätaavoite on rakentaa Kalajärven matkailualueen yhteyteen rakennuskokonaisuus suomalaisten eri puolille maailmaa rakentamista rakennuksista. Työtä tehdään erilaisten hankkeiden ja avustuksien turvin. Olemme hyvässä alussa tässä työssä. Kolme rakennusta on jo valmiina. Ne liittyvät Amerikan, Australian ja Venäjän siirtolaisuuteen. Samoin joitakin aputiloja on jo pystyssä.

Keräämme siirtolaisuuteen liittyvää esineistöä ja muuta materiaalia. Järjestämme myös aiheeseen liittyviä näyttelyjä ja tilaisuuksia. Yhdistys on myös voimakkaasti mukana alueen kulttuurityössä.

Siirtolaisuusinstituutin kanssa on sovittu, että tutkimuksellisen aineiston säilytys ja keräily keskitetty Turkuun. Nimetyin lahjoituksin saatua materiaalia on käyttötarkoituksen mukaan tarkoitus sopi-
muksin vaihtaa toimipisteiden välillä.

Minulla on ollut onni edustaa Seinäjoen kaupunkia Siirtolaisuusinstituutin valtuuskunnassa. Matkat Turkuun pari kertaa vuodessa ovat mielenkiintoisia kokemuksia. Maalaispoika pääsee itseään parempaan seuraan. Jo Peräseinäjoen aikaan kävimme neuvottelumatkoilla ja myöhemmin jopa yhteisissä pikkujouluissa Turuus. Tutuiksi tulivat instituutin toimipisteet Tuomiokirkon nurkalla Piispankadulla, sataman lähellä Linnankadulla ja nyttemmin kaupungin keskustassa Eerikinkadulla. Ihmisetkin ovat tulleet tutuiksi, mukavia ovat! Tätä kirjoittaessani huomaisin, että myös Siirtolaisuusinstituutin aluekeskuksella ja Siirtolaisuusmuseolla on merkki-
vuosi: aluekeskus perustettiin 20 ja museo 10 vuotta sitten.

Omasta ja Suomen Siirtolaisuusmuseon puolesta lämpimästi 40-vuotiasta onnittelien ja työn iloa "Ison veljen" väelle toivottaen!

Matti Unkurin Siperian talo on juuri virallisesti avattu yleisölle. Kuva Suomen Siirtolaisuusmuseon Siirtolaisuusjuhlasta 2013 Peräseinäjoelta.

Monenmoisia ulkosuomalaisia

Krister Björklund

Kuka on ulkosuomalainen? Tähän kysymykseen oli helpompi vastata neljäkymmentä vuotta sitten, Siirtolaisuusinstituutin perustamisen aikoihin. Tuolloin ulkosuomalaiset olivat ruotsinsuomalaisia tai amerikansuomalaisia, tai ainakin näin asia miellettiin. Tietysti suomalaisia asui jo tuolloin ympäri maailmaa. Etenkin Saksassa, Englannissa ja Sveitsissä heitä oli paljon. Enemmistö Eurooppaan muuttajistamme oli naisia, joista suuri osa oli naimisissa paikallisen miehen kanssa. Naiset eivät ilmeisesti ole olleet tutkimuksen kannalta kiinnostavia, sillä heillä on mennyt hyvin, eivätkä he ole ”elämöineet” itsestään.

Olin rakentanut itselleni ruusuisen kuvan ulkomailla asuvista maanmiehistäni. Tämä kuva sai pahan kolauksen, kun 1970-luvun lopussa nuorena tutkijanplanttuna lähdin Tukholmaan haastattelemaan ruotsinsuomalaisia. Norsborg ja Fittja asuinalueina suorastaan järkyttivät minua. Ne olivat ”miljonprogrammetin” aikaan rakennettuja betonilähiöitä, jotka olivat jo pahasti alkaneet rapistua. Lähiöistä oli helppo löytää suomalaisia; tuli sellainen olo, ettei niissä muita asunutta. Moni haastateltava ei osannut ruotsia juuri nimeksikään, vaikka oli asunut maassa toistakymmentä vuotta. Enkä juopoltakaan välttynyt, kun soittelin ovikelloja haastattelulomake kädessä. Koti-ikävä oli monella kova.

Tukholman lähiöistä oli pitkä etäisyys Geneveen, jossa vajaat kaksikymmentä vuotta myöhemmin haastattelin kahvilassa ranskaa puhuvia, tyylikkäästi pukeutuvia suomalaisrouvia. He olivat muuttaneet Sveitsiin samoihin aikoihin kun muuttovirta Ruotsiin oli suurimmillaan. Heitä huvitti siirtolaisuustutkijan vakiokysymys: ”Aiotteko joskus muuttaa Suomeen?” Vastaus tuli tyyliin ”Katsele nyt vä-

hän ympärillesi, mitäs luulet?” Syksyn aurinko kimmelsi Genevenjärven pinnalla ja lämmitti ihanasti, vaikka oli marraskuu. Eipä tarvinnut esittää jatkokysymystä ”Milloin olette suunnitellut muuttavanne?”

Olen vierailut suomalaisten luona Floridasta Japaniin, ja minulle on näytetty ulkosuomalaisuuden parhaita puolia. Aina olen ollut kateellinen, kun olen takaisin tultuani Turun lentokentällä kahlanut pimeässä ja loskassa lentokoneelta terminaaliiin. Ulkomailla vietetyt vuodet ovat kuitenkin näyttäneet minulle arkea, joka on jokapäiväistä puurtamista iloineen ja suruineen – vaikkakin useimmiten Suomea lempeämmässä ilmastossa.

Suomella on hyvä maine maailmalla, ja sillä on suuri merkitys ulkosuomalaisille. Pohjois-Amerikassa usein hävettiin suomalaisuutta sata vuotta sitten, eikä se ollut mikään ylpeyden aihe Ruotsissaakaan 1980-luvulle asti. Nyt kaikki on toisin. Tämä liittyy siirtolaisuuden luonteen muuttumiseen täysin 1990-luvulla. Enää ei olla pitkään aikaan lähdetty kansakoulupohjalta ulkomaille työttömyyttä pakkoon. Ilman hyvää koulutusta ja kielitaitoa ei nykyisin enää pitkälle pötki. Suomalainen tausta on bonus, kiitos Pisa-tutkimusten ja kansainvälisten vertailujen. Olemme etäänntyneet kauas Slussenin sisien ajoista.

Samalla myös ulkosuomalaisuus on muuttunut. Suomalaisten yhdistykset ovat ukkoutumassa ja akkautumassa sekä menettämässä merkitystään. Uusilla ulkosuomalaisilla ei ole tarvetta seurustella muiden suomalaisten kanssa vain siksi, että he ovat suomalaisia. Seuroilla ei ole pitkään aikaan ollut houkuttimena edes halpojen matkojen järjestäminen Suomeen.

Nuoret ja keski-ikäiset ulkomailla asuvat suomalaiset ovat kansainvälistä joukkoa, ekspatriaatteja, kuten nykyisin usein sanotaan. Heille suomalais-

suus useimmiten kyllä on tärkeää, mutta 'ulkosuomalainen' ei enää ole terminä niin käypä. Kun Lotta Weckström tutki suomalaistaustaisia nuoria Ruotsissa, hän totesi, että "suomalaisuus on kuin tilkkutäkki"; nuoret olivat tilanteesta riippuen ruotsalaisia tai suomalaisia – 'ruotsinsuomalainen' oli heille vieras käsite. Samaa olen itsekin todennut haastattellessani suomalaistaustaisia nuoria Sveitsissä. He ovat sveitsiläisiä tai suomalaisia tilanteen mukaan.

Ovatko suomalaiset ulkomailla siis luokiteltavissa ikääntyviin, asettuneisiin ulkosuomalaisiin ja nuoriin, menestyviin ekspatteihin? Monet Siirtolaisuusinstituutin vuosien varrella tekemät tutkimukset viittaavat tähän. Asia ei kuitenkaan ole aivan näin yksinkertainen, sillä raja on häilyvä ja ulkomailla asuvia suomalaisia on vaikea luokitella. Tämän lisäksi on kasvava joukko suomalaisia, jotka asuvat kahdessa maassa; suuri joukko eläkeläisiä viettää talvensa Välimeren tuntumassa, Thaimaassa ja Flo-

ridassa. Monet expatit sukkuloivat Suomessa olevan kodin ja ulkomailla olevan kodin välillä. Vaikka ulkomailla asutaan pysyvästi, side Suomeen säilyy entistä paremmin, koska lentäminen on halpaa ja sosiaalinen media on mullistanut yhteydenpidon. Osoituksena tästä myös on Suomi-koulujen suuri suosio paikoissa, joissa asuu paljon nuoria suomalaisperheitä. Perheet haluavat varmistaa, että jälikasvu säilyttää suomen kielen taitonsa.

Ulkomailla asumisesta on tullut pikemminkin normi kuin poikkeus. Nuorille on luontevaa opiskella ja harjoitella ulkomailla. Yhä useamman työpaikka myös löytyy muualta kuin Suomesta. Vanhempien väki on nykyisin kiertänyt muutakin kuin tahkoa. Suomalaiset juuret yhdistävät kaikkia ja luovat yhteenkuuluvuutta yli rajojen, vaikka ulkosuomalaisuus käsitteenä ja kulttuurisena ilmiönä onkin menettämässä merkitystään.

Siirtolaisuusinstituutti osallistuu vuosittain Turussa järjestettävälle Kansainvälisille kirjamesuille. Kuvassa (oik.) instituutin sukututkija Elisabeth Uschanov etsimässä rekisteristä tietoja kyselemään tullee asiakkaalle.

Tilat tarpeen mukaan

Maija-Liisa Kalhama

Oli torstaiamu, elokuun ensimmäinen päivä 1974, kun astelin jännittynein mielin Turun yliopiston Vesilinnan mäen alapuolella sijaitsevalle Kasarmialueelle. Siellä punaisessa tiilirakennuksessa, joka oli aikaisemmin toiminut kasarmin hevosvaljaiden säilytys- ja kunnostuspaikkana, tuli sijaitsemaan uusi työpaikkani (kuva alla). Uusi työ jännitti tietysti. Jännitystä lisäsi sekin, että olin menossa työpaikkaan, joka oli vasta perustettu, ja josta kukaan ei osannut sanoa paljon muuta kuin, että se on siirtolaisuuden ja muuttoliikkeiden tutkimuslaitos. ”Mitä kaikkea tämä pitää sisällään, jää nähtäväksi”, sanoi prof. Niitemaa työhaastattelun jälkeen.

Siirtolaisuusinstituutille oli osoitettu tiilirakennuksesta kaksi vierekkäistä huonetta. Toimimme alkuun historian laitoksen ja myöhemmin taloustieteen laitoksen kanssa rinnakkain. Meitä työntekijöitä tässä uudessa laitoksessa oli kaksi, johtaja ja minä. Paljon muuta ei sitten ollutkaan. Huoneissa ei ollut kalusteita, kynät ja kaikki muukin tarpeellinen

puuttui. Kolme puhelinta meillä kuitenkin oli. Johtajalla ja minulla oli yhteinen numero ja johtajalla lisäksi ns. punainen puhelin, joka yhdistyi vain hänen huoneeseensa. Ensimmäinen tehtävämme olikin ryhtyä hankintoihin. Se kaikki oli hyvin jännittävää ja mukaansa tempaavaa. Minulle toimistosihteerinä toimineelle, ostettiin sähkökäyttöinen IBM-kirjoituskone, joka ns. pallokoneena oli aikansa huippu. Turussa sellaisia ei tiettävästi ollut kuin yhdellä TYKSin osastosihteerillä, joten kävin hänen luonaan saamassa opastusta koneen käytössä. Hyvin nopeasti henkilömäärä alkoi kasvaa, ensin ns. virastotyöntekijöillä, sittemmin toimistovirkailijalla ja erilaisilla projektityöntekijöillä. Tilamme alkoivat osoittautua riittämättömiksi henkilökunnan kasvessa ja toimintojen monipuolistuessa. Saimmekin ensi vaiheessa käyttöömmme rakennuksen koko toisen päädyn, yhteensä neljä huonetta. Nopeasti täytimme nämäkin tilat, kun erilaiset kokoelmat (arkisto, kirjasto, omat julkaisut, näyttelytoiminta jne) alkoivat kasvaa ja kehittyä.

Uusista tiloista olikin koko ajan käyty neuvottelua ja niinpä syksyllä 1980 muutimme osoitteeseen Piispankatu 3 (kuva alla). Aikaisempaan verrattuna meillä oli nyt ruhtinaalliset olot.

Maija-Liisa Kalhama on instituutin eläkkeellä oleva hallintopäällikkö.

Oli iso kokous- ja arkistohuone, useita työhuoneita ja riittävän tuntuisesti säilytystilaa. Mutta mutta, henkilömäärä lisääntyi edelleen, tutkijoita tuli koko ajan lisää, tilaa vaativa näyttelytoiminta suorastaan rehoitti. Niinpä meille kunnostettiin lisätilaa vieressä olleesta, ensi silmäyksellä hyvin kehnosta, maapohjaisesta tilasta. Siitä tuli kuitenkin aivan loistava lisä, samalla kaikki käytössämme olleet muutkin tilat kunnostettiin ja tehtiin lähes 10 uutta tutkija- ja toimihenkilöhuonetta. Yläkeran melko huonokuntoisesta tilasta saimme oivallisen säilytystilan jatkuvasti kasvaville kokoelmille ja omalle vilkkaalle julkaisutoiminnalle.

Piispankatu 3:ssa instituutti sitten toimi aina vuoteen 2002 asti, jolloin laitos muutti osoitteen Linnankatu 61 (kuva alla).

Minä olin mukana tekemässä muuttoa, mutta kokemukseni tämän tilan toimivuudesta jäivät kolmeen kuukauteen. Lähdin eläkkeelle ja mieleeni jäi käsitys hieman sokkeloisesta ja tunkkaisesta tilasta, jossa instituutti kuitenkin toimi vuoteen 2008 kokien siellä mm. pelottavan tulipalon.

Nykyinen toimitila osoitteessa Eerikinkatu 34 hurmaa jo ulkonäöllään (kuva alla). Kovin usein en ole siellä vierailut, mutta tila antaa erittäin viihtyisän ja toimivan käsityksen. Tekee mieli sanoa, että tämä tila istuu kuin ”hansikas käteen” instituutin toimintalinjoihin.

Eerikinkadulla instituutilla on hyvät näyttelytilat. Yllä kuva Amerika-huoneesta.

Kuvakertomus: Jos vain tietäisitte...

Taimi Sainio

... kuinka kivaa meillä oli ennenvanhaan "Tuutissa"! Varsinkin siellä Piispankadulla, vanhassa tsaarinajan tallirakennuksessa. Just siinä, mikä sittemmin korjattiin uudeksi opinahjoksi. Me olimme hyvin tyytyväisiä siellä ennen vanhaan. Mielestäni ihmiset eivät voi hyvin liian hienoissa tiloissa. Moderneissa, historiattomissa taloissa kun ei ole ympärillä vanhaa materiaalia (roinaa siis), eikä niissä saa muuttaa mitään omien yksilöllisten tarpeittensa mukaiseksi. Eihän niissä voi edes ikkunaa avata, kun on ilmastointi, joka hurisee ja tekee kurkun kipeäksi. Silti mikään ei tehoa niin hyvin ilmanvaihtoon kuin kunnon läpiveto. – Ja ne ergonomiset työtuolit! Niissähän saa niskansa jumiin ja selkensä kipeäksi, kun ne on tehty jonkun standardi-kropan mukaan. Entiset löhötuolit ja itsekkunin löytämät omat mukavuus-asetnot olivat paljon parempia. Sen takia kai nykyisin suunnitellaankin robotteja, jotka tekisivät työt, kun ihmiset tuppavaat sairastumaan töissä. Ja tylsääkin on, jos kaikki on liian täydellistä.

Siirtolaisuusinstituutissa tehtiin töitä innolla! Näyttelytoiminnassa oli käyttöä luovuudelle: melkein

kaikki tehtiin mahdolliseksi. Olin oppinut jo nuorena sellaisia työntekijän perusteesejä, joilla pärjää hyvin kaikissa vaiheissa. – "Johtaja on johtaja" – "Työntekijä tekee, mitä käsketään – ja muutakin, jos pystyy" – "Älä sekaannu muiden asioihin" – "Ota ilo irti" – "Käännä asioista paras puoli päällepäin". Ai-ai, miten vanhanaikaista! Kyllä, mutta toimii hyvin. Kivaa oli, ja tarvittaessa osattiin myös järjestää originelleja juhlia.

Instituutin legendaarisista pikkujouluista haluaisin erityisesti kirjoittaa. Kukaan muu ei kuitenkaan niistä jutuista paljon ymmärtäisi kuin me, jotka itse koristelimme työtilat ja joulukuusen, katoimme pöydän, keitimme perunat, lämmitimme uunissa laatikkoruuat ja kuumensimme glögit isoissa kattiloissa. Ja me lauloimme joulupöydässä ihan oikeita vanhoja joululauluja ja leikimme hassuja leikkejä. Maisan kotonaleipomat joulutortut söimme jälkiruuaksi kahvin kanssa. Lopuksi tanssimme kirjaston nurkissa Olavi Virran tangojen kaikuessa kasettiradiosta... Ja loputkin mukana tuodut juomapullot tyhjenivät aamuviiteen mennessä, jolloin meistä viimeiset kömpivät koteihinsa.

Arvovieraille järjestettiin erityisohjelmaa.

Jatkoilla sohva oli joskus liian pieni.

Kirjoittaja on instituutin eläkkeellä oleva kirjastonhoitaja.

Johtaja on johtaja, kunnes...

Poikkitaiteelliset näyttelymme olivat avant garde.

Tiernapojat ex tempore, ex modes..

Kuokkavieraita oli joskus häädettävä nurkista.

Nyt sitten Tiernapoika-lauluja harjoittelemaan siellä. Mitä? Että vastahan juhannus oli! Niin-niin, mutta kyllä nyt jo pitäisi alkaa valmistella seuraavaa pikkujoulua. Siirtolaisuusinstituutin perinteet velvoittavat.

Kirjoitusohjeet

Otamme mielellämme vastaan erilaisiin muuttoliikkeisiin liittyviä artikkeleita.
Lisätietoja: kirsi.sainio@utu.fi

- Artikkelin enimmäispituus on 5 000 sanaa sisältäen tiivistelmän (abstractin), taulukot sekä kuvat (yhteensä noin 10-12 liuskaa). Muiden kirjoitusten kuten kirja-arvostelujen, konferenssisitelyjen jne. enimmäispituus on 1 000 sanaa.
- Materiaali lähetetään Microsoft Word- tai yleisenä rtf-muotoisena tiedostona. Käsikirjoitukset kirjoitetaan 1,5 rivivälillä ja fonttikoolla 12. Kirjoitus lähetetään sähköpostin liitetiedostona.
- **Kuvioiden tulee olla excel-muodossa** ja tarvittaessa tulee toimittaa niiden mukana alkuperäisdata kuvioiden mahdollista uudelleen tekemistä varten. **Tekstin sekaan valmiiksi upotettuja kuvia ei tule käyttää.**
- Taulukot ja kuvat merkitään järjestyksessä ("taulukko 1 tähän") tekstiin siihen kohtaan, mihin tekijä(t) sen haluavat. Kukin taulukko ja kuvio tulee artikkeliliitteen loppuun omalle sivulleen siinä järjestyksessä kun se esiintyy tekstissä. Taulukot ja kuvat liitetään mukaan myös korjattuun käsikirjoitukseen. Taulukoiden desimaaleissa käytetään pilkkua.
- **Valokuvien tulee olla hyvälaatuisia ja riittäväällä tarkkuudella skannattuja.** Digitaalikameralla otetut valokuvat voidaan lähettää sellaisenaan. Kuvia skannattaessa tulee käyttää resoluutiota 300 dpi (pistettä tuumalle) ja pidemmän sivun kohdekokona (target size) 20 cm. Web-sivustoilta tallennettuja kuvia ei käytetä. Kuvat pitää toimittaa erillisinä kuvatiedostoina. Tekstiedostoon valmiiksi upotettuja valokuvia ei tule käyttää.
- Tekstiä ei tule tavuttaa etukäteen. **Kappaleen jälkeen painetaan rivinvaihtoa (enter) – ei siis sisennyksiä, tyhjiä rivejä tms.**

HUOM! Yksityiskohtaisemmat kirjoitusohjeet löytyvät nettisivuiltamme:
<http://www.siirtolaisuusinstituutti.fi/art/smlehti.php>

Ilmoitushinnat

Sivukoko B5, 176x250mm (leveys x korkeus)

Takansi; aina 4-värinen

1/1 sivu	176x250mm	500 €
½ sivu vaaka	176x125mm	300 €
1/3 sivu vaaka	176x83mm	200 €

= leikkaukseen (reunaan) asti

Takakannen sisäpuoli; aina 4-värinen

1/1 sivu	176x250mm	400 €
½ sivu	176x125mm	250 €
1/3 sivu	176x83mm	170 €

= leikkaukseen asti

Sisäsivut; aina mustavalkoinen (mv)

1/1 sivu	154x204mm	250 €
1/2 sivu	154x102mm	150 €
1/3 sivu	154x68mm	100 €

= marginaalit huomioitu, joten ilmoitus ei ulotu leikkaukseen asti

Emme tarjoa ilmoitusten suunnittelupalveluja.
Hintoihin ei lisätä alv:tä.

Ilmoitusmyynti:

Kirsi Sainio
Puhelin 02-2840 443
kirsai@utu.fi

Ilmoitusaineisto

Luovuta ilmoituksesi meille julkaisuvalmiina aineistona. Julkaisuvalmis ilmoitusaineisto on digitaalinen Adobe PDF-tiedosto. Ilmoitusvalmistuksessa suosituksena on Adoben CS3–CS4 grafiikkaohjelmistot, Illustrator ja InDesign. Väriarvot määritellään prosessiväreinä (cmyk). Värikuvat cmyk- väritilassa ja mustavalkoiset gray-väritilassa. Kuvat muodoissa jpeg, eps tai tiff. Kuvien resoluutio 300dpi.

Aineiston toimitus:

Sähköposti: kirsai@utu.fi
Postitse: CD-ROM-levy, UBS-massamuisti

Aineiston deadline seuraavaan numeroomme on 12.11.2014.

Ilmoitus-
hinnat

Uusia julkaisuja:

Leena Kelly:

From the Front to the West Coast – The Recollections of the Finnish War Veterans in Vancouver

Special Publications 5. Painosalama, Turku 2014. 170 s. ISBN 978-952-5889-70-3 (printed). ISBN 978-952-5889-71-0 (e-book). ISSN 2323-654X.

This is a story of a country, Finland, at war as told through the experiences of veterans. The book starts off with the Winter War, and continues on to the two other wars that followed, revealing history through personal experience as well as the consequences to the country as a whole; tragedy and hope. Despite the seriousness of the topic, sprinklings of humour in the stories lighten the mood.

"From the Front to the West Coast" is a cultural achievement, because it attests the vitality of memories from decade to decade. The documentary is a reminder of how the memories of where you lived during childhood and youth endure forever in the human mind.

Price 15 € + delivery costs

Tyyne Martikainen:

Inkerinsuomalaisten oikeus muistoon.

"Että ketään heistä ei unohdetaisi".

Erikoisjulkaisu E4. Painosalama, Turku 2014. 186 s. ISBN 978-952-5889-62-8 (painettu). ISBN 978-952-5889-63-5 (PDF). ISSN 2323-654X.

Stalinin ankarien vainojen seurauksena inkerinsuomalaiset joutuivat jättämään kotiseutunsa nykyisen Pietarin lähistöllä. Kirjaansa Tyyne Martikainen on haastatellut kymmeniä inkerinsuomalaisia, ja kertoo tässä heidän kokemuksensa ja muistonsa. Haastateltuja on tavoitettu kaukaa Siiperiasta, Karjalasta, Virosta, Suomesta ja Ruotsista. Vainojen uhrit ja heidän jälkeläisensä kertovat, mitä todella tapahtui. Vainoituilla on oikeus muistoon ja oikeus odottaa, että heitä kuunnellaan. Tämä kirja on myös taustahistoriaa vuonna 2012 Siirtolaisuusinstituutin verkossa julkaistulle Tyyne Martikaisen kokoamalle Inkerinsuomalaisten martyrologialle eli uhr tiedostolle.

Hinta 20 € + toimituskulut

Paula Könnilä:

Sisua ja manañaa. Suomalaiset Espanjan Aurinkorannikolla

Tutkimuksia A47. Painosalama, Turku 2014. 431 s. ISBN 978-952-5889-68-0 (painettu). ISBN 978-952-5889-69-7 (PDF). ISSN 0356-9659.

Sisua ja manañaa -teos kuvaa useista näkökulmista Espanjan Aurinkorannikolla asuvien suomalaisten elämää. Miten he elävät ja miten he ovat kokeneet erilaisten kulttuurien vaikutukset? Monet suomalaiset ovat asuneet Aurinkorannikolla jo pitkään, jolloin omaa perhekkuntaa on Espanjaan ehtinyt kertyä jopa useita sukupolvia.

Laaja tutkimus valottaa myös Aurinkorannikolla asuvien suomalaisnuorten, työikäisten ja ikäihmisten elinympäristön muutoksia sekä espanjalaiseen kulttuuriin sopeutumisen vaiheita. Tutkimus toteutettiin Euroopan talouskriisin aikana, joten myös sen vaikutuksia suomalaisten elämään arvioitiin. Espanjan Aurinkorannikon suomalaisten kokemukset ja kommentit ovat osittain yllättäviä sekä kansainvälistymistä kuvaavia.

Hinta 25 € + toimituskulut

Tilaukset/Orders:

<http://kauppa.siirtolaisuusinstituutti.fi/>
email: satu.lopponen@utu.fi